

Neden Sivil Toplum ve çatışma özümü?

Yuvarlak Masa Toplantısı, İstanbul

6 Nisan 2013

Neden Sivil Toplum ve çatışma özümü?

Yuvarlak Masa Toplantısı, İstanbul

6 Nisan 2013

Democratic
Progress
Institute

 Berghof Foundation

Nisan 2013

Demokratik Gelişim Enstitüsü

11 Guilford Street

Londra WC1N 1DH

Birleşik Krallık

tarafından yayınlanmıştır.

www.democraticprogress.org

info@democraticprogress.org

+44 (0)203 206 9939

Berghof Foundation

Altensteinstrasse 48a

14195 Berlin

Germany

www.berghof-foundation.org

info@berghof-foundation.org

+49 (30) 844154 0

İlk baskı, Nisan 2013

ISBN: 978-1-905592-71-5

© DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2013

© Berghof Foundation Operations GmbH, 2013

DPI – Demokratik Gelişim Enstitüsü İngiltere ve Galler’de kayıtlı bir vakıftır. Vakıf Kayıt No. 1037236. Kayıtlı Şirket No. 2922108.

Bu yayının telif hakları saklıdır, eğitim amacıyla telif ödenmeksizin ya da önceden izin alınmaksızın çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Bu durumun dışındaki her tür kopyalama için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Önemli Not: Bu rapor yuvarlak masa toplantısında yapılan konuşmaların özet halini içermektedir. Rapordaki konuşma metinleri yapılan konuşmalarla birebir bir benzerlik içermediği gibi konuşmaların tam çözümü de değildir.

İçindekiler

Önsöz	6
Hoşgeldiniz ve Açılış Konuşmaları:.....	10
Birinci Bölüm:.....	19
Çatışmanın Çözümünde Sivil Toplum Diyalogunun Önemi	19
İkinci Bölüm.....	74
Sivil Toplum Çatışmanın Çözümünde Nasıl Bir Rol Oynayabilir?	74
Kapanış Konuşması	129
Sonuç	140
Ek1:Katılımcı Listesi.....	141
Türkiye’den Katılımcılar	141
Diğer Katılımcılar.....	143
Ek 2: Avila Kilmurray tarafından hazırlanan rapor.....	144
Çatışmaların Dönüşümü ve Barışın İnşasında Uygulanabilecek Sivil Toplum Etkinlikleri.....	144
Ek 3: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri	176

Önsöz

Bu rapor 6 Nisan 2013 tarihinde Demokratik Gelişim Enstitüsü ve Berghof Foundation tarafından İstanbul'da düzenlenen 'sivil toplumun çatışma çözümündeki rolü' konulu yuvarlak masa toplantısının detaylarını içermektedir. Türkiye'de barışın sağlanması yönünde çabaların hız kazandığı bu dönemde, sivil toplumun devam eden barış sürecinde eskisinden daha aktif bir role sahibi olduğu gözlemlenmektedir. Yuvarlak masa toplantısında yapılan tartışmaları içeren bu raporun, Türkiye'deki sivil toplum örgütlerine çeşitli engellerle karşılaşması muhtemel barış sürecinde, süreci desteklemek ve çatışmanın kalıcı bir şekilde çözüme kavuşmasını sağlamak bağlamında önayıcı olmasını umut ediyoruz. İki kurumun ortaklaşa düzenlediği bu toplantı, Türkiye'de DPI tarafından bir süredir düzenlenen seminer ve yuvarlak masa toplantılarının bir parçasıdır. DPI, Beghof Foundation ile ortaklığın devamını arzulamaktadır. Yuvarlak masa toplantımıza katılan ve tartışmanın heyecanlı ve canlı geçmesine katkı sunan herkese çok teşekkür etmek istiyoruz.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI), çalışmalarıyla farklı tarafları biraraya getirip, sıradışı bilgilerin, fikirlerin, kaygıların ve önerilerin harmanlanarak paylaşıldığı bir atmosfer oluşturmayı amaçlamaktadır. Enstitünün yürüttüğü çalışmalar, toplumsal yahut siyasal sorunlar bağlamında hem merkezi hem de yerel düzeyi dikkate alan; demokratik bir çözüme odaklanan, kilit özellikteki anlaşmazlıklarda konsensüs (ortak nokta) sağlamaya

imkan verecek çoğulcu bir siyasal zeminin geliştirilmesini destekler niteliktedir.

Çalışmalarımız kapsamında, güçlü bir kamusal tartışmanın gelişmesi için, uzmanlık bilgilerinin paylaşılmasını sağlamanın yanısıra, pratik çalışma çerçeveleri de sunmaktayız. Aynı zamanda, uluslararası anlamda barış ve demokrasinin gelişimini teşvik etmeye yoğunlaşmaktayız. Bu çerçevede DPI, barışın ve demokrasinin ilerletilmesi adına yapısal ve toplumsal diyalogun oluşumuna katkı sunmakta, öte yandan barış ile demokrasinin sağlam zeminde inşası için, mevcut tartışmaları genişletip, yeni tartışma alanları da açmaktadır.

DPI bu amaçla, farklı tarafların biraraya gelip, bilgilerini, kaygılarını ve önerilerini samimi bir ortamda ortaya koyarak, demokrasinin inşasını ve farklı zeminlerde güçlendirilmesini teşvik etmektedir. DPI'nın bu sürece dair amacı, ortak önceliklerin tespiti ve bunu takiben, yaratıcı yaklaşımların sergilenmesi yoluyla, demokratik çözümün sağlanmasında etkide ve katkıda bulunmaktır. DPI aynı zamanda, projeler aracılığıyla akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve karar alma mekanizmalarındaki kesimler arasında işbirliğini güçlendirip, bu yöndeki çabaları desteklemeyi amaçlamaktadır.

Benzer sorunların yaşandığı ülke örneklerini incelemeye dayalı olarak gerçekleştirilen Karşılaştırmalı Çalışma Gezileri, bu örneklerdeki hataların tekrar edilip sürdürülmesini önlemek için etkili bir araç olarak görülmektedir. Barış ve demokrasinin

inşaasında, karşılaştırmalı analiz modelini, Enstitümüzün amaçlarının gerçekleşmesinde merkezi bir çalışma olarak görmektedir.

The Berghof Foundation (Berghof Vakfı), çatışan taraflar ve çatışmadan etkilenen diğer kesimlerin katılımı esasına dayalı olarak, çatışmadan kaynaklı sorunlara şiddet içermeyen yanıtlar bulunması için belli olduğu coğrafyalarda, kendisiyle benzer hedeflere ortaklarla irtibatlanmakta ve bu kurumlarla ortak çalışmalar yürütmektedir. Bunu yaparken çatışma üzerine yapılan araştırmalar, barışın desteklenmesi ve barış eğitimi gibi konulara dair araştırma, bilgi ve tecrübeleri kendisine temel dayanak almaktadır. Vakıf olarak bölgesel çalışmalardan elde edilen tecrübeleri, öne çıkan önemli sorunlara yoğunlaşma çabasıyla birleştirerek çatışmanın dönüştürülmesine dair sürdürülebilir çabaları desteklemeye çalışmaktadır.

Vakıf belirlenmiş bir bölgeyle ya da coğrafyayla ilişkilendirme noktasında yereldeki ihtiyaçların ve taleplerin yol göstericiliğinin önemli olduğuna inanmaktadır. Bir yandan bütün tarafların çıkarlarının son derece önemli olduğunu kabul ederken, öte yandan çatışmadan etkilenen ve çatışmaya taraf olan aktörlerin birbiriyle güvenli ve yapıcı bir şekilde ilişkilendirilmesi için gerekli olan koşulları yaratma arzusunu taşımaktadır. Bu amaçla Berghof kendi bilgisini, yeteneklerini ve kaynaklarını hem bireysel hem de kurumsal kapasiteyi geliştirmek için hizmete sunmaktadır. Vakıf şiddetli bir çatışmanın dönüştürülmesi için çatışmaya esas teşkil

eden sistemli gerekçelerin yanı sıra, savaş tecrübesinden dolayı sonradan ortaya çıkmış olan gerekçelere de tümünden bir yanıt bulunması gerektiğine inanmaktadır. Sosyal ve siyasal şiddetin oluşturduğu yapının aşılabilmesi için, kafalardaki basmakalıp görüşlerin ve davranışların değişmesi zorunludur. Bu yönde bir çaba uzun dönemli adanmışlığın yanı sıra, devamlı ortaya çıkan tıkanmalara ve çatışmanın hızını arttırdığı dönemlere karşı kararlı şekilde direnmeyi de gerektirir. Çatışmanın dönüştürülmesi bir yaparak öğrenme sürecidir. Berghof Vakfı da kendini hala öğrenen bir kurum olarak görmektedir.

Bu rapor Katharine Cornish'in değerli katkı ve yardımları ile hazırlanmıştır.

Kerim Yıldız

Direktör

Democratic Progress Institute

Nisan 2013

Hans-Joachim Giessmann

Yönetici Direktör

The Berghof Foundation

Nisan 2013

Yuvarlak Masa Toplantısı: Neden Sivil Toplum Ve Çatışma Çözümü?

İstanbul, Türkiye
6 Nisan 2013

İstanbul'da The Point Hotel'de yapılan yuvarlak masa toplantısı katılımcıları toplu halde: Dilara Gerger, Cengiz Çandar, Eleanor Johnson, Koray Özdiil, Raci Bilici, Cafer Solgun, Vanessa Prinz, Yavuz Baydar, Ahmet Faruk Ünsal, Esra Elmas, Öztürk Türkdogan, Hans-Joachim Giessmann, Aysegül Doğan, Catriona Vine, Kadri Salaz, Irfan Aktan, Avila Kilmurray, Ahmet Akgül, Nuşirevan Elçi, Etyen Mahçupyan, Gönül Karahanoğlu, Bejan Matur, Ayşe Betül Çelik, Tahir Elçi, Mehmet Alpcan, Selçuk küpçük, Nil Muthuer, Murat Çiçek, Mehmet Ali Eminoğlu

Hoşgeldiniz ve Açılış Konuşmaları: **Catriona Vine¹ tarafından yapılan açılış konuşması**

Herkese Günaydın. Öncelikle hepinize Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) tarafından düzenlenen etkinliğimize katıldığınız için kurumumuz adına teşekkür etmek istiyorum. Bu yuvarlak masa toplantısı Demokratik Gelişim Enstitüsü ve Berghof Foundation tarafından ortak olarak düzenlenmektedir.

Sivil toplum aktörleri objektif ve kapsamlı bir diyalogun başlatılıp güçlendirilmesi noktasında çok önemli bir rol oynayabilir. Bu rolün önemi çok yakın bir dönemde Türkiye’de kurulan Akil İnsanlar Heyetinin oluşturulması aşamasında fazlasıyla görülmüştür. Bu heyetin üyelerinden bazıları bugünkü toplantıda aramızda yer alıyorlar. Kendilerine çatışmanın çözülmesine ilişkin olarak, ülkenin genelinde tartışmalar yürütme, çeşitli toplumsal kesimleri dinleme sorumluluğu verilmiştir. Umut ederim benzeri şekilde faydalı bir tartışmayı bugün biz burada gerçekleştirebiliriz.

Demokratik Gelişim Enstitüsü ve Berghof Foundation hem Türkiye’deki sivil toplum örgütlerine hem de Türkiye Cumhuriyeti hükümetine bu insiyatifin sorumluluğunu yerine getirmesi noktasındaki desteğini ifade etmek ister. Bu

1 Catriona Vine Demokratik Gelişim Enstitüsü’nde Direktör Yardımcısı ve Programlar Sorumlusu olarak çalışmaktadır. Hem uluslararası alanda hem de Birleşik Krallık’ta ceza, kamu ve insan hakları hukuku alanında çalışmıştır. Resmi kurumlar, hükümetler arası kurum ve kuruluşlar ile hükümet dışı kurumlarda uzun yıllara dayanan iş tecrübesine sahiptir.

çalışmanın yapılandırılması önem arz etmektedir. Bugünkü konuşmacılarımız bunun nasıl sağlanacağı üzerine kendi tecrübelerini mutlaka bizlerle paylaşacaklardır. Sizlere dağıttığımız dosyada Çatışmaların Çözümünde Sivil Toplumun Rolü konulu bir raporumuz yer almaktadır. Aynı rapor DPI'nın websitesinde de yer almaktadır. Ayrıca her iki kurumun websitesinde bugünkü konu ile ilintili çok sayıda farklı kaynağa erişmeniz de mümkündür.

Bugünkü konuşmacılarımız sizlerle sivil toplumun çatışma çözümünde oynadığı olumlu role ilişkin çok sayıda örneği de paylaşacaklardır. Şimdi sözü bugünkü toplantı hakkında tanıtıcı bir konuşma yapmak üzere Sayın Ali Bayramoğlu'na vermek istiyorum.

Catriona Vine, Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) Direktör Yardımcısı ve Programlar Sorumlusu

Ali Bayramoğlu² tarafından yapılan açılış konuşması

Demokratik Gelişim Enstitüsüne ve Berghof Vakfına çok değerli bir toplantı olacağına inandığım bu etkinliği düzenledikleri ve beni de davet ettikleri için çok teşekkür etmek istiyorum. Türkiye, Kürt çatışması sebebiyle küresel anlamda hareketli bir yer olarak görülmektedir. ‘Hareketli Yer’ kavramı hükümetten hükümete değişse de, biz bu kavramın ne anlama geldiğini son 30 yıllık süreçte yaşadık, tecrübe ettik ve öğrendik. Biz, aralarında sosyal ve siyasal gerilimlerin olduğu bir gerilimler ortamında yaşıyoruz. Dolayısıyla bizlerin siyasal ve sosyal ortamın değişmesini beklemekten ziyade çatışmanın bir çözüme varması için birşeyler yapması gerekiyor.

Ali Bayramoğlu

² Ali Bayramoğlu yazar ve siyaset yorumcusudur. Günlük yayınlanan Yeni Şafak Gazetesi’nde köşe yazarlığının yanı sıra TV24’te isimli bir kanalda kendi programını hazırlayıp sunmaktadır. Sosyal ve siyasal konularda yazdığı yazılar çok geniş bir şekilde yayınlanmıştır.

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile hükümet arasında başlayan müzakereler, başta çatışmadan etkilenen kesimler ve çatışmanın aktörleri olmak üzere hepimiz için yeni bir sayfa açmıştır. Bu birinci bölüm başta Güney Afrika örneği olmak üzere pek çok somut örneği dinleyeceğimiz bir bölüm olacaktır. Sorun sadece çatışmanın sona erdirilmesi veya çatışmanın çözüme kavuşturulması için bir konsensüs sağlanması sorunu değil, aynı zamanda sürdürülebilir bir barışının koşullarının elde edilmesi sorunudur. ‘Barışın imkânlarının sağlanmasından’ bahsederken aynı zamanda o ülkede yaşayan insanların mentalitelerinin değişmesinden bahsediyoruz. İnsanların değişime açık olması, değişimin onların zihninde yer bulması gerekir.

Öncelikli olarak ateşkese ihtiyacımız var çünkü bu sayede çatışmanın sona ermesine katkı sunabilecek herkesin sesini duyma imkânımız olacaktır. Ayrıca Türkiye toplumu, ülkenin askeri ve siyasi yapısında da değişiklikler olmasını beklemektedir. Toplumun farklı kesimlerinin birarada yaşamasını sağlayacak bir Anayasa tartışılan konulardan birisi olacaktır. Bunun yanı sıra Kürtlerin yaptığı bir özerklik önerisi vardır ve bu soruna nasıl bir çözüm bulunacağı cevabını bekleyen sorulardan bir diğeridir. Önümüzdeki dönemde bu sorunlar ile yüzyüze kalacağız.

Eminim hepimiz bu çatışmanın iki aktörü olduğu, ancak toplumun çok farklı kesimlerinin de bu sorundan etkilendiği için sorunun çözümü sürecine katılması gerektiği üzerine hemfikiriz. Bu soruna iki kişi ya da iki tarafın çözüm bulması sözkonusu

olamaz. Toplumun bütün katmanlarında bir değişime ihtiyaç vardır. İnsanların sosyal alanları diğer insanlar ile paylaşmayı öğrenmesi ve bu sayede zihniyetlerini değiştirmeleri zorunludur. Kendisinden kaçınılmayacak sorun, sosyal meşruiyet sorunudur. Daha önce de ifade ettiğim gibi bu süreç sadece siyasal aktörlerin davranış ve hareketleri ile sınırlanamaz. Bu duruma ve sürece öncülük yapacak bir meşru sosyal zemine ihtiyaç vardır.

Bu sorun hakkında konuşurken hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplum kurumlarının bu sorunun merkezinde olduğunu aklımızda tutmamız gerekir. Başbakan yakın bir dönemde Akil İnsanlar heyetini bir toplantıya çağırdı. Bu toplantı çağrısı muhtemelen insanlarda toplantının demokrasi ve barış üzerine olacağını, bu süreçlere sivil toplumun nasıl aktif bir şekilde katılacağına dair konuları içereceği fikrini oluşturmuştur.

Bu açıdan bakıldığında ben bugünkü toplantının iki konuyu dikkate alacağını düşünüyorum. Bunlardan birisi Türkiye'nin tek başına taşıdığı özgünlüktür. Biliyorsunuz her ülkenin kendine özgü durumları sözkonusudur. Bir ülke için çözüm seçeneğine bakarken öncesinden o ülkenin belli karakteristik özelliklerine bakmamız gerekir. Ama öte yandan memleket dediğiniz memlekettir, demokrasi dediğiniz demokrasidir. Bu açıdan baktığınızda her duruma ya da ülkeye uygulanabilecek bazı temel evrensel kuralların olduğunu da akılda tutmak gerekir. Yapmamız gerekenin kendi çözümümüzü yaratmadan önce bu tür evrensel sorunlara uygulanan ortak çözümlerin ne olduğunu

tespit etmeye çalışmak olduğunu düşünüyorum. Geçmişte bu tür süreçlerden geçmiş başka ülkeler vardır ve bu ülkelerin tecrübelerinden dersler çıkarmak son derece önemlidir. Ülkenin her tarafında yapılan tartışmaları düşünürken işte bu evrensel kuralları akıldan çıkarmamamız gerekir. Bu evrensel kuralları buradaki yerel kültürle harmanlamamız gerekir.

Bugün sivil toplumun çatışmada arabulucu olması sözkonusudur ve bu sivil toplum için oldukça önemli bir roldür. Şimdi sözü değerli konuşmacılarımıza vermek istiyorum. Bu ilk bölümün moderatörlüğünü sayın Cengiz Aktar yapacaktır ancak daha öncesinde sözü Almanya'da bulunan Berghof Vakfı'nın direktörü sayın Hans-Joachim Giessmann'a vermek istiyorum. Kendisinin yapacağı açılış konuşmasından sonra sayın Cengiz Aktar toplantının ilk bölümünü açacaktır.

Hans-Joachim Giessmann³ tarafından yapılan açılış konuşması

Her iki tanıtım konuşması için teşekkür ediyor, aranızda bulunduğum için mutluluğumu ifade etmek istiyorum. Türkiye için olduğu kadar Avrupa için de son derece etkileyici bir dönemden geçiyoruz. Berghof Vakfı olarak burada DPI ile ortaklaşa düzenlenen bu etkinliğin bizim için son derece önemli

3 Hans J. Giessmann, Berghof Vakfı'nın yönetim kurulu üyesidir. 2008-2011 yılları arasında Vakfın Çatışma Araştırmaları Bölümü'nde direktörlük görevini üstlenen Giessmann daha önce halen öğretim üyesi olarak çalıştığı Hamburg Üniversitesi'nde Barış Araştırmaları ve Güvenlik Siyaseti Enstitüsü direktör yardımcılığı yapmıştır. Dünya Ekonomik Forumu Terörizm alanında Küresel Gündem Konseyi'nin başkanı ve Alman Federal Yabancılar Ofisi'nin Sivil Kriz Önleme danışma kurulu üyesi de olan Giessmann'ın yazarı olduğu ve katkı sunduğu 20'den fazla kitabı ve çok sayıda makalesi vardır.

olduğunu ifade etmek istiyorum. Bazılarınızın bizim yaptığımız çalışmalardan haberdar olması ihtimal dâhilindedir. Biz bir yandan uzmanlar aracılığıyla çatışmalar üzerine araştırmalar yapıp tecrübelerimizi paylaşıırken, öte yandan da çatışmaların dönüştürülmesine pratik destek veriyor, barış eğitim çalışmaları yürütüyoruz. Vakfımız için bunun ifade ettiği anlam, çatışmanın aktörlerini biraraya getirerek onların kendi ülkeleri ve içinde bulundukları topluma uygun bir çözüm yaratmaları için insiyatif sahibi olmalarını sağlamaktır.

Bu dönem her ne kadar etkileyici ise aynı oranda da hassas bir zamana işaret eder. Bu tür süreçler başladıklarında bazı tehdit ve engellere karşı son derece hassas olurlar. Ancak bu durumun kendisi en genel anlamda barışın inşaaı sürecinin bir parçasıdır. Bu tür geniş kapsamlı bir katılımcı heyetiyle sürecin detaylarını tartışmanın ve bu sayede sivil toplumun bu süreçte ne tür roller alabileceğini keşfetmenin önemli bir çaba olduğunu düşünüyorum.

Peki, sivil toplum neden önemlidir? Pek çok örnek toplumun, sivil toplum aktörlerinin çatışmayı dönüştürme girişimlerini, barış çabalarını ve eylemsel sezgilerini hafife alan ve 1. Etüd müzakereleri⁴ olarak adlandırılan girişimlerden fazlasıyla etkilendiğini göstermektedir. Benden önceki konuşmacılarında ifade ettiği üzere sivil toplumun aralarında arabuluculuk rolü de olmak üzere oynayabileceği çok sayıda rol vardır. Bir barış

4 Yüksek makamdaki devlet görevlileri ve askeri yetkililerin dâhil olduğu, sivil toplumun yer almadığı bir müzakere şeklidir.

süreci, sivil toplum dâhil olmadığı sürece süreklilik arz edemez. Eğer 1. Etüd müzakereleri toplumda geniş anlamda bir karşılık bulmazsa o zaman barışın uzun ömürlü olması beklenemez.

Sivil toplumun gerçekte ne olduğuna dair de çok sık tartışmalar yürütülmektedir. Elbette sivil toplum pek çok kesimi ve yüzü içermektedir. Bazıları bu tabloyu bir zayıflık olarak görse de ben tam tersine bunun güçlü bir yan olduğuna inanıyorum. Sivil toplumun çok yönlü ve yüzlü yapısı bize bütün siyasal kamplara erişme, onlarla barış ve çatışmanın dönüştürülmesini tartışma imkânı vermektedir. Bugünkü toplantının ilginç ve etkileyici bir şekilde gelişmesini ve yapacağımız tartışmaların ilham verici olmasını umut ediyorum.

Berghof Vakfı Direktörü Hans-Joachim Giessmann

Birinci Bölüm:

Çatışmanın Çözümünde Sivil Toplum Diyaloğunun Önemi

Moderatör – Cengiz Aktar⁵

Öncelikle bu etkinliği düzenlediği ve beni davet ettiği için Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne ve Berghof Vakfı'na teşekkür etmek istiyorum. Öğrendiğimiz kadarıyla Sayın Hans-Joachim Giessmann ilk kez Türkiye'ye gelmektedir ki ziyaret ettiği bu dönem ülke tarihinin en önemli dönemlerinden birisidir diye düşünüyorum. Çatışmanın çözümüne dair yepyeni bir döneme girmektedir. Bundan 10 yıl önce böyle bir toplantı düzenlense amacıyla ilgili ciddi şüphelere düşülürdü. Biz nasıl çatışacağımızı, nasıl savaşacağımızı biliyoruz. Ama şimdilerde sorunlarımızı nasıl çözeceğimizi, çatışma sonrası nasıl müzakere edeceğimizi öğreniyoruz.

Türkiye'de çatışmaların çözümü alanında ciddi bir uzmanlık ve kurumsal kapasite eksikliği vardır. Türkiye'de 160 üniversite vardır ve bunların ancak üç tanesi çatışma çözümü üzerine ders verebilmektedir. Bunlardan bir tanesi Sayın Ayşe Betül Çelik'in

⁵ Cengiz Aktar, Bahçeşehir Üniversitesinde öğretim üyesidir. Avrupa Birliği'ne göçmenlik ve sığınma sistemi üzerine danışmanlık veren Hükümetlerarası Danışma Kurulunda ikinci başkan olarak görev yapmıştır. BM'de çatışma çözümü üzerine çalışmalar yürütmüştür. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne entegrasyonu konusu üzerine yayınlanmış çok sayıda kitap ve makalesi vardır. Halen günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığıda yapmaktadır.

öğretim üyesi olarak görev yaptığı Sabancı Üniversitesi'dir. Yine aynı şekilde ilk kez Türkiye'de bu tür toplantılar düzenlemekteyiz. Eskiden bu tür toplantıları Türkiye sınırları içinde düzenlemek mümkün olmaz, ancak sınırların dışında bir yerde yapabiliydik. Şimdiye bu tür sorunları kendi ülkemizin sınırları içinde tartışabiliyoruz.

Bu tür konuları ya da sorunları ya gazetelerde okuyor ya da televizyon üzeri işitiyoruz. Yakın bir dönemde çatışmaların çözümü ve sivil toplum üzerine bir kitap yayınlanacak. Bu kitabın yazarı yakın bir dönemde çatışmaların çözümü üzerine bir başka kitabını yayınlamıştı ayrıca. Türkiye'de bu alanda pekçok şey yapılmaya başlandı ve bizimde yaparak öğrenmemiz gerekiyor. Ancak aynı zamanda dikkatli olmamız lazım. Türkiye için çok hassas olan bu dönemde, bu aşamada, hiç hata yapma lüksümüz yok. Bu noktada mümkün olduğu kadar mantıklı olmamız gerekiyor.

Bu sabahki bölümün ilk konuşmacısı sayın Ayşe Betül Çelik olacak. Kendisi uzun yıllardır bu alanda çalışma yürütmektedir ve eşsiz bir kişiliğe sahiptir. Şimdiye kadar 3 kitap yayınlamıştır. 2005 yılında sosyal travma ve zorunlu göç üzerine bir kitap yayınlamıştır. Aynı zamanda zorunlu göç kamplarının yeniden kurulması üzerine yazılar yazmış, 2007 yılında ise Kürt sorunu eksenli olarak çatışmaların çözümü ve sivil toplum rolünü konu alan bir kitabı yayınlanmıştır.

Moderatör Cengiz Aktar

Konuşmacı- Ayşe Betül Çelik⁶

Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne beni bu değerli toplantıya davet ettiği, sayın Cengiz Aktar'a da tanıtımı için çok teşekkür ediyorum. İzin verirsiniz öncelikle benden önceki değerli konuşmacıların ifadeleriyle ilişkili bariz bir durumdan bahsetmek istiyorum. Kürt sorunu içerdiği farklı seviyeler sebebiyle sadece müzakere veya anayasal değişiklikler yoluyla çözülemez. Yaşanan savaştan dolayı ortaya çıkmış çok ciddi güvenlik, sosyal ve siyasal

6 Ayşe Betül Çelik 2002 yılında Binghamton Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden doktora derecesini almıştır. Halen Sabancı Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve uyuşmazlık çözümü alanlarında doçent olarak ders vermekte olan Çelik, doktora tezini İstanbul'daki hemşehri ve Kürt dernekleri üzerine yazmıştır. Etnisite, Kürt sorunu, zorunlu göç, sivil toplum, toplumsal mutabakat ve yerel arabuluculuk üzerine bilimsel dergilerde yazıları bulunmaktadır. Ayrıca 'Zorunlu Göçle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın Yeniden İnşası' kitabının yazarlarından. Çelik, Sabancı Üniversitesi Mor Sertifika Programı dahilinde lise öğretmenlerine toplumsal cinsiyet eğitimleri vermektedir

sorunlarından da bahsedebiliriz. Bir yandan ekonomik ve siyasal sorunları çözmeye çalışıyoruz. Ama bundan daha önemli bir konu var ki o da sürekli barışı sağlayabilmek için Kürtler ile Türkler arasında bir ilişkinin sağlanmasına olan ihtiyaçtır. Taraflar arasında bir güven eksikliği vardır ve bizim buna yanıt bulmamız gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu konu üzerine çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarıyla devlet kurumları arasında da bir güven eksikliği vardır. Kamu kurumlarının bu kutuplaşmada hükümet yanlısı tavır alması da bir başka problemidir. Bu konuların hepsine değineceğim.

13 ayrı ülkede yaptığımız araştırmaya dayanan bir çalışmayı 2010 yılında yayınladık. Çalışmanın başlangıcında sivil toplum ve çatışmaların çözümü üzerine yazılı çalışmaları taradık. Daha sonraysa Sivil Toplum Örgütlerinin çatışmaların çözümünü sağlamak için bu alanda neler yaptığını anlamaya çalıştık. Yine aynı zamanda çatışmanın aşamalarını ve Sivil Toplum Kuruluşlarının çatışma algısını analiz ettik. Sivil Toplum Kuruluşları ile tartıştığımız ilk rol, sivillerin tehdit ve şiddetten korunmasıydı. Sivil Toplum Kuruluşlarına sorduğumuz bir diğer konu da koruma göreviydi. Daha sonra ise izleme rolünü incelemeye aldık. Barışın savunulması ve insan hakları, taraflar arasında ilişki yaratılması baktığımız diğer roller arasında yer alıyordu. Sivil toplumun aynı zamanda marjinal gruplara bireysel kimlik geliştirme, demokrasi ve barışı öğretme sorumlulukları da vardır.

Gruplar arasında ilişki çok önemlidir. Buna ‘birlikte yaşama’ da diyebiliriz. Bu çatışan grupların biraraya gelip sosyalleştiği, birbirinden birşeyler öğrenip birbirlerini anlamaya çalıştığı bir süreçtir. Kendi araştırmamda Kürt sorununu analiz ettim ve sivil toplumun Kürt sorunu kapsamındaki rolünü öğrenmek istedim. Bir sorunun doğasına baktığımızda bütün fonksiyonlar önem arzeder ve bunların sorunun çözümünün parçası olması gerekir. Bizim vardığımız sonuç, sosyalleşme, gruplar arasında arabuluculuk ve taraflar arasında iyi ilişkilerin sağlanması gibi faaliyetlerin en önemli konular olduğuydu ancak tarihsel sebepler nedeniyle sivil toplum kuruluşlarının çoğu kez bu faaliyetleri Türkiye’de gerçekleştiremediği idi.

Bana göre hükümet ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkide sorun vardır ve bu sebepten dolayı sivil toplum kuruluşları olması gerekenden daha az etkilidirler. Türkiye’deki sivil toplum diğer ülkelere oranla daha az güçlüdür. Güçlü bir devlet ve hükümetten bahsederken aslında sivil toplum örgütlerinin katılımına imkân sağlayan bir durumdan bahsetmiyoruz. Tam tersine Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin etkisinin sınırlandırılmasından bahsediyoruz. Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları ancak hükümetin izin verdiği oranda çalışma yürütebilirler. Sınırları belirleyen devlettir. Araştırmamız bize hizmet sektörünün Sivil Toplum Kuruluşlarına izin verilen tek çalışma alanı olduğunu göstermiştir. Hükümetin sivil toplum örgütlerine hizmet etme hakkı vermesinin arkasındaki tarihsel ve toplumsal sebep ‘ben yapamam sen yap’ anlayışıdır. Elbette sivil toplum ve sivil toplum

örgütleri pek çok faktörden etkilenmektedir ama en etkili faktörün hükümetle ilişkiler olduğunu söyleyebilirim.

Türkiye’de ayrıca ‘iyi STK’ ve ‘kötü STK’ şeklinde bir ayrım da yapılmaktadır. Faaliyet yürütme imkanınız hükümete ne kadar yakın olduğunuza bağlıdır. Bu tablo sivil toplum için bir ayrışma yaratırken, diğer yandan da sivil toplumun çekilmesine sebep olmaktadır. Türkiye’de devletin sivil toplumu desteklemediğine, ona karşı olduğunu hissetmekteyiz. Hükümetin sivil toplumun önüne sınırlayıcı engeller koyduğunu ve bu yaklaşımın STK’ların rollerini yerine getirmelerine olumsuz bir etki yaptığını görmekteyiz.

Kürt Sorunu konusunda farklı sivil toplum kuruluşlarından değişik sesler duymamız gerekirken bu ne yazık ki şu anda gerçekleşmemektedir. Genel anlamda Türkiye’de çatışma olmadan değişim olmaz mantığı hâkimdir. İnsanlar savaş, çatışma ya da kavganın gerekli olduğuna inanmaktadır. Mentalite budur. Burada dikkate almamız gereken demokrasinin içselleşmesidir. Bundan sadece kurumlaşmış STK’ları değil daha konforlu konumda bulunan Sivil Toplum Kuruluşlarını da kastediyorum. Bu tür STK’larda önemlidir çünkü bu tür kurumlar daha çok kadın ve çocukları temsil ederler. Yakın dönemde yapılan tartışmalarda kadınların süreçten dışlanmasının önemli bir sorun olduğu yoğun olarak tartışılmıştır. Şimdilerde kadınların katkısının öne çıkarılması ve barış sürecine katılımı için çabalar gösterilmektedir. Şu anda Kürt sorunun çözüm sürecine kadınlar

dahil değildir. Kadının katılımı çok önemlidir ve ben onların katılımının kalıcı bir sonuç alınmasını garanti altına alacağına inanmaktayım.

Araştırmamızda mali kaynağın sivil toplum için çok önemli olduğunu tespit ettik. Faaliyet yürütmek için paranızın olması gerekir ancak sivil toplum kuruluşları sıklıkla fon kaynaklarının ne olduğu, fonları verenlerin kim olduğu konusunda hükümetin sorgulamalarına maruz kalmaktadır. Bazı sivil toplum kuruluşları bizzat hükümetten ve diğer kamu kuruluşlarından yardım aldıkları halde dahi fon kaynaklarıyla ilgili olarak bu tür sorgulara maruz kalabilmekteadırlar. Öte yandan Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının projelerine ilgisinin giderek arttığı görülmektedir. Çok sayıda proje olması sebebiyle sivil toplum kuruluşlarının bir konuya yoğunlaşmasında sorun yaşanabilmektedir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının önünde önemli bir potansiyel olmasına rağmen, bu kurumların yetişmiş eleman ve profesyonellik konusunda ciddi eksiklikler yaşadığı gözlemlenmektedir. Yine finansla ilişkili olarak sivil toplum kuruluşlarında bir eğitim eksikliği de gözlemlenmektedir.

Medya'nın rolünde önemli bir faktördür çünkü medya çatışmanın çözülmesi noktasında iyi ya da kötü bir rol oynayabilir. Medya ve barış sürecine bakıldığı zaman medyanın bazen soruna olumlu bazen de olumsuz etkide bulunabileceği gözlemlenebilir. Size araştırmamızdan bir örnek vermeme izin verin lütfen: İzmir'deki çalışmamızda Türkler ve Kürtlerin yaşadığı iki ilçeye yoğunlaştık.

Bu bölgedeki anket çalışmamızı yaşanan bir olaydan hemen sonra gerçekleştirdik. Genelde Türkler, Kürt sorununun bölgesel ve sosyal gelişmemişlik sorunu olduğunu ifade ettiler. Sorunu bir ayrılıkçılık ve terörizm sorunu olarak tanımlarken bunda dış güçlerin rolü olduğunu ifade ettiler. Kürtler ise sorunun kendi haklarına karşı uygulanan şiddet ve Türkiye'deki demokrasi eksikliği olduğunu ifade ettiler. Medya'nın çatışmayı nasıl işlediği insanların sorunu anlayıp yorumlamasına doğrudan etki yapar.

Çalışmamız sırasında kurumlaşmış önyargılarla ilgili sorular da sorduk. Her iki tarafın da birbirine yönelik çok yoğun oranda önyargıya sahip olduğunu tespit ettik. Türkler genel anlamda Kürtlerin şiddete yakın olduğunu düşünmektedirler. Aynı kesimler Kürtlerin çok çocuk sahibi olduklarını, eğitimden yoksun ve okuryazar olmayan insanlar olduğunu ifade ettiler. Temel olarak Kürtler hakkında bunları düşünüyorlar. Kürtler ise Türklerin kendilerini herkesten üstün gördüğünü, kimseyle birarada yaşamak istemediklerini ve gerçek anlamda demokrat olmadıklarını düşündüklerini ifade ettiler. Bu bahsettiklerim her iki tarafın birbirine karşı taşıdığı temel önyargılara işaret etmektedir.

Peki, bu tablo karşısında ne yapılabilir? Bence Sivil Toplum Örgütlerinin bu noktada müzakereler için kolaylaştırıcı bir rol oynaması gerekir. Birşeyleri onlara açıklamaktan ziyade tarafların birbiriyle konuşmasına yardımcı olmalıdırlar. Peki, bu kolaylaştırıcılık rolü Sivil Toplum Örgütleri tarafından

nasıl yerine getirilebilir? Bu sıradan bir kolaylaştırıcılık görevi değildir, o sebeple ortada bazı prensiplerin olması gerekir. Biz buna ‘nitelikli temas’ adını veriyoruz. Çalışmamız sırasında insanlara ‘kendinizi nasıl adlandırıyorsunuz?’ veya ‘kendinizi nasıl tanımlarsınız?’ şeklinde sorular sorduk. Aldığımız cevaplar bize insanların kendilerini dini ve etnik kimlikler üzerinden tarif ettiğini göstermekteydi. Bir başka ilginç veri ise eğitim seviyesi yüksek olan insanların diğer tarafı daha fazla dışladığı ve bu dışlama oranının giderek arttığıdır. Bu üzüntü verici bir sonuçtur çünkü eğitimin tam tersine ayrımcılığı ortadan kaldırması gerekir. Bunun bu şekilde gerçekleştiği bir örneğe dünyanın başka bir yerinde rastlamak mümkün değildir. Türkiye’de ise insanların eğitim seviyesi arttıkça ayrımcılık da artmaktadır.

Ayşe Betül Çelik

Her iki taraftan insanları aynı ve eşit koşullarda bir araya getirecek nitelikli temasa ihtiyacımız var. Diyelim ki ortak bir zemin oluşturabilmeleri için akademisyenleri, öğretmenleri veya

mühendisleri sahip oldukları ortak roller ve ilgileri sebebiyle bir araya getiriyoruz. Bizim onlardan beklentimiz Kürtlerin ya da Türklerin sorununa bir çözüm geliştirmeleri değil, diğer sosyal sorunlara eğilmeleridir. Küçük ama ortak olan bu sorunların çözülmesiyle birlikte farklı kesimlerden insanlar biraraya gelmiş olurlar. 2009 yılının sonuna kadar 140 tane çalıştay gerçekleştirdik. Ancak etkilerini ölçecek bir çerçeve mekanizma geliştiremediğimiz için bu çalıştayların katılan bireyler üzerinde nasıl bir etki yaptığını tespit etmek zor.

Sivil toplum örgütleri belli bir alanda birlikte çalışarak toplumu aydınlatmaya çalışabilirler. Örneğin bir kaç sivil toplum kuruluşu biraraya gelerek bir konu ya da sorun üzerine uzlaşma sağlayabilir, elde ettikleri ortak görüş ya da yaklaşımın toplumda yer bulması için çabalara girişebilirler. Diyelim ki ortak bir deklerasyon yayınladık ancak sonrasını takip etmedik. Bu durumda bu deklerasyonun toplumdaki etkisini ölçmek mümkün olmaz. Önyargı ve adaletsizlik önemli sorunlardır. Ancak etkilerini gözlemlemediğimiz sürece bu sorunlar üzerine ne oranda bir etkimiz olduğunu bilemeyiz.

Bir diğer konu ise yurttaş diplomasisidir. Bu yolla mali kaynak temin edilmeye, çatışmaya bir çözüm oluşturulmaya çalışılır ve çatışmanın resmi ya da gayr-i resmi anlamda kavranmasına çaba gösterilir. Burada ifade etmek istediğim bir diğer şey uluslar arasındaki ilişkinin geliştirilmesiyle mevcut önyargıların yanısıra psikolojik sorunlara da yanıt olunabileceği, bu uluslar arasında

anlayışın gelişmesine katkıda bulunmak suretiyle birbirlerine dair algıların da değiştirilebileceğidir. Bunu gerçekleştirebilmek için herşeyin planlanması gerekir. Biz planlama alışkanlığı olan bir millet değiliz. Akil insanlar heyetini eleştirmiyorum ancak görüldüğü kadarıyla bu heyet gerçek bir plan olmadan oluşturulmuştur. Çalışmaları planlı bir şekilde yaparsak sonuçları elbette daha iyi olacaktır.

Mary Anderson ‘Do No Harm’ (Zarar Verme) adında bir kitap yazmıştır. Yazar bu kitabında bazen bir işi planlamadan yapmak yerine hiç yapmamanın daha iyi olacağını ifade etmektedir. Faaliyetlerimizi gözden geçirmemiz gerekir. Yaptıklarımızın diğer insanların hayatında nasıl bir değişiklik yaptığına bakmamız lazım. Herşeyi bir seferde yapmak mümkün değildir. Bir de hedef kitlemiz kimdir ona bakmak gerekir. Bu kitle öğrenciler midir, özel sektör müdür yoksa kamu sektörü müdür? Toplumun hangi katmanıdır? Önce hedef kitlemizi belirlememiz sonra da ne tür bir değişim istediğimize bakmamız lazım. Sorunun esasına ilişkin olarak neyi değiştirmeyi planlamaktayız? Bu bir mali çalışma mıdır? Yoksa iktisadi bir çalışma mıdır? Yoksa sosyal veya siyasal bir çalışma mıdır? Çalışmamızı planlarken kendimize bu soruları sormamız gerekir.

Son olarak şunu ifade etmek istiyorum: Sivil topluma dair çok sayıda kitap ve araştırma mevcuttur. Bu kaynaklar önemlidir ancak ne yazık ki bu kaynaklardan gerektiği kadar yarar sağlayamamaktayız. Onun yerine bizim kendi yerel

zeminimizde yapılmış kendi çalışmamıza ihtiyacımız vardır. Kendi olanaklarımız ile bir belgesel film veya bir kitapçık hazırlayabiliriz. Belki bu araçlar sayesinde toplumun farklı kesimlerine erişmemiz, onlara daha etkili bir şekilde dokunmamız mümkün olabilir. Artık görsel fikirlerle dolu görsel bir dünyada yaşıyoruz. Gruplarla sosyalleşmek ne kadar önemliyse bunu sağlayacak yeterli oranda personel görevlendirmekte önemlidir. Benim bulgularıma göre biz yerel ve kültürel kaynaklarımızdan yeteri kadar yararlanamamaktayız. Son olarak bunları ifade etmek istemiştim. Dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Moderatör - Cengiz Aktar

Muhtemelen bizim de dilimizi değiştirip geçmişte kullanmadığımız terimleri artık kullanmamız gerek. Örneğin alternatif tarih, yurttaş diplomasisi ve çatışmaların çözümü gibi terimleri kullanmaya başladık. Bu terimlerin tümü yenidir ve bunların kullanımı yeni bir sürece girdiğimizi göstermektedir. Ancak öte yandan bu terimlerin anlamını doldurmamız lazım. Bu tür toplantıların bunu sağlamak için bize yardımcı olacağına inanıyorum. Berghof Vakfı ve DPI'nın böyle bir toplantı düzenlemesi ve bunu Türkiye'de gerçekleştirmesi çok önemlidir. Şimdiyse sözü Berghof Vakfı Direktörü sayın Hans-Joachim Giessmann'a vereceğim. Kendisinin iki araştırmacıyla birlikte barış süreçleri üzerine yaptığı bir araştırma çalışması daha sonra kitap olarak yayınlanmıştır. Türkiye'de barışın farklı boyutları olduğundan bahsedebiliriz. Hala barışı aradığımız için

kendisinin uzmanlığı bizim oldukça faydalı olacaktır. Söz sizin sayın Giessmann.

Konuşmacı - Hans-Joachim Giessmann

Tanıtımınız için çok teşekkür ediyorum. İlk konuşmacımıza da ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Kendisinin ifade ettiği bazı bulgular bana tanıdık geliyor. İfade ettiği diğer bazı bulgular da benim yapacağım sunumla ilişkilidir. Bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz bulguların bu bilgileri daha da zenginleştireceğine inanıyorum. Sözlerime sivil toplumun çatışmaların çözümünde oynayabileceği potansiyel rollerden bahsederek başlamak istiyorum. Sivil toplum örgütlerinin barışın inşası süreçlerinde neler yaptığına bakarsanız onların ne kadar farklı faaliyetler gerçekleştirdiğini görmek size çok şaşırtıcı gelebilir. Sivil toplum örgütlerinden aktörlerin arabulucu ya da çatışmanın dönüştürücü rolünü oynamaları oldukça yeni bir durumdur. Uluslararası aktörler çatışmanın dönüştürülmesini sağlamak ve çatışan taraflar arasında ortak bir zemin bulmak için çabalamaktadırlar. Şimdilerde içeriden arabuluculuk yönünde bir eğilim gelişmektedir. Bu yöntem yapılan görüşme ve müzakerelerden ayrı olarak taraflardan birinin içinde etkili konumda olan kişi ya da kişilerin arabulucu olmasına dayanır.

Arabuluculuk farklı aşamaları uygulamak açısından önemlidir; bu aşamalar arasında, aradaki buzları kırıcı bir rol oynamak ve çatışmanın dönüşümü için gerekli zeminin ve yapının hazırlanmasını sağlamak da yer alır. İkinci rol ise müzakereci

olmak ya da müzakere ekibinin parçası olmaktır. Doğu Timor'da hükümetin pozisyonunu ayarştırmak ve başarılı bir müzakere süreci için yolun açılmasında kadın temsilci çok önemli bir rol oynamıştır. Üçüncü önemli rol ise kolaylaştırıcılıktır. Kolaylaştırıcılığın anlamı müzakerelerin gerçekleşmesi için gerekli zeminin yaratılması ama müzakerelerde ister aktif ister pasif olsun herhangi bir şekilde taraf olarak yer almamaktır. Bu önemli bir roldür çünkü bu sayede gizli kanallar üzerinden görüşmeler yapma ve herhangi bir tutum geliştirmeden çatışan taraflarla görüşme fırsatları yaratılmış olur. Bu anlamda kolaylaştırıcının müzakere eden taraflar için adeta denek taşı rolü oynadığını söyleyebiliriz.

Dördüncü rol ise resmi süreç ile toplum arasında köprü kuruculuk rolüdür. Sivil toplum aktörleri bir yandan bilgilendirme kampanyaları düzenlerken, öte yandan müzakerelerin tıkandığı bir aşamada bu çıkmazın üzerinden gelmeye yardımcı olabilirler. Baskı grubu rolü de çok önemlidir. Sivil toplum aktörleri müzakerelerin önemi üzerine toplumdaki farkındalığın artmasına katkı sunabilirler. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere medya da önemli bir rol oynar. Bugün artık sadece geleneksel medyadan değil aynı zamanda toplumun bütün katmanları arasında iletişimi sağlayan sosyal medya gerçeğinden de bahsedebiliriz. Çatışmanın dönüştürülmesi noktasında üzerinde en az çalışma yapılmış alan da budur diyebiliriz. İnternet ortamındaki bazı forumlar son derece ilginç bir sivil toplum ilişkileneşine işaret etmektedir. İlişki sağlamak veya barışın inşasına katkı sunacak

hayırseverler tespit etmek üzere yapılacak lobicilik faaliyeti sivil toplum örgütlerinin oynayacağı bir başka role işaret etmektedir.

Sivil toplumun en iyi bilinen bir diğer rolü ise gözlemciliktir ki bu sayede resmi süreç içinde nelerin gerçekleştiği daha yakından gözlemlenebilmektedir. Aynen Güney Afrika'nın anayasa yapma sürecinde olduğu üzere sivil toplum tarafından sürece meşruluk kazandırılabilir. Ülkede yeni anayasa sürecinin tartışılması sürecine sivil toplum dahil olması bir anlamda meşruluğu geliştirmiştir. Son olarak, sivil toplum aktörleri, doğrudan ya da dolaylı yollardan barışın inşası sürecine dahil olan bireylerin kapasite gelişimlerinde eğitmen de olabilirler.

Peki, sivil toplum aktörlerinin diğer kesimlerden farklı olarak öne çıkan katkıları nelerdir? Bunların bir kısmından bahsedildi. İlk olarak sivil toplum aktörleri sorunları gündemleştirirler. Bu önemlidir çünkü tek bir plan ve program etrafında buluşan siyasi partiler ve çatışmanın taraflarının aksine, sivil toplumun tek bir sorun etrafında odaklaşan ittifaklar oluşturma imkânı vardır. Sivil toplum aktörleri sorunlar etrafında esnek ittifaklar kurabilirler. Bu ittifaklar durumdan duruma değişiklik gösterebilirler. Örneğin bir aktör bir sorunu desteklerken diğer aktör başka bir sorunu destekler ve böylece çatışmanın dönüştürülmesi sürecinde sorunların neler olduğu konusunda daha geniş bir algının oluşması sağlanmış olur. Farklı sorunlar için farklı ittifaklar oluşturursunuz. Sivil toplum aktörleri, siyasi partiler ve çatışmanın taraflarına oranla daha esnektirler.

İkinci nokta kampanya çalışmalarıdır. Sivil toplum aktörleri bilgilendirme çalışmaları yoluyla toplumu harekete geçirebilirler. Bütün siyasi partilerden ve sosyal gruplardan ayrılabilir, onların ötesine geçebilirler. Daha önce gözlemci rolünden bahsetmiştim. Bu rol özellikle insan hakları ihlallerinin gerçekleştiği ya da gerçekleştiğine dair ciddi şüphelerin olduğu koşullarda, zayıfların güçlülere karşı korunmasını gerektiren, özellikle hukukun üstünlüğünün toplumun bütün katmanlarına uygulanmadığı koşullarda daha da önemlidir. Bir davanın savunulması, toplumsal iletişim ve arada köprü görevi görme gibi roller de oldukça önemlidir. Çünkü bu sayede sivil toplum toplumsal zeminde yapılan tartışmaları içeren ve mevcut durumu yansıtan bir gündem üzerinden, bizzat toplumun çıkarına olan konularda yine toplumun kendisi üzerinden bir baskı yaratarak diğer aktörlere neler yapmaları gerektiğini hatırlatabilir. Bir yandan uluslararası destek ihtiyacını karşılarken öte yandan sınırların farklı yakalarında yaşayan etnik ve dini gruplar arasında bir etkileşim yaratarak bu zayıf seslerin toplumda daha yüksek sesle duyulmasını sağlayabilir.

Gruplarla sosyalleşme de önemlidir çünkü bu sayede sivil toplum örgütlerine bilinçlenme sağlama imkânı doğar. Sivil toplum sosyal grupların fikirlerini şekillendirebileceği gibi, devlet ve toplum yapısı içinde verilmemiş kimlikleri bu gruplara kazandırabilir. Bu sayede marjinalleşmiş grupların kimlik oluşumu da sağlanabilir. Kadın derneklerinden hali hazırda bahsedildi. Muhtemelen mevcut durumda kadınların temsil

oranı arttırılabilir ve sivil toplum bu noktada önemli bir kamusal baskı grubu rolü oynayabilir.

Önemli olduğunu düşündüğüm başka bir şey daha var ki o da yereldeki insanlarla ilişkilendirilmedir. Aynı şekilde yerel düzeydeki sosyal entegrasyon ve uyum da çok önemlidir. Benim uzun süren çatışmalar için kullanırken çok fazla dikkat ettiğim adına ‘uzlaşma’ denilen bir terim var. Sosyal entegrasyon ve uyumu sağlamak için mağdurların fikirlerinin dinlenip dikkate alınması, geçmişte neler yaşandığına ilişkin açık bir diyalogun oluşturulması çok önemlidir. Bu diyalog sürecinde cezaevlerindeki siyasi mahkumlara da kendilerini ifade imkanı verilmesi de dahildir. Bu tür kesimler sıklıkla unutulabilmektedir. Bask Bölgesi örneğini dikkate aldığımızda, ülkede geçmişte neler yaşandığını anlamak için başlatılan kamusal diyalog sürecinde siyasi hükümlülerin ne kadar önem taşıdığı açıkça görülmüştür.

Medya ve sivil toplumun oynayabileceği çözümleyici ve destekleyici rol konusundaki tespitlerinde Ayşe Betül Çelik ile aynı fikirdeyim. Medya, mesajı ileten kesimdir. Aynı şekilde sivil toplum da mesajı ileten bir diğer kesimdir. Her ikisi de ‘Denek Taşı’ rolünü oynayabilirler. Bu tür çalışmaları kamuya açık yapmak bir şekilde sivil toplum aktörlerine ve kamusal alanda ifade edilmiş görüşlere garanti sağlar. Medyaya da hükümete karşı yayınlarını da içeren bir korumanın sağlanması, yaşanan gerçeklikleri rahatlıkla ifade etmek için bir esneklik imkanının sağlanması gerekir. Medyanın çoğaltıcı bir rolü vardır. Sivil toplum da çoğaltıcı olabilir ve medyanın verdiği mesajların daha da güçlenmesini sağlayabilir. Destek meselesine gelirsek,

hem medya hem de sivil toplum bilgi yayma ve çatışmanın dönüşümünü yansıtan olumlu bir görüntü oluşturarak birlikte güçlendirici bir rol oynayabilirler. Son olarak medyanın değişim ve etkileşim imkanı sağladığını, aynı zamanda sivil toplum aktörleri için de bir platform haline geldiğini belirtmek gerekir.

Şimdi ise çatışmanın çözümü çerçevesinde süreci devredışı bırakan ve devreye sokan bazı faktörleri tartışmak istiyorum. Devredışı bırakan faktörler açısından bakarken stratejik çıkarları nelerin çatıştırdığını incelemek gerekir. Ben Kürtlerle Türklerin yaşadığı durum üzerine pek fazla bilgi sahibi değilim. Avrupa'nın bakış açısından bakarsak, hemen yan mahalledeki bir istikrarsızlık kendi evimizdeki iç dinamiklere etki yapabilir, sıkıntılar doğurabilir, siyasi tartışmaların içine başka faktörleride taşıyabilir. Uluslararası aktörler ise bir ülkede iç demokratikleşmenin gelişmesinden ziyade bölgesel bir stratejik istikrarı daha fazla gözetirler. Bu yaklaşım şu anda Türkiye'de yaşanan sürecin desteklenmesinin önünde bir engel de teşkil edebilir.

Devam eden şiddet, taraflar arasındaki güvensizlik durumunu besleyen bir faktördür. Bu tablo çatışan aktörlerin çıkarlarını dengesizleştirirken, onların yapıcı bir şekilde ilişkilenmelerini de engeller. Dengeleri bozan bir diğer faktörse çatışmanın taraflarının süreci işbirliği esasının dışında görmeleri, bir anlamda müzakereleri yapıcı bir ilişkilenme için değil de sadece kendi kitlelerine propaganda yapmak üzere kullanmalarıdır. Bir diğer

sorun ise radikalleşmedir. Eğer kıyısından köşesinden gelişen bir radikalleşme durumu varsa bu gittikçe daha merkezdeki bir noktayı etkilemeye başlar ve müzakereleri zayıflatır.

Sürece maddi destek sunan kesimlerin bencil bir şekilde kendi çıkarları peşinde koşması veya aktörlerle empati yapmaktan yoksun olması devredışı bırakıcı bir başka faktördür. Sivil toplum ile ilgili olarak bir uyarıda da bulunmak isterim. Bu tür süreçlerde sivil toplum örgütleri adeta mantar gibi üremektedir. Eğer süreci sürdürmek için süreklilik arzeden bir istek yoksa o zaman bu sivil toplum kuruluşlarını kendilerine fon temin etmek için çırpınırken görürsünüz. Belki de bu sürecin sonunda bu tür kurumlar aynen ortaya çıktıkları gibi hızla ortadan da kaybolabilirler. Mali kaynakların yerel toplulukları zayıflatmanın kaynağı olabileceğini de akılda tutmak gerekir. Bir keresinde Afganistanlı bir sivil toplum örgütü temsilcisine ‘Çatışmanın dönüştürülmesi için fon verme noktasında ne yapabiliriz?’ diye sordum. Bana ‘Bize verdiğinizden daha az para verin’ şeklinde yanıt verdi. Bunun arkasındaki sebepse eğer bu mali kaynak belli bir sürece kanalize edilmezse o zaman yolsuzluğu besleyebilir. Sonunda bu tür bir kaynak, çatışmanın dönüşüm sürecini desteklemekten ziyade daha zarar verici bir hale gelebilir.

Sözlerimi daha iyimser bir tespitle bitirmek isterim. Sözlerimin başında ifade ettiklerimi tekrarlamak istiyorum. Sivil toplumun en güçlü yanlarından birisi çeşitliliktir. Otokratik idare ve müsamahasızlığa karşı direnmek için bütün siyasal partilerin ve

kamplaşmaların ötesine geçecek bazı kurallar oluşturmak lazım. İkinci olarak toplumun toplumsal cinsiyete dayalı doğal bir yapısı vardır. Başta da ifade ettiğimiz üzere bu konuda sivil toplum siyasi aktörlerden daha iyi bir pratik ortaya koyabilir. Kadınların temsil edilmesi çok önemlidir çünkü bu temsil sayesinde normalde erişilemeyecek daha geniş katmanlara erişme imkanı sağlanabilir. Bu sadece temsil noktasında daha fazla kadının yer alması değil, toplumun daha geniş anlamda temsil edilmesi, toplumun daha geniş bir bölümünün süreçle etkileşim içine girmesi anlamına gelir.

Üçüncü olaraksa, yereldeki bir sorunun küreseleleşmesi, yani diasporanın yapıcı bir şekilde süreçle ilişkileneceği çatışmanın dönüştürülmesi açısından çok önemli bir faktör olabilir. Bu faktör özellikle hem kapasite gelişimi ve fon sağlama yönünden, hem de kamusal bir politikanın geliştirilmesi, bunun yanı sıra uluslararası alanda soruna dair bilgilendirmeler yapmak açısından bu ülkeyi ve toplumu ilgilendirmektedir. Son olarak sürece lobi çalışması, yapısal destek ve köprü kurulması çalışmaları için maddi destek sunan kesimlerin bu yöndeki ilgisinin devam etmesi de önemlidir. Sivil toplumun yapamayacağı bir şeyi uluslararası toplum yapabilir ve Etüd 1 Diplomasisi için gerekli baskıyı kurabilir, bu sayede toplumun tümünü ilgilendiren demokratikleşme süreci için uygun bir ortam yaratılabilir.

*Cengiz Aktar, Berghof Vakfı Direktörü Prof. Hans-Joachim Giessmann
ve Ali Bayramoğlu*

Moderatör - Cengiz Aktar

Çok teşekkürler Sayın Giessmann. Sayın Ayşe Betül Çelik'i dinledikten sonra kullandığımız dili değiştirmemiz gerektiğinden bahsetmiştim. Sekiz farklı müzakereciden bahsetmek mümkündür. Bunlar: Aracılar, kolaylaştırıcılar, köprü kuranlar, baskı grupları, lobiciler, denetçiler, gözlemciler ve eğitmenler olarak belirtilebilir. İşte kullandığımız dil böyle değişecektir. Bugün toplantı öncesinde sayın Catriona Vine'a bir soru sordum. Kendisine elimdeki bu metnin bizim yaptığımız çalışma için temel özellikte olduğunu, aynen alfabede ki ABC değerinde olduğunu söyledim ve Kürtçe ya da diğer dillere çevrilip çevrilmeyeceğini sordum. Bu tür bir kılavuzun elimizde olması çok önemlidir. Şimdi sözü siz değerli katılımcılarımıza vermek istiyorum.

Katılımcı

Ben Ordu'dan yani Karadeniz bölgesinden katılıyorum. Bugünkü toplantıya Karadeniz'den katılan tek kişi benim. Referandum sürecinde Ordu'da Sivil Düşünce Platformu adıyla yeni bir sivil oluşum başlattık. Bu platform aracılığıyla insanları referandumda 'Evet' demeye yönlendirdik. Bu platform hiyerarşik yapısı olmayan bir oluşumdur. Sadece etkinlik olduğu zaman biraraya gelir sonrada dağılırız.

Mart ayında Kürt coğrafyasından bazı misafirleri ağırladık. Ordu'da ilk kez böyle bir etkinlik yapıyordu. Etkinliğin olduğu gece Sinop ve Samsun'da bazı şiddet olayları yaşandı. Şehirdeki sivil toplum kuruluşlarından yaklaşık 300 temsilci toplantıya davet edildi. Herkesi tek tek telefonla aradık ki bir halk toplantısı havasına dönüşmesin. Milliyetçi Hareket Partisi'nin eski başkanının yanı sıra Türk Kalbi isimli milliyetçi bir grubun temsilcilerini de çağırdık. Bu milliyetçi grupları çağırırken davet ettiğimiz temsilcilerin dini hassasiyetleri olan insanlar olmasına dikkat ettik. Paneli ben idare ettim. Davet etmediğimiz halde Vali ve Vali Yardımcısı da toplantıya geldiler. Vali ilk defa toplantımıza katılıyordu. Toplantı sonrası oturup çay içme ve sohbet etme şansımız oldu.

Toplantının başlarında katılımcılardan soru ve yorumları yazılı bir şekilde aldık. Benim gözlemlerime göre davet edilen insanların büyük bir çoğunluğu dini hassasiyetleri bulunan insanlardı. Ben dini hassasiyeti olan insanların empati yapma konusunda diğer

kesimlerden daha önde olduğunu düşünüyorum. Milliyetçi Hareket Partisi'nin eski başkanı oldukça ılımlı bir soru sordu mesela. Ama hala insanlarda bir güvensizlik sezilmekteydi. Türkler, Kürtlere her ne kadar hak verilirse verilsin onların yine de ülkeyi bölmek isteyeceklerini düşünmekteler. Yine de sorularını saygılı bir şekilde sordular. Bu toplantıyı yapmış olmak bizi çok sevindirdi çünkü bu sayede yararlı bazı katkıları ve fikirleri duyma şansımız oldu.

İlk etkinliğimizi Şubat ayında Trabzon'da yaklaşık 40 kişinin katılımıyla gerçekleştirdik. Ayrıca bazı yuvarlak masa toplantıları da düzenledik. Mart ayında ise Ordu'da etkinlik düzenledik ve 300 kadar temsilciyi toplantıya getirmeyi başardık. Biz bu sürecin birden çok aşaması olacağına inanıyoruz, bu sebeple bir sonraki toplantımızı Kürt şehirlerinde yapmak istiyoruz. Bizim toplantımızla ilgili olmamasına rağmen toplantımızın olduğu gün Sinop ve Samsun'da meydana gelen şiddet olayları toplantıyı da etkileyebileceği konusunda bizi kaygılandırdı. Şiddete dayalı bir tepki ile karşılaştığımızı düşündük. Daha sonra polisin Milliyetçi Hareket Partisi ve Tük Kalbi temsilcileri ile konuşup bir şiddet olayı olmayacağı konusunda garanti aldıklarını öğrendik. Ancak İşçi Partisi gibi ulusalcı ve şovenist yapıların şiddete dayalı bir saldırı yapabileceğinden de kaygılandık. Benim gördüğüm kadarıyla bu partinin taraftarları sert, sinirli ve şiddete başvuran kesimlerdir.

Son iki yıldır bölgeye fındık toplamak üzere gelen mevsimlik işçiler üzerine çalışma yapmaktayız. Bu insanlar yaklaşık 20 yıldır fındık bahçelerinde çalışmak üzere şehre geliyorlar. Benim bir çocukluk arkadaşımın fındık bahçesi var. Kendisi askerliğini yaparken bir çatışma sırasında PKK tarafından ayağından vurulup yaralanmış. Kendisi iki senedir Kürt işçiler çalıştırıyor. Eğer bahçeniz fazlasıyla kırsal bir bölgedeyse o zaman 10-20 kişilik bir grubu işe alırsınız. Eğer yeteri kadar yeriniz varsa onlara kalacak yer verir, sabah-öğlen ve akşam yemeklerini vermeniz gerekir. Bu örneği vermemin sebebi yaşadığı olaya karşılık arkadaşımın Kürtlere hoşgörölü yaklaştığını göstermekti. Ben bu durumunun Ordu'nun bütününde hakim olmasını arzu ederim.

Kürtlerin ucuz işgücü kaynağı olması sebebiyle, Türkler onları işe almayı reddetmekte fazlasıyla zorlanmaktadırlar. Gazeteci olarak 'Faşist İzmir' şeklindeki konuşmaları sıkça duymaktayım. Ben İzmir'e gittim ve oradaki Cumhuriyet Halk Partisi taraftarlarıyla görüştim. Bunun yanı sıra bazı esnaf gruplarıyla da görüştim. Anladığım kadarıyla orda karşılıklı önyargılar var. Peki, bu önyargıları besleyen nedir? Görüştüğüm insanlar bana Kürtlerin 1960 ve 70'li yıllarda çok nazik insanlar olduklarını, aralarında bir sorun olmadığını söylediler. Ancak şimdilerdeyse onların İzmir'e gelip evlerinde hırsızlık yaptıklarını söylüyorlar. Kürtlerin yeni dükkânlar açıp iş sahibi olduklarından bahsediyorlar. Yapılan araştırmalar 1.2 milyon ile 4 milyon arasında Kürd'ün zorla göç ettirildiğini, bu insanların Batıdaki şehirlere yerleştiğini ve belli oranda bir kitlenin de İzmir'e yerleştiğini göstermektedir. Bu tür

bir ilişkilendirme önyargıları doğurmakta, daha sonra da faşistçe tepkilere evrilmektedir.

Bu noktada sivil toplumun ve medyanın rolü ne olabilir? Üst düzeyde sürdürülen siyasetin çatışmayı cesaretlendirdiği açıktır. Sivil toplumun iktidardaki parti tarafından desteklenen militarizm, milliyetçilik ve cinsel ayrımcılık gibi konularla mücadele etmesi gerekmektedir. Bana göre toplumun bulunduğu noktadan geri döndürülüp ortak bir zemin yakalanmaya çalışılması teknik olarak mümkün değil. Belki hükümete baskı yapmak daha uygundur. Aramızda akıl insanlar heyetinden kimse var mı? Bizim gibi insanlardan ziyade sizin gibi akıl insanlar heyetinden insanların başbakan ile görüşme olanağı daha fazladır. Başbakanla görüşen insanların kullandığımız dilin değişmesi gerektiğinden, İzmir’de açıkça görülen ayrımcı yaklaşımın sona ermesi gerektiğinden açıkça kendisine bahsetmesi gerekir. İzmir’de Kürdü, Türkü, Çingenesi olmak üzere farklı kökenlerden insanlar yaşamaktadır ve her an bir çatışma çıkabilir. Bunu engellemek için birşeyler yapmak gerek.

Söylem sorununun yanısıra ortada bir de sınıf sorunu vardır. Beki önümüzdeki dönemde çatışmalar sonra erecektir ama bu ülkedeki Kürt sorununun bitmesi anlamına gelmeyecektir. Bir sınıf sorunundan bahsettim, bunun yanısıra ekonomik durum da yine bu sorunu tetikleyecektir. İyileştirmelerin tepeden değil tabandan itibaren gelmesi gerekir. 1 milyon zorla göç ettirilmiş insanın varlığından bahsediyoruz. Bu konuda sadece devlet

yanlış yapmıştır, bu insanlar köylerine dönsün diyemeyiz. Bu insanlar artık buralı oldular, şehirlere yerleştiler, şehirli oldular. Son olarak sivil toplum ve medyanın karar organları üzerine baskı kurabileceğini ifade etmek istiyorum.

Yuvarlak Masa Toplantısının Birinci Bölüm Katılımcıları

Konuşmacı - Ayşe Betül Çelik

Söylemin değişmesi için elbette hükümet üzerine baskı kurmak gerekir. Bir tane yüksek lisans öğrencim ile birlikte Kürt çocuklarının nasıl algılandığına dair bir çalışma yürüttüm. Çocuklar bu algılar arasında terörist olarak algılanmak istemediklerini de ifade ettiler. Türklerin kendilerini kabul etmediğini ifade ettiler. Aramızda medyadan kimse var mıdır bilemiyorum ama bazı örnekler vermek istiyorum. Biliyorsunuz

televizyonlarda ‘Kahramanlar Ölmez’ gibi bazı aşırı milliyetçi diziler var. Görüştüğümüz insanlara ‘Kürt komşu ister misiniz? Türk komşunuz olsun ister misiniz?’ gibi birbirlerine karşı algıları nedir eksenli sorular sorduk. Evet, medya elbette karar organları üzerine baskı kurabilir ancak aynı zamanda yaptıkları yayınlarla insanların kafalarında ayrılıkçı imajların gelişmesini de engelleyebilir.

Medya sivil toplumun bir ortağı gibi görülebilir. Bu çok önemli bir görevdir. Bir sivil toplum örgütü olarak yaptığınız bir çalışma ancak medyada yayınlanırsa duyulmuş olur. Medya belki anayasa değişikliği konusunda bazı baskılar yapabilir ama ondan önce medyanın barışın medyası olması gerekir.

Katılımcı

Kürt sorunu Türkiye’nin gündemini kapsamaktadır. İyi bazı gelişmeler var ancak kendi çalıştığım alan üzerinden bazı yorumlar yapmak istiyorum. Şu an aktif bir çalışma içinde olmasam da geçmişte Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği’nde 5 yıl faaliyet yürüttüm.

Çatışmaların çözümü üzerine yapılmış bir araştırmadan bahsetmek istiyorum. Biz dernek olarak uzun yıllar boyunca başörtüsü yasağı üzerine çalışmalar yaptık ve tartışmalar yürüttük. Geçmişte insanların sadece başörtüsü taktıkları için sürgün edildiği veya işten atıldığı durumlar yaşandı. Kürt sorunu bizim sorunumuzu doğrudan etkilemektedir. Ancak bunun

yanı sıra başka sorunlar da var. Başörtüsü sorunu hala azınlık bir kesim için geçerli bir sorundur. Biz kendi çalışmalarımız üzerine tartışma yürütürken bu teorileri kendi sorunumuza nasıl uyguladınız diye epey kafa yorduk ve bazı sonuçlara vardık.

Son yıllarda başörtüsü konusunda bazı olumlu gelişmeler yaşandı. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) bazı yeni yasalar ortaya koydu. Örneğin Yüksek Öğretim Kurulu tarafından yayınlanmış bir genelge sayesinde artık üniversitelerde başörtüsü yasağı yoktur. Başörtüsü sorunu neredeyse çözülmüş durumdadır ancak bu düzenlemeyi sürekli olarak garanti altına alan bir yasal düzenleme mevcut değil. Siz az önceki sunumda bazı faktörlerden ve sivil toplumun oynayabileceği çeşitli rollerden bahsettiniz. Bir insan ben başörtülü bir doktor tarafından muayene edilmek istemiyorum dediğinde ben bu insanı ilgili yerlere şikâyet etmek istiyorum ancak şikâyeti yapabileceğim bir yasal mercii yok. Adalet ve Kalkınma Partisi benim gibi çalışan başörtülü kadınlar ve başörtülü öğrenciler için faydalı olacak bazı değişikliklerin önünü açtı ancak hala bu değişikliklerin hukuki bir garantisi oluşturulmuş değil. Biz kendi çalışmamızda bu tür konulara eğildik.

Ayşe Betül Çelik gruplararası iletişimden bahsetti. Ayrıca aralarında eğitimci, denetçi, raporlama yapan ve arabuluculuk yapan müzakerecilerden de bahsedildi. Ancak bunlar başörtüsü meselesi için yeterli gelmemekteler. Bizim STK olarak temel hedefimiz bir hukuki değişiklik yapılması için baskı yapmaktır.

Bunun da en tepeden gerçekleşmesi gerekiyordu. Bu kadar derin bir sorun ile karşı karşıya bulunduğunuzda bunun hemen nasıl çözülebileceğine, hukuki imkânlarına bakarsınız. Eğer gerçekten bir sosyal barış istiyor ve çatışmayı sonlandırmak istiyorsanız, o zaman herkesin birbirinden birşeyler öğrenebileceği bir ortam yaratmanız gerekir. İnsanların bu sorunları açıkça tartışabilmesi gerekir. Çok teşekkür ediyorum.

Katılımcı

Öncelikle konuşmacılara teşekkür etmek stiyorum. Ben Anadolu Platfomu'nun yöneticisiyim. Anadolu Platformu 40 yıllık bir geçmişli olan ve Anadolu'daki 60 civarında sivil toplum örgütünü barındıran bir çatı örgütüdür. 28 Şubat müdahalesi ile ordu eski yaklaşımları tekrar ülkeye hakim kılmaya yeltendi. Başörtüsü bu dönemin ortaya çıkardığı sorunlardan birisidir. Biz birbirinden kopuk yaşayan bir toplum haline geldik. Platform olarak sürekli barışı elde etmek için eski geleneklerimize ve tarihimize dönmemiz gerektiğini ifade etmekteyiz. Aileye dayalı bir yaklaşım üzerine çalışıyoruz. Bu yaklaşım kadının aile içindeki rolüne vurgu yapmaktadır ve biz bu yöntemi eğitimlerimizde de kullanmaktayız. Biz şu anda bu modeli geliştirmeye çalışıyoruz ki bu sayede devlet elini eğitim alanından çekmeye cesaret edebilsin.

Medyanın gücü başlı başına çok önemlidir. Biz insanlara bir model dayatmıyoruz. Her yerel birimimizde kurulu her dernek

kendi modelini geliştirme fırsatı bulmaktadır. Türkiye'nin farklı yerlerinde birbirinden farklı özellikte dernekler platformumuzun bir parçasıdır. Biz bu tür çaba ve faaliyetlerin çok önemli olduğuna inanıyoruz bu sebeple de bu tür kurumları destekliyoruz. Aynı zamanda çatışmaya neden olan faktörleri ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Bir sorunu çözmek istiyorsanız bu tür faktörlere önem vermeniz gerekir. Örneğin emperyalizmin hangi oranda bu çatışmaya etkisi vardır? Bizde sömürgecilik mantığı var mıdır? Sömürgeciliği ortadan kaldırmak için bütün dünyaya verebileceğimiz bir mesajımızın olması gerekir. Bu sadece Kürtler için değil Ermeniler gibi diğer etnik kesimler açısından da önemlidir. Barışın sağlanması için dini kökenlerden gelen insanlar olarak inisiyatif almamız gerek. Bizim tarihimizde bir arada, birlikte yaşama tecrübesi mevcuttur. Birbirimizi tanımamız, birbirimizi anlamamız lazım. O sebeple bu tür toplantıların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Katılımcı

Özellikle açılış konuşmalarını büyük bir dikkatle dinledim. Burada yapılan sunumlar çatışmaların etkilediği bölgeler üzerine yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçları yansıtmaktadır. Ancak burada ifade edilenlerin bizim ülkemizdeki durumla bir ilgisi olmadığını net olarak ifade edebilirim. Bu yapılan sunumların bizim ülkemizle ilgili olabileceğine inanmıyorum. Sizler 'mutlaka yapılacaklardan' ve 'yapılması gerekenlerden' bahsettiniz. Kürtlere ilişkin tecrübe noktasında da nasıl olması gerektiğinden bahsettiniz. Ancak şu andaki sürece sivil toplum

hiç bir şekilde dahil değildir. Bir akıl insanlar heyeti kuruldu ama bu heyetin kurulması bile başbakanın kararı ile danışmanlarının önerileriyle şekillendi. Ne bu konuda bir tartışma yapılmıştır ne de sivil toplum kuruluşlarından herhangi bir öneri talep edilmiştir. STK'lar bu heyetteki insanların katılımı konusunda herhangi bir söz hakkına sahip olmamıştır. Ben akıl insanlar heyetini destekliyorum. Ancak burada ifade etmek istediğim bu sorunun özgüllüğüdür. Bu bir şekilde Türk tipi bir demokratikleşme. Burada 'Kürt tipi' ile 'Türk tipini' birbirinden ayırmamız lazım. Bu tam bir Türk tipi demokratikleşmedir, Kürt tipi değildir.

Çıkacak sonuç da Türk tipi çözüm olacaktır. Yönetimdekiler PKK'yi sınırların dışına çıkartarak kontrol altına almaya, daha sonra herhangi bir yasal düzenleme yapmadan örgütü silahları tümünden bırakmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Şiddete karışmamış insanların evlerine dönmesini istiyorlar. Eğer şiddete bulaşmışlarsa onların da başka bir ülkeye gitmelerini istiyorlar. Bunun çözüm olduğuna inanmıyorum. Kürt sorunu, Türk devletinin inkarcı ideolojisinden dolayı ortaya çıkmıştır. Bundan istediğiniz kadar bahsetmek mümkündür. Kürt sorunu bir yüzleşme sorunudur. Yakın dönemdeki gelişmeler ve mevcut sürece baktığımızda hükümet insanlara eğer şiddete bulaşmadıysanız o zaman dönün ve Türk toplumuna dahil olun demektedir. Peki, bu insanları ne yapacaksınız? Kürt sorunu sebebiyle bugün cezaevlerinde 10.000 siyasi mahkûm vardır. Bu siyasi mahkûmlara ne yapacaksınız? Kimse aften bahsetmiyor. Belki bu konu da tartışılıyordur. Ben kendim de bir zamanlar

hapisteydim. Hapis yatan insanlar hem psikolojik sorunlar yaşıyorlar hem de hapisten çıktıklarında iş bulmakta zorlanıyorlar. Siyasi mahkûmlar bu çatışmada ideolojik bir taraftırlar. Bu sorun ile nasıl başedeceksiniz? Bunun için herhangi bir hazırlık yapıldı mı? Herhangi bir öneri var mı? Eğer sorunlar silahlar ise bu silahlar nereye bırakılacak?

Samimi konuşmak gerekirse ben Kürt sorununu çok yakından takip eden biriyim. Bu kadar içinde olmama rağmen ben bile bazen sorunu anlamakta zorlanıyorum. Başbakan ‘silahları bıraksınlar sınırların dışına çıksınlar’ diyor. Bu insanlar dağdaki insanlar. Öyle taksi alıp şehre gelecekleri bir durum yok. Dağlarda zor koşullarda yaşıyorlar. Elindeki silahı nasıl bırakacaksın? Teslim olmalarını isterseniz daha kolay belki... Siz insanlara sadece silahlarınızı bırakın ve sınırların dışına çıkın diyemezsiniz. Bunu sağlamak için önce barış atmosferini yaratmanız, silahın olduğu, operasyonların olduğu, sonunda hapis yatma ihtimalinin olduğu bir atmosferi de devre dışı bırakmanız lazım. İşte bu çatışma atmosferi ortadan kaldırıldıktan sonra o zaman sivil toplumun sürece dâhil olması da mümkün olur.

Bana göre hükümet durumun temel dinamiklerini, özellikle de sosyal dinamiklerini gözden kaçırmaya çalışıyor. İki senedir barış içinde yaşamak elbette önemlidir ama gözardı edeceğiniz sorunlar konusunda ilerde daha büyük patlamaların olabileceğini de dikkate almak gerek. Şu anda silahların sustuğu bir ortamda yaşıyoruz. Ben öncelikle bu sürecin sağlanmasında katkısı olan

herkese teşekkür etmek istiyorum. Ancak asıl süreç bundan sonra başlıyor. Dağdaki insanlara ne olacak? Cezaevlerindeki insanlar için çözümünüz nedir? Sayıları milyonlar olan zorunlu göç mağdurları için ne yapacaksınız? Birbirine karşı önyargılar ve tepkiler geliştiren komşular arasındaki sorunları nasıl çözeceksiniz? Bu insanlar çatışmaların ortasında kendilerine yeni bir dünya kurdular.

Belki ‘işte anayasayı değiştirdik, bu insanlara kendi anadillerinde eğitim hakkı verdik’ diyebilirsiniz ama bunların devam eden bir süreç olduğunu, yeterli olmadığını da bilmeniz gerek. Bu eşit ve onurlu bir barışın elde edilmesi için başlamış bir süreçtir. Bu tür bir barışı sağlayabilmemiz için bunun barışa giden bir süreç olduğunu anlamamız lazım. Pek çok insan işveren örgütlerinden oluşan sivil toplum oluşumlarının hükümete yakın olduğundan yakınmaktadır. Sivil toplumun tarafsız ve bağımsız kalması çok önemlidir. Eğer bir tarafa yakın olduğunuz görülürse ayrımcılığa maruz kalma ihtimaliniz çok daha yüksektir. Örneğin bir parti liderinin yaklaşımını eleştirdiğiniz zaman da sorunla karşılaşabilirsiniz. Bu sebeple siyasi partilerin kendilerini sivil toplumdan yapılacak her türlü katkıya açık bir pozisyonda tutmaları çok önemlidir.

Öztürk Türkdogan, Raci Bilici, Mehmet Ali Eminoğlu, Selçuk Küpçük, ve DPI Uzmanlar Konseyi üyesi ve toplantı moderatörlerinden Bejan Matur

Katılımcı

Sivil Toplum Örgütlerinin arabuluculuk rolü çok önemlidir. Ama bizim gibi ülkelerde Sivil toplum Kuruluşları bu konuda sıkıntılar yaşarlar. Biz sivil toplum olarak bölgede ciddi sıkıntılar çekiyoruz. Sadece proje uygulamakla ilgilenen sivil toplum örgütlerinden bahsetmiyorum. Yakın dönemde belli çevrelerin desteklediği, belli hedefler peşinde olan ve sadece proje gerçekleştirilen sivil toplum kuruluşlarının sayılarında bir artış olduğunu gözlemlemeye başladık. Benim kastettiğimse daha çok ülkede sosyal ve siyasal açıdan bir gelecek yaratmaya çalışan sivil toplum örgütleridir.

Sivil toplumun görevini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi mümkün olamamaktadır çünkü şimdiki hükümet aynen geçmiş hükümetler gibi sivil topluma müdahale etmektedir. Örneğin akıl insanlar heyetine bizim genel başaknımız dâhil edildi ki bu

çok önemliydi ancak baroların dâhil edilmemiş olması ciddi bir eksikliktir. Bu eksikliklere rağmen durumun çok kötü olduğunu söyleyemem. Ancak bölgede yaşayan sivil toplum kuruluşları olarak bizlerin bu çatışma ortamında sürece gerçek bir katkı sunma koşulları son derece sınırlıdır. Bizim pek çok yöneticimiz, idarecimiz ve üyemiz şu an hapistedir. Onlar barışa katkı sunmak için çabalıyorlardı ancak cezaevinde oldukları için etkisiz kalmış durumdalar.

Kurumlarımız tümüyle baskı altında. Zaman zaman basından sürece katkı sunma yönünde iyi niyetin olduğuna dair haberleri mutlaka duyuyorsunuzdur. Örneğin zaman zaman PKK tarafından esir tutulanları teslim almak için tarafımızdan bazı ziyaretler yapılmaktadır. Zaman zaman işkenceye maruz kaldığını ifade eden insanlar ile mülakatlar yaparız. Ancak öte yandan bu tür faaliyetler yürütmek sizin devlet tarafından cezaevine atılmanız içinde sebep olarakta görülebilmektedir. Bütün hükümetler ki buna Adalet ve Kalkınma Partisi’de dahildir, sivil toplumu bu tür süreçlerin dışında tutmuştur. Bu sürecin STK’ların katılımına ihtiyacı vardır. Hükümetin geçmişle yüzleşmesi ve şu anda cezaevlerinde tutulan bütün sivil toplum kuruluşu temsilcilerini serbest bırakması gerekir. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı bir yandan akıl insanlar heyetine dahil edilmişken öte yandan terörist olma suçlamasıyla yargılanmaktadır. Demokratik siyaset için gerekli zeminin oluşturulması gerekmektedir. Eğer samimi isek bu zemini oluşturmamız ve birbirimize güvenmemiz gerekir.

Az önce bir katılımcı arkadaşımız başörtüsü yasağından bahsetti. Bu hükümet yıllardır başörtüsü yasağını ortadan kaldıracacağını ifade etmektedir. Önünde herhangi bir engel olmamasına rağmen hükümet bu sorunu kökten çözüme kavuşturmamaktadır. Anayasal güvenceler sağlayarak demokratik siyaset için gerekli zemini yaratabiliriz. Bu hükümetin yapabileceği birşeydir.

Süreç zor bir süreçtir. Şimdiden Türkler ve Kürtlerin birbirlerine karşı taşıdıkları önyargılar ile mücadele etmemiz gerekiyor. Bunun yanı sıra okul kitaplarını değiştirmemiz gerekiyor çünkü bu kitaplar milliyetçi ve ırkçı içerikte hazırlanmıştır. Okul kitaplarının taranmasına dayalı bir çalışma sonrasında elde edilen sonuçlar bu kitaplarda 300'den fazla ırkçı ifadenin yer aldığını göstermiştir. Eğitim sistemimizin insan haklarına dayalı olması lazım. Yeni kuşağı bu eğitim sistemi üzerinden eğitmeliyiz. Bu yeni kuşaktan insanların birbirlerini kabul edecek şekilde eğitilmesi gerekir. İnsanlar mevcut eğitimden geçtikleri sürece ırkçı yaklaşıma devam edeceklerdir, çünkü ırkçı ve milliyetçi bir eğitim sistemi ile eğitilmekteler. Bunu değiştirmemiz gerek.

İkinci olarak basın tehlikeli bir oyun oynamaktadır. Basın bölgede yaşanan işkence, katliam ve yargısız infazların tarafıdır. Bu insanlar onların gözü önünde öldürüldüler ama insanlar o basından bu olayları olduğundan farklı olarak okudular. Biz İnsan Hakları Derneği olarak son derece açık raporlar ve bültenler hazırlamamıza rağmen basın bunlara itibar dahi etmemekte, açıkça yalan söylemektedir. Kürtler ve ülkenin batısında yaşayan

farklı etnik kökenlerden insanlar kolayca bu sürece motive edilebilirler çünkü bu insanlar baskıyı birebir yaşamış insanlardır. Soruna daha insancıl ve daha barışçıl yaklaşmaktadırlar. Bu amaç çerçevesinde sivil toplumunda teşvik edilip desteklenmesi gerekir.

Katılımcı

Eğer bir toplantının başlığı ‘Çatışma Çözümünde Sivil Toplumun Rolü’ olarak belirlenmişse o zaman insanların Türkiye’deki sivil toplumun genel görüntüsü hakkında konuşması gerekir. Yapılan sunumlardan anladığım kadarıyla temel şey metodolojidir. Herkes geçmişin farkındadır. 2000 senesine kadar sadece iki farklı sivil toplum örgütünden bahsedebiliyorduk. Birincisi aralarında sendikaların da olduğu meslek örgütleriydi. Bu tür örgütler çatışmalara kaygısız oldukları gibi bu konuda devlet ile aynı ideolojik çizgideydiler. Bunun karşısında solcu sivil toplum örgütleri vardı ki onlarda tümüyle devlete karşıydılar. Devlette bu ikinci tür örgütlere cephe almaktaydı. 2000 yılından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelmesi ile birlikte bu iki kurumsal yapı arasındaki duvarlar ve bariyerler ortadan kalkmış oldu. Avrupa Birliği süreciyle birlikte bugün daha başka bir görüntü vardır. Geçmişte devlete karşı çıkan bu kurumlar şimdi devlet ile diyalog kurmaya hazır durumdadırlar.

Siyasal anlamda ciddi değişiklikler olsa da hala adalet ve bürokrasi alanlarında ciddi bir değişim gözlenmemektedir. Bu kurumlar sivil toplumun sürece dahil olmasına karşılık henüz yeterli oranda tolerans gösterememektedirler. 2000 yılının

başına kadar çatışmaya kaygısız yaklaşan kurumlar ise bu sürece katkı sunmaya başladıkları gibi akil insanlar heyetine üye de vermişlerdir. İşte bu iki farklı sivil toplum kuruluş tipi bugün akil insanlar heyeti aracılığıyla birlikte çalışmaktadırlar. Anladığımız kadarıyla bu kesimler sürece katkı sunmaya hazır durumdadırlar.

Ben sizin dikkatinizi başka bir konuya çekmek istiyorum. Bugünkü sunumlarda irtibat kuruculardan, köprü görevi yapanlardan ve kolaylaştırıcılardan bahsedildi. Kürt sorununa çözüm konusunda irtibat ya da iletişim konusunda bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Devlet ne zaman isterse bu irtibatı kurabilir. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Meclis'te grubu olan bir partidir ve devlet ne zaman isterse onlarla irtibata geçebilir. O sebeple bahsettiğiniz öğelerden bir kısmının bizim için geçerli olmadığını, çünkü diyalog veya irtibatlanma konusunda bir sorun olmadığını düşünüyorum. Devlet eğer isterse rahatlıkla irtibata geçebilir. Örneğin Sayın Öcalan tarafından gönderilen mektuplar devletin Milli İstihbarat Teşkilatı (MIT) tarafından okunmaktadır. Mektuplar okunduğuna göre taraflar ne zaman isterlerse biraraya gelebilirler. Elbette toplumun hazırlanması noktasında bazı çabalar sergilemek gerekir. Sayın Ayşe Betül Çelik çatışmanın sadece anayasal veya yasal değişiklikler yoluyla çözüme kavuşturulamayacağını, çünkü çatışmanın toplumda derin kökleri olduğunu belirtti. Türkiye'nin batısında bir insan telefonda Kürtçe konuştuğunda etraftaki insanların bu insana baktığına rastlırsınız.

Bizim elbette tek sorunumuz Kürt sorunu değildir. Başörtüsü sorunu da önemli bir sorundur. Elimizde çok gergin bir toplum var. Belki sivil toplum taraflar arasında kolaylaştırıcı olmaktan ziyade toplumun hazırlanması üzerine bir rol alabilir. Bir konuşmacımız sosyal barış için bütünleştirici bir çalışmaya gerek olduğundan bahsetti. Bütün siyasi partilerin bir araya gelmesinin yeterli olmadığını düşünüyorum. Bizim eğitimle başlayan ve kökleri 70 yıl öncesine dayanan oldukça milliyetçi algılarımız vardır. Öncelikle milli eğitim kanununa dikkat etmek gerekir. Bu yasaya bakıldığı zaman toplumu barışa hazırlayabilmek için en temelden başlamamız ve bütün kurumsal yapıları da içerecek şekilde toplumu yeniden dizayn etmemiz gerekir.

Katılımcı

Ben Mardin’de kurulu bulunan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi adına toplantıya katılıyorum. Bu toplantıya gelmeden önce sivil toplum örgütlerinin son iki yıldır bölgede neler yaptığına dair notlar hazırlamıştım. Sayın Hans-Joachim Giessmann ve Sayın Ayşe Betül Çelik çatışma öncesi, çatışma sırası ve çatışma sonrası dönemler için alandan elde ettikleri bilgileri bilimsel açıdan bizlerle paylaştılar. Peki, ne yapabiliriz? Çatışma sonrası dönemde hangi yöntemi takip etmek gerekir? Sunum yapanlar bunlardan bahsettiler ancak biz bir dernek ve araştırma merkezi olarak araştırılıp incelenmesi gereken bazı noktaları tespit ettik.

Bölge ve ülke yangınlar içinde. Bu yangını söndürebilmek için sivil toplum örgütlerinin sürece dahil olması gerekir. Kendi

bünyemizde bir sivil toplum masası oluşturduk ve bu birimle yakın bir sinerji içindeyiz. Sivil toplum örgütlerinin her birinin kuruluş esasları farklı olsa da hepsinin genel amacı çözümler üretmektir. Türkiye’de toplumun devletin hatırı için varolduğuna dair bir mentalite vardır. Biz bunun alternatifini yani devletin toplumun hatırına olacağı bir mentaliteyi yaratmaya çalıştık. Bunun bir sonucu olarak şimdi devletten bağımsız sivil toplum kuruluşlarına sahibiz.

Eskiden fikirlerinizi ifade ettiğiniz için eleştirilebilirdiniz. Şimdi ise eleştirilerimizi daha rahat ifade ediyoruz. İnsanlar en kötü barışın en iyi savaştan daha iyi olduğunu söylüyorlar. Bazı sivil toplum örgütleri sürece katkı sunmaya hazır olduklarını, barış sürecine genç insanların da katılması gerektiğini ifade ediyorlar. Sivil toplum, barışın gözden kaçırılmayacağını ifade ediyor. Barış için bir platform kurulmuştur. Bu sayede bir araya gelen insanlar devleti adım atmaya zorlamaya çalışıyorlar. Suriye’den sığınmacılar geliyor ve insanlar eğer göçmenlerle ilgilenmezsek daha sonra bu insanlar günlük hayatımızı etkileyecekler diyorlar. Sığınmacıların onlara saldıracağı, evlerini soyabileceğine inanıyorlar. Sığınmacıların durumundan dolayı biz de kaygı duyuyoruz. Bu sebeple Ortadoğu Çözüm Platformu olarak bu konu üzerine biz de bir deklarasyon yayınladık.

Öte yandan sivil toplumun sayın Ayşe Betül Çelik’in bahsettiği ‘İyi STK’ ve ‘Kötü STK’ görüntüsü konusunda da dikkatli olması

gerekir. Çözüm sürecine saldıran STK'ların yanı sıra tepki gösteren STK'lar da mevcuttur. En büyük eksikliklerden birisi bölgesel çözüm eksikliğidir. Her iki taraf akil insanlar heyetine önerilen ve hali hazırda çözüm sürecini anlaşılır kılmaya çalışan bu insanları kabullenmiş görünüyor. Akil insanlar heyetinde fikir sahipleri ve dini liderler de var ve büyük bir çoğunluğu sivillerden oluşuyor.

STK'ların empati kapasitesi taşımaları gerekir. Türk halkını gocundurmamak önemlidir. Bu noktada kendimi Türk halkının yerine koyarak konuşmaya çalışıyorum. Örneğin sizin komşunuz bir yandan size saldırırken bir yandan da yaşamaya çalışmaktadır. Tam 70 yıl boyunca Türklere 'benim devletim, benim bayrağım, benim ülkem' yaklaşımı öğretilmiştir. Bu yaklaşımı gücendirirseniz karşılığında daha düşmanca bir tepkiyle karşılaşabilirsiniz.

Anadolu bize aittir. Ben Anadolu kavramına büyük önem veriyorum. İnşallah bazı güzel sonuçlara erişeceğiz. Bu çalışma özellikle bizim sivil toplum masası aracılığıyla yaptığımız çalışmalara bakıldığı zaman bizim için ayrı bir önem taşıyor.

Katılımcı

Ben Birgün gazetesi köşe yazarıyım. Birleşik Krallık ve İrlanda kendi sorunlarını çözdükleri için bizim onların tecrübelerinden öğreneceklerimiz olduğunu düşünüyorum. Bu ülkenin sınırları 1914 ile 1916 yılları arasında çizildi. I. Dünya savaşı sonrası çok sayıda devlet kurulsa da Türkiye kendine özgü bir devletti.

Bu ülke kurulurken her sabah bütün çocukların okuması için ‘Hepimiz Türküz’ anlamını içeren bir ant okutmaya karar verdiler. Herkesin ‘Hepimiz Türküz’ dediği bu ortamda buna karşı çıkan insanların başlattığı isyan sonucu kan döküldü. İnsanların onurlarını korumalarını sağlamak çok önemlidir çünkü bu insanlar kimliklerini korumak ve varlıklarını kanıtlamak için büyük bedeller ödediler.

Şimdilerde toplantılarımızı rahat ortamlarda yapmak elbette önemli ve iyi bir gelişmedir. Ancak bu ülkede İstanbul’un işgal edilmesinin de kutlandığını aklımızın bir köşesinde tutalım. Bundan 600 yıldan fazla bir süre önce İstanbul işgal edildi ve bugün bunun kutlamaları yapılıyor. ‘Kürt’ ve ‘Ermeni’ kelimelerinin kötü ve küfür gibi alglandığını bir ülkede yaşıyoruz. Bir arkadaşımız Türk tipi çözümden bir diğer arkadaşımız da başörtüsü yasasından, bu konuda yasal bir garantinin sağlanmadığından bahsetti. Benim anladığım kadarıyla Türkiye’de hükümet herhangi bir konsensüs sağlamaya ihtiyaç duymadan kendince çözümler hazırlamaktadır. Bazı insanlar bu yaklaşımla bir çözüm bulunacaksa hiç çözüm bulunmasın daha iyi diye düşünebilmektedirler.

Sünni Müslüman kimlik baskın bir kimlik haline gelecek. Eğer biz bu kimliği reddetmezsek bu Ermeniler, homoseksüeller ve toplumun diğer kesimleri için kötü olacak. Büyük oranda yalanların hâkimiyetinin olduğu bir toplumda yaşıyoruz. Eğer gerçekten birbirinizin kardeşi olmak istiyorsanız insanların

onurlu yaşamlarını garanti altına almanız ve gerçeği aramanız gerekir. Ben hükümetin yaptığı çalışmalarda bir iyi niyet arıyorum ancak bu süreç sadece akil insanlara bırakılmamalı, bizim hepimizin, hep birlikte akil insan olması gerekir.

Ali Bayramoğlu ve Rober Koptaş

Katılımcı

Pekçok konuşmacı arkadaş Türkiye'nin demokratikleşme problemlerinden, STK'ların eksiklik ve zayıflıklarından bahsetti. Ayrıca akil insanlar heyetinden de bahsedildi. ABD ve Avrupa'daki STK'lara bakarsanız onların bizim ülkemizdeki STK'lardan farklı olduklarını rahatlıkla görebilirsiniz. Ben toplantıya Batman'dan katılıyorum. Devletin çıkardığı bütün engellere rağmen STK'ların önemli işler yaptığını inanıyorum. Akil insanlar heyeti oluşumunu büyük bir sorunun kaynağı olarak görüyorum çünkü STK'ların katkısının gözden kaçırılması gibi bir riski içermektedir. Akil insanlar heyetinden önce, sivil

toplum örgütleri içinde faaliyet yürüten bazı aydınlar hiçbir zaman gerçekleri ifade etmekten çekinmemişlerdir. Bu insanlar oldukça güçlü insanlardır ve ben onların ne söylediklerinin dinlenmesinin çatışmanın çözümlenmesi sürecinde önemli olduğuna inanıyorum. Akil insanlara dahil olsalar da olmasalar da biz bu aydınlar ile bir araya gelmeye devam edeceğiz.

Batman'da yaşadığımız bir olaydan bahsetmek istiyorum. Bugün çatışmaların çözümünden bahsediyoruz ve benim çatışmaların çözümüne dair kavram algım sizinkinden farklı olabilir. İzin verin size bir örnek vereyim. Barış ve Demokrasi Partisi 10 şehirde demokratik çözüm çadırları kurma kararı aldı. Sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri bu çadırlarda beklerken İçişleri Bakanlığı bütün çadırların kaldırılıp yok edilmesi yönünde bir karar aldı. Tek bir gecede bütün çadırlar yıkıldı, sivil toplum kuruluşlarından insanlar güvenlik güçleri tarafından dövüldü. Ayrıca kendilerine kaçak elektrik kullanmaktan dava da açıldı. İlimizden bir milletvekili bir protesto yürüyüşü gerçekleştirerek bir yolun ortasına oturdu. Milletvekili bir yandan bu müdahaleyi yapan polislere bağırırken bir yandan da onların aracına tekme attı. Bu sefer çadırlar belediyenin hemen yanına yeniden kuruldu. Milletvekili arkadaşımız da arabulucu olmak üzere beni çağırdı. Her insana bir tane polisin düştüğü bir ortam vardı ve polis çadırları kaldırmalarını istiyordu.

Milletvekili bana 'Lütfen şehrin valisini ziyaret et. Eğer çadırları kurmamıza izin vermezlerse biz Batman'ı alt üst edeceğiz.

Üstümüze gerilla üniforması giyecek, şehrin altını üstüne getireceğiz’ dedi. Ben de Vali’ye çadırların kaldırılacağını ancak kendilerinin söyleyeceği boş bir alana kurmak istediklerini söyledim ve bunun için gerekli düzenlemeleri yapıp yapamayacaklarını sordum. Vali bana ‘Hayır. İçişleri Bakanlığı’ndan çadırlara izin verilmeyeceğine dair kesin emir var’ dedi.

Ertesi gün şehre tanklar geldi. Kürtler de molotof kokteylleri hazırlıyorlardı. Artan insan sayısı polislerin provoke olmasına ve aynı şekilde yorulmasına da sebep oluyordu. Milletvekili bana ‘Polis çok yoruldu, lütfen Vali’yi ziyaret et polisi çeksin’ derken, polis de bana ‘Biz çok yorulduk, lütfen birşeyler yapın ve göstericileri çekin’ diyordu. Vali’yi ziyaret edip milletvekilinin gösteri yapmak istemediğini söyledim. O sırada bir kebab dükkanı gördüm. Vali çadır kurulmasına izin verilmeyeceğini tekrar söyledi. Ben de ona gelin şu karşıdaki dükkana gidelim dedim. Oradaki göstericileri ziyaret ettik. Göstericilere içeri girmelerini, içerde birşeyler yapabileceklerini söyledim. Herkes kabul etti.

Daha sonra göstericiler toplu bir şekilde bu kebab dükkanına gitmek istediklerini söyledi. Vali tekrar İçişleri Bakanlığı’ndan kesin emir olduğunu söyledi. Vali ayrıca bana ‘Eğer molotof kokteyli atmaya başlarsa ne yapacağız?’ diye sordu. Bende kendisine ‘Göstericiler yorgun. Bize izin verin insanları otobüslerle kebab dükkanına ulaştıralım’. Yani her iki tarafa da söylediklerini yumuşatarak iletiyorduk. En sonunda biz araçlar

‘Artık yeter biz başka birşey yapmayacağız’ dedik. Milletvekili ise bir konuşma yaptı ve direnişin zafer kazandığını, meydanda çadır kurulacağını içeren bir konuşma yaptı. Benim bu tecrübeden anladığım şu oldu: Bir yanda tayin edilmiş bir devlet görevlisi olan ve hiçbir şekilde taviz vermeyen bir Vali, öte yanda ise o insanlar tarafından seçilmiş olan, onları memnun etmek zorunda olan, onların direnişine katılan bir milletvekili vardı. Bu küçük tecrübe bile size Türkiye’de ki genel durum hakkında bir fikir verebilir.

Katılımcı

Biz Anadoluda’ki 72 üniversitede örgütlü bir kurumuz. Bu üniversiteler genellikle ülkenin batı ve doğu bölgelerinde yer alıyor. Sayın Ayşe Betül Çelik tarafından ifade edilen Kürt Sorunu’nun sadece siyaset yoluyla çözülemeyeceği yönündeki ifadenin altını ben de çizmek istiyorum. STK’ların önemi siyasi kararların sorunları tümüyle çözmediği dikkate alındığında daha fazla ortaya çıkar. Çıkmaz da buradadır işte. Çıkmazın olduğu bir yerde çözüm bulmakta daha zordur. Ayşe Betül Çelik çatışma sebebiyle ortaya çıkan bazı sorunlardan bahsetti. Benim büyükannem 115 yaşında vefat etti. Bir seferinde kardeşimle kavgamızı gören annem sinirlenerek bize ‘kavga etmeyin’ diye çıkıştı. Bunun üzerine büyükannem ‘kavga olmadan birlik olmaz’ diye bir yanıt verdi. Görünen o ki biz kavga etmeden bir anlaşmaya varamıyoruz. Hem Türklerin kafasındaki Kürt imajını hem de Kürtlerin kafasında ki Türk imajını değiştirmemiz gerek.

Bunu gerçekleştirmek için Nisan ayında ülkenin her tarafındaki üniversitelerden 600 kadar öğrenciyi anayasa üzerine bir çalışma atölyesi için bir araya toplayacağız. Sayın Ayşe Betül Çelik ayrıca alternatif tarihten de bahsetti. Bu amaçla hem okul programlarına, hem de ders kitaplarına bakmamız ve onların doğru tarihsel bilgiler içerdiğinden emin olmamız lazım. Bölgede 40.000 insan katledildi, en az o kadar insan da kaybedildi. Okul müfredatının bu olayları da içermesi, eski müfredatın ortadan kaldırılması gerekir. Sayın Hans-Joachim Giessmann gençlerin de etkilenebileceğini ifade etti. Bizde Anadolu Öğrenci Dernekleri olarak bu görüşe katılıyoruz. Bu konuda çalışmalarda yaptık. Bu konuda toplantılar yapıyor, öğrencilerin gündemine taşımaya çalışıyoruz.

Az önce mali kaynak avcısı haline gelen sivil toplum örgütlerinden bahsedildi. Bu çok önemli bir konudur çünkü sivil toplum örgütleri mantar gibi çoğalmaya başladı. Bu amaçla kurulmuş olan sivil toplum örgütleri AB için proje hazırlamayı ve fon başvuruları yapmayı biliyorlar ancak bu fon kaynaklarını uygun bir şekilde kullanmıyorlar. Biz sivil toplum örgütlerinin özellikle fon sorunu üzerine yoğunlaşması lazım.

Bir kaç konudan daha bahsedip sözlerimi tamamlayacağım. İnsanların yaşadıkları baskıları anlatması için düzenlediğimiz bir toplantıya İslamcı, sağcı ve solcuları çağırdık. Toplantıya katılan bütün kesimler baskı yaşadıklarından bahsettiler. Bu inanılabilecek bir durum gibi durmuyordu ama gerçektir. Gençler de birbirlerine karşı kullanılmışlardır.

Bu ülkenin geçmişinde yaşananları ortaya çıkarmak üzere ciddi çalışmaların yapılması gerekiyor. Bunun birinci aşaması alana gitmektir. İkinci olarak proje çalışması ve raporlama yapılmalıdır. Üçüncü olarak sivil toplum örgütlerinden insanların mesleki eğitimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Toplumlar arasında kardeşlik ilişkileri yaratmak gerekir. Ne Doğu ne de Batı medeniyeti diye bir şey olmamalıdır. Dünya medeniyetini sahiplenmemiz gerek. İnsanlara ulaşmanın yollarını bulmalı, onlara gitmeliyiz.

Katılımcı

Katılmadığım bazı noktaları ifade etmek istiyorum. Batman ile ilgili anlatılan konu çok önemlidir. Roger Fisher'in yazdığı en önemli kitaplardan biri olan 'Negotiating Agreement Without Giving In' (Boyun Eğmeden Anlaşmaya Varmak) mutlaka bizim okuma listemizde olması lazım. Oslo'da Filistinliler ile İsrail arasında sürdürülen müzakereler buna dayalıydı. Bu kitapta bahsedilen aslında işte Batman'da yaşanandır. Öte yandan bir başkası neden silahlarıyla çekiliyorlar diye bir soru da sorabilir. PKK silahları gömmenin daha kolay olduğunu, ihtiyaç duyduğunda yeniden ortaya çıkarabileceğini de düşünebilmelidir. Bununda çözüm için dikkate alınması gerekir.

İkinci olarak medya üzerine bir kaç söz söylemek istiyorum. Çözümün önünde sorun olarak neler duruyor? Asker ve derin devlet önemli bir sorundu ama bu sorunların yüzde doksanı halledildi. Öte yandan korucular sorunu var. Ancak baştan aşağı

silahlı olan bu korucular da genelde bu sorunun dışında kalmaya özen gösteriyorlar. İşin bir de hukuki ve siyasi yönü vardır ki bu akıllara, hakim ve savcıların çözüme bir engel oluşturup oluşturmayacakları sorusunu getirmektedir. Ana akım medya genelde kendini dışarda tutmaya çalışmaktadır. Ana akım medya zaten hiçbir zaman devletten bağımsız olmamış, sürekli olarak siyasi güç odaklarının yönlendirmesi altında hareket etmiş, siyasi güç odakları 'A' dediklerinde medya'da 'A' demiştir. Örneğin şimdiki başbakan medya organlarının sahipleri ile biraraya gelmiş, onlara terörizm ile ilgili haberleri nasıl yapacakları konusunda resmen talimat vermiştir. Şimdi bu tablo tersine çevrildi ve medya bu sefer barış sürecine yönelik olumlu mesajlar vermeye başladı. Eğer bu tablo devam ederse medya bir engel olmaktan çıkacaktır zaten.

Görüşlerini ifade edenlerin korunmasını içeren geçici bir yasanın gerekliliğinden de bahsedildi. Görüşlerini açık açık ifade eden insanların savcılar tarafından keyfi olarak soruşturulmaması gerekir. Aynı şey geri çekilme için de geçerlidir. Çekilme ve anayasal süreç gibi konulara dahil olanlar için yasal dokunulmazlık sağlanması gerekir. Bu sürece aktif katılanlar için geçiş dönemi adaleti çok büyük önem taşır. Pratikte süreci provoke etmeye çalışan hakim ve savcıların temel engel olabileceğini düşünüyorum. Henry Kissinger'in çatışmaların çözümü ile ilgili söylediği önemli bir söz vardır. Der ki : 'En kalıcı anlaşmalar tarafların eşitlikçi bir şekilde masadan ayrıldığı anlaşmalardır.' Herkesin eşit oranda bir memnuniyetsizlik taşıması gerek. %100

kazanım ve %100 kayıp gibi bir tablo hiçbir zaman sözkonusu olmaz. Böyle bir durumda aklınıza getirmeniz gereken ‘Belki ben her ne istediysem elde edemedim ama karşı tarafta istediği herşeyi elde edemedi’ olmalıdır.

Katılımcı

Kürt sorunu konusunda sivil toplum örgütlerini çok ciddiye almamız gerekir. Toplum açısından Kürt sorunu sadece bir az gelişmişlik veya ekonomik kriz sorunu değildir. Eğer öyle olsaydı tablo bugünkünden daha kötü olurdu. Kürt sorunu Kürtlerin en temel haklarından yoksun olması sorunudur. Ana sorunlardan biri de asimilasyon sorunudur. Kürt sorunu Kürtlerin kendi varlıklarını koruma çabasının diğer adıdır.

Bazı çevrelerin dernek ve vakıf kurmaya başladıklarını gözlemliyoruz. Hükümete yakın olan bir dizi meslek örgütü de görülmekte. Sayıları az da olsa çok önemli sivil toplum kuruluşlarımız vardır ve bunların yaptıkları çalışmalar oldukça önemlidir. Peki, STK’ların çatışmaların çözümündeki rolü ne olmalıdır. Sürece zarar vermemek için elimizden geldiğince sessiz kalmaya çalışıyoruz ama bu dönemin köprülerin kurulması ve savaş sebebiyle oluşturulan yıkımların ortadan kaldırılması için kullanılması gerekir.

Akil İnsanlar Heyeti üzerine de görüşlerimi ifade etmek istiyorum. Bu 63 kişilik heyet seçilmiş bir heyettir. Başbakan bu insanları belirlemiş, onlardan da adeta herşeyi yapmalarını

beklemektedir. Ancak bizim bu insanları yalnız bırakmamamız gerekir. Onların sürece dair bir sorumlulukları vardır ve bizim de sivil toplum kuruluşları olarak onları desteklememiz lazım. Kötümser olmamamız lazım. Hepinizi barışa olan inancım ile herkesi saygı ile selamlıyorum.

Ahmet Faruk Ünsal ve Öztürk Türkoğlu

Konuşmacı - Ayşe Betül Çelik

İzin verirseniz sizin bıraktığınız yerden devam etmek istiyorum. Diploması herkesin bir görüşme masasını aynı oranda tatmin olmadığı bir şekilde terketmesi demektir. Sivil toplumun neler yapabileceğinden bahsediyorduk. Bazen her iki tarafın da eşit oranda tatmin olarak masadan kalktığı durumlar da olabilir ama bizim bu tablonun dışındaki bir ihtimali de hesaba katmamız gerek. Bu aşamada yaratıcılık ve sorgulayıcılık çok önemlidir. Tarih Vakfı tarafından yapılan bir çalışma insanların mentalitesini

değiştirmedığınız sürece onların inanmak istedikleri şeye inanmaya devam edeceklerini göstermektedir. Bu sebeple topluma yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi de öğretmemiz lazım. Ayrıca sizin ifade ettiğiniz arabuluculuk örneklerinin doğru olup olmadığını da tartışabiliriz. Sayın Hans-Joachim Giessmann'ın bahsettiği üzere arabuluculuğun farklı metodları vardır. Bir diğer arabuluculuk yöntemi ise her iki tarafın görüşlerini almaktır. Bu tür bir durumda yaratıcı olmanız gerekir. Birgün Gazetesi'nden olan arkadaşımız en kötü zamanlarda bile iyimser olduğundan bahsetti.

Ben bu toplantıdan görüşleriminin kötümser olduğu şeklinde bir algının oluştuğu hissiyle ayrılmak istemiyorum. En yaratıcı görüşlerin en zor zamanlarda çıktığından da bahsetmem lazım. Arabuluculuk örneğini iyimser yönü ortaya koymak için verdim zaten. Batman ile ilgili verilen örnekte katılımcı arkadaşımız kendiliğinden arabulucu haline geldi ama bunun yanı sıra belli bir eğitimden geçen arabulucular da vardır. Son olarak iki olumlu örnek vermek istiyorum. Öncelikle açlık grevleri sırasında bize alternatif gazetecilik dersi veren bir yapı vardı. Bu konumuzla ilgili çünkü medyayı da tartışıyoruz. İkinci olarak kadına yönelik şiddet ile ilişkili olarak 'Biz Erkek değiliz' adı ile başlatılan yaratıcı bir oluşum daha vardı. Alternatifler yaratabileceğimize inanmalı, kendimize güvenmeliyiz. Güven inşa ederek aynı zamanda barışı da destekleyebiliriz.

Konuşmacı - Hans-Joachim Giessmann

Beş tane gözlemde bulundum ve bunlardan bahsetmek istiyorum. Öncelikle sizin haklı olduğunuzu söylemem lazım. Türkiye'ye ya da herhangi bir başka ülkeye olduğu gibi uygulanabilecek hazır modellerin olduğunu düşünmek için ortada bir sebep yok. Bu sunumu yaparken amacım böyle bir şey yapmak değil, aksine dersler çıkarılmış bazı örnekleri masaya yatırarak bu çıkarılan derslerden hangisinin sizin için bir şey ifade ettiğini, hangilerininse birşey ifade etmediğini görmenizi sağlamaktır. Son beş yıllık süre içinde dokuz farklı örnekte gerçekleşen güvenlik geçişi süreçlerini karşılaştırmaya dayalı bir çalışma yaptık. O çalışmadan öğrenilmiş bazı dersler belki de sizlere de yardımcı olabilir. İzin verirseniz bir kaç tanesinden bahsetmek istiyorum.

Öncelikle kadınlar barış süreçlerinin dışına itilmişlerdir. İkinci olarak gençler genelde marjinal bir halde bırakılmışlardır. Liderlik derecesinde değişim yapmak rütbe derecesinde değişiklik yapmaktan daha kolaydır. Cezaevlerindeki siyasi mahkumların barış sürecine yapabilecekleri katkıya az önem verilmektedir. Bu siyasi mahkumların itibarları çatışmaların olduğu süreçte daha yüksek bir düzeydeyken, barış süreçleriyle birlikte bu insanların neredeyse unutuldukları görülmektedir. Bu elbette riskli bir durumdur çünkü çatışmanın tarafı olan bir kesim devre dışı kalmakla yüzyüzedir. Son olarak bir ilginç sonuç ile karşılaştık ki o da paramiliter yani askeri özelliği olan ama orduya mensup olmayan birimlerle mücadelenin yanlış olabileceği, çünkü bu

kesimlerin barış anlaşmasının istikrara kavuşmasına katkısı olabileceği ifade edilmiştir.

Bir sonraki adım ise her iki tarafın da zihinsel değişimini sağlamaktır. Bu süreç bir tarafın bir diğer tarafa ilişkin algılamaları ve yanlış algılamaları ile muhatap olunacak bir süreçtir. Buradan amaç dokunulmazlık veya affetme duyguları ortaya çıkarmak değil, doğru veya yanlış farklı konumların olduğunu kabul etmektir. Kullanılan dil çok önemlidir. Bana deyim veya kelimeleri kullanma şeklimin onları boş birer deyim veya cümle haline getirebileceği bir kaç kez hatırlatılmıştır. Özellikle ‘Barış’ ‘Çatışma’ ‘Terörist’ gibi kelimeler açısından bu önemlidir. Sivil toplumun hangi temelde zihniyet değişimine etki yapabileceği sivil toplum kurumları tarafından ciddi olarak düşünülmesi gereken bir konudur. Sivil toplum teriminin kendisi taşıdığı geniş anlama rağmen, karşı tarafın sizi ciddi bir taraf olarak kabul etmesi için yeteri derecede ikna edici bir sebep olmayabilir.

Dördüncü olarak sivil toplumun zayıf bir etkisinin olabileceği, bunun da hem farklı bir hızının olması hem de diğer sorunlardan kaynaklı olabileceği gerçeğidir. Neyin daha iyi işlediği neyin işlemediğini bulmak zorundasınız. Mesleki örgütlerin müzakerelere dahil olma konusunda daha az istekli olduğunu ifade eden katılımcılara da yanıt vermek isterim. Benim kendi tecrübelerim siyasal değişimlerin hızlandığı zamanlarda bu tür meslek örgütlerinin de kendilerini sürece daha hızlı adapte ettiklerini göstermektedir. Sivil toplumun bağımsız olması kilit

özelliktedir. Sivil toplumun hükümet tarafından uygulanabilecek bir baskıdan uzaklaşabilmek ve hükümetin kendi stratejilerine daha geniş bir meşruiyet kazandırmak için sivil toplumu kendi bünyesine çekmesine engel olmak için bağımsızlığını koruması gerekir. Sivil toplumun etkisini korumak için en önemli şey işte bu bağımsızlıktır.

Moderatör - Cengiz Aktar

Sizleri dinlerken aynı zamanda aklımdan DPI'nın süreç içindeki sivil toplum insiyatiflerine dair bir harita hazırlayabileceği geçti ki bu bence çok önemlidir çünkü bu sayede kimin nerede ne yaptığını öğrenme şansımız olacaktır. Bunun yanısıra yine bize yardımcı olacak bir dizi kılavuz belgede hazırlanabilir. Dünyanın her bir köşesinde farklı Sivil Toplum Kuruluşları bir dizi farklı çalışmalar yapmaktalar. Bunlardan haberdar olmak bizim için faydalı olabilir. Sayın Hans-Joachim Giessmann ve sayın Prof. Ayşe Betül Çelike bu ilk bölüme katkıları için çok teşekkür ediyoruz.

Yuvarlak Masa Toplantısının Birinci Bölüm Katılımcıları

İkinci Bölüm

Sivil Toplum Çatışmanın Çözümünde Nasıl Bir Rol Oynayabilir?

Moderatör – Bejan Matur⁷

Öncelikle bu değerli toplantıyı düzenlediği için DPI ve Berghof Vakfı'na çok teşekkür etmek istiyorum. Öğleden sonraki bu ikinci bölümde sivil toplumun rolünü farklı yaklaşımlardan tartışacağız. Hükümetdışı kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri bazen kendi rollerini olduğundan fazla abartırken, hükümet de zaman zaman onların rolünü gereğinden fazla küçümsemektedir. Her iki yaklaşımın da doğru olduğunu düşünmüyorum. Bundan önceki bölümde silahların bırakılmasından ve ateşkesten bahsettik. Ben bu konuların en son nokta olduğunu düşünüyorum. Şu anda çok uzun bir yolun başındayız ve bu süreçte hükümetdışı kuruluşların önemli bir rol oynayacağını çünkü toplum üzerinde etki yapma imkanları olduğunu, kararları topluma taşıma yeterlilikleri olduğunu biliyorum. Bu sebeple oynayacakları büyük bir rol vardır.

Kürt sorununun, aralarında Kürtçenin kabul edilmesi, eğitim sorunu ve merkezi yönetim gibi konuların da olduğu pek çok

⁷ Bejan Matur Türkiye'nin önde gelen yazar ve şairlerinden biridir. Bir dönem günlük yayınlanan Zaman gazetesinde köşe yazıları yazmış ve özellikle yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, azınlık sorunları, cezaevlerinde edebiyat ve kadın sorunları gibi konuları işlemiştir. Çok sayıda edebiyat ödülü kazanan Matur'un eserleri 17 ayrı dile çevrilmiştir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı'nın (DKSV) kurucu başkanlık görevini de yürütmüştür.

boyutu vardır. Bu nedenle Kürt sorunu üzerine pek çok farklı tanımlama yer almaktadır. Şu anda son derece heyecan veren bir sürecin içindeyiz. Bir değişim döneminde olduğumuzu hissediyoruz. Mevcut hükümetin göreve gelmesiyle birlikte son 10 yılda ne tür değişimlerin gerçekleştiğini de görebiliyoruz. Bu değişim sürecine hükümet dışı kuruluşlar önemli katkılar yapmışlardır ancak şu anda rehavete kapılacak bir konumda değiliz çünkü görevimiz daha yeni başlıyor. Bu çok önemli dönemde tembellik yapma şansımız yoktur.

Sabah bölümünde tartışılan Türk tipi model bir olasılık olarak karşımızda durmaktadır. DPI Birleşik Krallık'a ve İrlanda'ya karşılaştırmalı çalışma gezileri düzenlediğinde, biz katılımcıların oradaki sorunu analiz etme şansımız oldu ve o örneklerden oldukça önemli bilgiler edindik. O gezilerde İngilizlerin ve İrlandalıların kendi aralarındaki sorunu nasıl çözdüklerini öğrendik. Görüştüğümüz insanlar bize 'Bu bizim kendi tecrübemiz. Sizin bunu dikkate alıp durumunuza uygun kendi modelinizi geliştirmeniz lazım' dediler. Belki bu modele 'Anadolu modeli' ya da 'Türk modeli' deriz bilemiyorum. Elbette başka örneklerden ve tecrübelerden haberdar olacağız ancak nihayetinde kalıcı olmasını umut ettiğimiz bir çözümü kendi özgün yolumuzla bulacağız. Bu amaca ulaşma yolunda pes etmememiz gerek. Tekrar tekrar denememiz gerekirse bile bundan dolayı mahcup olmayacağız. Şimdi sözü sayın Etyen Mahçupyan'a vermek istiyorum. Kendisi şimdilerde TESEV'de danışman olarak görev yapmakta. Aynı zamanda

köşe yazarlığına devam etmekte. Geçmişte Agos Gazetesi genel yayın yönetmenliği de yapmıştır. Çok sayıda kitabının yanısıra eleştirel yazılara yer verdiği köşe yazıları ile toplum tarafından çok yakından tanınmaktadır.

*Konuşmacı Etyen Mahçupyan, Moderatör Bejan Matur,
Konuşmacı Avila Kilmurray*

Konuşmacı - Etyen Mahçupyan

Öncelikle tanıtımı için Sayın Bejan Matur'a ve bugünkü evsahiplikleri için de Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne ve Berghof Vakfı'na teşekkür etmek istiyorum. Konuşmamı iki bölüm halinde yapacağım. Başlangıçta Sivil Toplum Örgütlerine bakacak, gelecekte neler yapabileceğimiz üzerine yoğunlaşacağım.

Kendimize baktığımızda güçlü roller almadığımız için tembel gibi görünürüz. Eğer bu belirleme doğruysa o zaman Sivil Toplum Örgütlerinin çatışmaların çözümü noktasında hangi türden bir rol alacağını nasıl tartışabiliriz? Ben size sivil toplum örgütlerinin olumlu rol oynayacağını söyleyebilirim ama sivil toplum örgütleri siyasal sürece müdahale ederlerse elde edilecek sonucun olumlu olacağını garantisini kim ve nasıl verebilir? Bunu garanti edemezsek bu bir soru olarak kalmaya devam eder.

Bir sivil toplum örgütü neden çatışmayı çözmek istesin ki? Ben tam aksine çatışmayı sona erdirmek istemeyen bazı sivil toplum örgütleri biliyorum mesela. Ondan da öte elde edilecek sonucun olumlu olacağını kim söyleyebilir ki? Sivil toplum örgütlerinin ideolojilerini bilmeden anlamlı bir analiz yapmamız mümkün olmaz. Önceki bölümde çok teknik de olsa sivil toplum örgütlerinin rolleri tartışıldı. Rol oynamak demek kamusal alana müdahale etmek ve siyasete dahil olmak demektir. Peki, siyaset hakkında konuşmadan, siyasete nasıl müdahale edebiliriz? Biz sivil toplum kuruluşları olarak aslında siyasete müdahil olmak ve siyasi aktör olmak istiyoruz. Siyasete katıldığınız andan itibaren de yaptıklarınızdan sorumlu olursunuz ve sonrasında bir anda ellerinizi yıkayıp işin içinden çıkamazsınız. Sadece izleyici olarak kalmaz ya da ‘şimdi izleyici olacağım’ sonra da bir anda ‘şimdi siyasete müdahale edeceğim’ yada ‘arabulucu olacağım’ diyemezsiniz. Artık böyle bir seçeneğiniz yoktur.

Üçüncü olarak ‘sivil toplum’ dediğimiz zaman akla kurumsallaşmış organ gelir çünkü işin kurumsallaşma ve hiyerarşi boyutu; kendine özgü bir sistemi vardır. Bu sebepten dolayı sivil toplum örgütlerinin belli bir mentalitesi olduğunu, sivil toplum kuruluşlarının iç bağlantıları tartışılmadan gerçek anlamda sivil toplum örgütleri üzerine konuşamayacağımızı ifade etmek istiyorum. Sivil toplum olarak yaptıklarımızla söylediklerimizin büyük oranda uyumlu olması gerekir. Dördüncü konu ise sivil toplum örgütlerinin modern insanın devamı olduğu gerçeğidir. Sivil toplum, toplumun çokkültürlülüğünün bir sonucudur. Çok sayıda farklı sivil toplum örgütü ve bunların kendi aralarında bir çatışma vardır. Çatışmaların çözümü üzerine konuşurken sivil toplum örgütlerine ülkedeki çatışmayı çözmek için çabaya girişmeden önce kendi aralarındaki çatışmayı çözüp çözmediklerini sormak gerekebilir mesela. Bu çok önemli bir konudur ve sivil toplum örgütlerinin mutlaka kendilerine bu perspektiften bakmaları gerekir.

Peki, ne yapabiliriz? Atılacak 3 adım var. Birinci adım çatışma ve çatışmanın tanımlanmasıyla ilgilidir. Çatışmanın etkisini nasıl tanımlıyoruz ve çözmek için nasıl bir yol seçiyoruz? Eğer çatışmayı dar bir çerçeveden değil de daha geniş bir çerçeveden tarif edersek, bunun sivil toplum örgütlerine pek çok alanda yeni kapılar açacağına inanıyorum. Siyasi partilerin erişemeyeceği bir siyasal alan vardır ve bence sivil toplum örgütleri bu alana rahatlıkla erişebilir. Bu da bize onların aslında birer siyasal aktör olduğunu kanıtlar. Barışın takipçisi olurlar. Ancak elbette siyasi

sorumlulukları da vardır. Yaptıklarınızdan sorumlu olduğunuz kadar yapmadıklarınızdan da sorumlusunuzdur. Yapmadıklarınız da nihayetinde birşeydir çünkü siz bundan dolayıda yargılanmış olacaksınız.

İkinci adım ise siyasete girmektir. İzin verirsiniz tekrar çatışmaya yoğunlaşalım. ‘Çatışma’ dediğimizde bir tek durumdan bahsederiz ama aslında hayatta birden çok çatışma vardır. Bu da pekçok çatışmadan bir tanesidir. Bazen çatışmalar çarpışırken, bazen de tek bir olay çatışmayı tekrar alevlendirebilir. Çatışma çözümünden bahsederken aslında çözülemeyecek gibi görünen bir çatışmadan bahsediyoruz. Eğer bir sorun kendisini tekrarlıyorsa veya uzun süredir devam ediyorsa sonuçta bir ‘çatışma kültürü’ yaratır. Çatışma kendi kültürünü geliştirdikçe, siyasi aktörlere ve mekanizmalara da etki etmeye başlar. Sivil toplum örgütleri elbette müdahale etmelidirler ancak bunu yaparken hem tutarlılıklarını hem de mentalitelerini korumaları gerekir.

Siyaset iki parçaya bölünmüştür. Biri çatışma öncesi sürecin siyaseti, diğeri ise çatışma sonrası sürecin siyasetidir. Sivil toplum örgütlerinin sorumluluğu hem çatışma öncesi hem de çatışma sonrası dönemde müdahaleci olmaktır. Bu müdahaleciliğin sebebi sadece yaşanan bir çatışmayı çözüme kavuşturmak değil, aynı zamanda çıkması muhtemel bir çatışmayı da engellemektir. Biz kendimizi şu anda çatışmanın geçmişte yaşandığı, çatışma sonrası dönemdeymişiz gibi hissediyoruz ama Türkiye’de daha

başka çatışmalar da vardır ve biz aslında bu çatışmaların öncesi dönemi yaşıyoruz. Sivil toplum örgütlerimizin aynı zamanda bu çatışmalara da müdahale etmesi gerekir. Üst düzeyde bir tutarlılık sergilememiz gerekir. Mentalitenin aynı olması gerekir çünkü eğer siz bir özgürlüğü savunuyorsanız, hiç bir ayırım yapmadan aynı özgürlüğü başka bir çatışma süreci içinde de savunabilmelisiniz. Çatışma öncesi süreçlere baktığınız zaman sürecin temel karakterinin dengesiz tablo olduğunu farkedersiniz. Bu dengesiz tablo kendi siyasetini geliştirir ve bu siyasetler uzun süreli ve çözümsüz çatışmalara sebep olurlar. ‘Dengesiz’ derken eşit olmayan gücü kastediyorum. Tarih bunun pek çok örneği ile doludur.

Peki, nasıl müdahale edebiliriz? Siyaset, sadece siyasi aktörler tarafından gerçekleştirilebilir. Bu siyasi aktörlerin temsil sıfatıyla hareket etmesi gerekir. Bu sebepten dolayı siyaset sahnesinde doğal olarak temsilci gibi davranabilecek ve kendi insanlarıyla iyi ilişkileri olan kişilerin yer alabileceğini düşünmekteyiz. Bunun anlamı siyasi aktörlerin iki tür siyasete sahip olduğudur. Birinci siyaset dışındakilere ya da karşı tarafa rakip olması, ikinci siyaset ise kendi insanların yanında bulunmasıdır. Çatışma kültürü iç siyaset tarafından belirlenmektedir. İç tartışmalar uzun vadede daha anlamlı olabilir çünkü en sonunda sorunları kendi insanların ile tartışıyorsunuzdur. Siyasi aktörler çatışmayı çözmek istiyor gibi görünürken, aslında karşı tarafla tartışmak yerine iç siyasete dahil olmaya da devam etmektedirler. Benim gözlemim bu yöndedir.

Dil çok önemlidir. Genel anlamda çatışma sonrası yeni bir dilin oluşumu, bazı terimlerin sürekli olarak tekrar edilmesinden sonra ortaya çıkmaktadır. Bir terimi farkettiğinizde bunun bir kimliğe ait olduğunu, karşı tarafın bu terimi hiç kullanmayıp bunun yerine başka terim ya da terimler kullandığını farkedersiniz. Bir süre sonra birbiriyle çelişen, birbirine karşı olan iki terim olduğunu farkedersiniz. Bunun en açık örneği Pe Ke Ke' mi yoksa Pe Ka Ka'mı dediğimizdir. Eğer bir taraf Pe Ka Ka diyorsa bu insanların hangi yaklaşımdan ya da siyasetten geldiğini tespit edebilirsiniz.

İkinci konu ise psikolojidir. İnsanlar, mazlum olmak nedir bilirler. Hatta bazen güçlü taraflar bile kendilerini mazlum gibi hissedebilirler. Güçlü konumda olan taraf, gücünü sürdürürken dahi eğer karşıtı olan partiye karşı belli zamanlarda kayıp yaşarsa, sanki kendisine bir adaletsizlik yapılmış gibi hissedebilir. Bu tür durumlarda adaletin dışardan gelmesi beklentisi içine girerler. Tanrının geleceğini ya da büyük bir kuvvetin gelip bütün sorunları çözeceğine inanırlar. Eğer siz de böyle düşünüyorsanız o zaman çatışmanın çözümünün yıllar boyu uzaklıkta olduğunu söyleyebilirim.

Üçüncü konu ise hafızayla ilişkilidir. Neler geçti başımızdan? Ve neden? Bu durum yakın geçmişin kısa tarihine ilişkindir ve bir noktada ülkenin gerçek tarihiyle buluşacaktır. İhanet bile görseniz, hatta ihanetle karşı karşıya kaldığınız bir durum bile olsa, buna rağmen taraflar sizi ihanetçi olarak isimlendirebilirler.

Farklı görüşleri olan insanlar ihanet etmiş olarak görülebilirler.

Dini bölünmeler de vardır. Herbir taraf kendisini dini bir kesim olarak adlandırmaktadır. Bunun bir de sosyo-ekonomik yanı vardır. Bu sebepten dolayı çatışma kendisini yenilemekte ve yeniden üretmektedir. Çatışmanın kültürel bir yapısının olmasının sebebi de budur. Sivil toplum örgütleri geniş çaplı bir siyasetin parçası olarak eleştiri ve hafıza sorunlarıyla ilgilenmek için gerekli olan objektif bir dilin oluşturulmasına yardım edebilirler. ‘Diğeri’ne bakarak bir şekilde iletişim kanalını açmış olursunuz. Yeni bir dil, yeni bir yaklaşımı getirir. Ama en önemlisi bunun anlamını doldurabilmektir. Somut problemleri soyutlamaktan ziyade onları çözmek daha iyidir. Somut sorunları çözdükçe kendinizi gerçek siyasette daha başarılı olmuş hissedersiniz.

Bir sivil toplum örgütü çalışanı hakem değildir. Eğer kendisinin hakem olduğunu düşünürseniz o zaman tuzağa düşersiniz. Elbette bilgi oluşturmak ve bilgi sahibi olmak faydalıdır, ancak bilgi somut siyasetten ziyade sadece siyasetin dili olabilir. Benim inancıma göre, eğer sivil toplum örgütleri kendi yaratıp oluşturdukları bilgilerle siyasete girerlerse, işte o zaman çatışmanın çözümünün bir parçası olabilirler.

Etyen Mahçupyan

Moderatör - Bejan Matur

Bugünkü tartışmamıza eleştirel bir yaklaşım sunan Sayın Etyen Mahçupyan'dan sonra şimdi sözü Sayın Avila Kilmurray'a vermek istiyorum. İrlanda Cumhuriyeti'nin başkenti Dublin'de doğan Avila 1975 yılından bu yana Belfast'ta yaşamaktadır. Kendisi bir aktivist olmanın yanı sıra İrlanda'da sendikaya üye olan ilk kadınlardan biridir. İrlanda Kadın Koalisyonu ekibinin bir parçası olarak 'Hayırlı Cuma' anlaşması için yapılan müzakerelerde yer almıştır. Kendisinden son derece faydalı bilgiler elde edeceğimizden eminim. Şimdi sözü kendisine vermek istiyorum.

Konuşmacı - Avila Kilmurray⁸

Öncelikle tanıtımınız için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca bugünkü toplantıda konuşmama imkan sağlayan toplantının düzenleyicisi Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne ve Berghof Vakfı'na çok teşekkür ediyorum. Moderatörümüzün de ifade ettiği üzere hem çatışma döneminde hem de çatışma sonrası dönemde Kuzey İrlanda'da çeşitli çalışmalar yürüttüm. İnsanların Kuzey İrlanda sorunun çözüldüğünden bahsettiğini duymak güzel olsa da bunun yine de gerçek tablodan daha iyimser bir tespit olduğunu düşünüyorum. Bizim sorunumuzda varılan sonucu en iyi ifade eden tabir 'berabere kalmak'tır diyebilirim. Ancak yine de şu an vardığımız noktanın yaşadığımız 30 yıllık çatışma sürecine oranla daha olumlu olduğunu söyleyebilirim. Çatışma döneminde beni Albert Einstein'ın iki tane sözü motive etmiştir. Bunlardan birinde Einstein 'Tahayyül etmek bilgidен daha önemlidir' demiştir. Çatışma süreçleri akla getirildiğinde bu söz daha fazla önem taşımaktadır çünkü bu tür durumlarda ortada tek bir bilgi vardır. Bu bilgi çatışmanın neresinde durduğunuza bağlı olarak değişkenlik arzedebilir. Tahayyül ederek sivil toplumun ne türden riskler alabileceğini keşfedebilirsiniz. Einstein'ın bana kılavuzluk yapan ikinci sözü ise 'Sorunlarınızı, eğer ilk etapta onlara sizin

8 Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda Toplum Vakfı'nın (Community Foundation for Northern Ireland) direktörü ve Barış Ağı için Vakıflar (the Foundations for Peace Network) isimli oluşumun kurucu üyelerindendir. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu'nun (the Northern Ireland Women's Coalition) kurucusu olan Avila Kilmurray, bu kurumun Hayırlı Cuma Anlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanan Kuzey İrlanda Barış görüşmelerine katılan heyetinin üyelerinden biridir. Toplumsal eylem, kadın hareketi ve çatışmanın dönüştürülmesi konularında çok sayıda yazılı eseri vardır. Avila Kilmurray tarafından Kuzey İrlanda örneğinde çatışmaların çözümünde sivil toplumun rolü üzerine hazırladığı kısa bir raporu bu yayının ekler kısmında bulabilirsiniz.

sebepe olduğunuzu düşünerseniz çözemezsiniz' sözüdür. Bir diğer ifadeyle eğer çatışma ortamından çıkmayı istiyorsak düşünme paradigmamızı değiştirmemiz gerek.

Sivil toplumun farklı unsurlarının, hem barışın inşasının çerçevesinin oluşturulması (çatışmaların sona ermediği dönem içinde), hem de şiddetin sona ermesinden sonra ortaya çıkan barış ortamının korunması noktasında yaptıkları çalışmalara ilişkin bazı somut örnekler vermek istiyorum. Sürecin en başında öğrendiğimiz şeylerden birisi, bu sürecin kesinlikle düz bir çizgi halinde ilerlemediği idi. Kuzey İrlanda'da ana ateşkes 1994 yılında ilan edildi. 1995 yılında IRA'nın gerçekleştirdiği bir dizi silahlı infaz ve bombalamalar sonrası bu ateşkes bozuldu. Karşı grup Birlikçilerin ilan ettiği ateşkesler de 2-3 kez bozuldu. Sivil toplumun sadece barış sürecinin sakin bir şekilde ilerlediği dönemde değil, kriz süreçlerinde de barış süreci içinde kalmaya devam etmesi çok önemlidir.

Bahsetmek istediğim ilk inisiyatif, görüşmeler için gerekli zeminin yaratılmasının taşıdığı önemdir. 1992 yılında Opsahl Inquiry⁹ adı ile bir yurttaş soruşturması başlatıldı. Bu soruşturma yerel düzeyde ve uluslararası alanda önem taşıyan bireyleri biraraya getirmiştir. Soruşturmanın arkasındaki ana fikir, aralarında bireyler, kiliseler, kurumlar, sivil toplum ve yerel toplulukların olduğu her türden yurttaş kesiminden sunumlar almaktır. Ama

⁹ The Opsahl Inquiry ismi verilen yurttaş soruşturması bir komisyon tarafından Mayıs 1992 ile Haziran 1993 arasında yürütülmüştür. Bu soruşturmanın temel amacı yurttaşların yaptığı sunumlar çerçevesinde çatışma içindeki Kuzey İrlanda'nın nasıl bir ilerleme sağlayabileceğini belgelemektir.

en önemlisi silahlı grupların temsilcilerinden sunumlar almaktı. Bir başka ifadeyle adeta şeytanileştirilmiş seslerin duyulması için bir zemin yaratılmaktaydı. Hükümet uzun yıllar boyunca Kuzey İrlanda'da şiddet ile ilişkili olduğunu inandığı herkese yayın yasağı uygulamıştır. Öyle ki bu yasak kapsamında yer alan insanların seslendirmesini yapanlardan oluşan yepyeni bir endüstri doğmuştu. The Opsahl Soruşturması bir yandan görüş alışverişine imkan verirken öte yandan aşırı olarak görülmeyen, çatışmadan çıkmak için sürekli olarak farklı seçeneklere bakan kesimlere muteberlik hissi vermiştir. Bu önemli bir şeydir.

Bugünkü toplantının sabah kısmında da bahsedilen ve çatışma yıllarında önemli olan birşey daha vardı ki o da ortak temalar üzerine çeşitli grupların biraraya gelip örgütlenmesidir. Mesela güçlü bir konu olan kadınların sorunları üzerine sendikalar, veya öğretmenler pratik meseleler yada ortak kaygılar çerçevesinde biraraya gelebiliyorlardı. Bölünmüş olan toplumun her bir kesiminin eğer arzu ederlerse bu toplantılara gelmelerini, burada yapılan konuşmalara katılmalarını garanti altına almaya çalıştık. Bu toplantılarda sizin belirlediğiniz bir gündemi zorlamak ya da uygulamak mümkün olmasa da, zaman zaman belli bir dönem için insanlar arasında güveni sağlamak için bu tür bir gündem belirleme yoluna gitmek sözkonusu olabiliyordu. Bu toplantılarda siyasi konulara geçtiğimizde insanlardan siyasi görüşlerini ifade etmekten ziyade verdiğimiz boş kartlara umutlarını ve korkularını yazmalarını istedik. Bunun üzerinden bir gündem belirler, tartışmalı her türlü konuyu paylaşıp tartışırdık.

Bir diğerkatkıysa toplum örgütleri üzerinden konuşma zemini yaratılmasıydı. Kelimenin bir başka anlamıyla, sürekli olarak bölünmüş bu toplumun birbiriyle ilişkiye geçebilmesi için neleri kullanabileceğimizi araştırırdık. Benim çalıştığım kurum bağımsız bir vakıftır. Vakfımızın mütevelli heyetini oluştururken yarısını Cumhuriyetçi Katolik toplumdan, yarısını da Birlikçi Protestan toplumdan seçmekteyiz. Bu şekilde davranarak örgütler kendilerini farklılıkların anlaşılması esasından yararlanabilirler.

1990'lı yılların başında önemli başka bir inisiyatif başlatıldı. Bu inisiyatif çerçevesinde bir toplum kuruluşu, karşıt siyasi görüşten eski bir savaşı veya cezaevinde yatmış mahkumu toplumsal kalkınma ve canlanma üzerine çalışmak için işe alırdı. Aslında bu insanlar gizli müzakereler devam ederken kendi ait oldukları toplumsal kesimin silahlı birimlerine bilgi de verirlerdi. Sürekli olarak 'iletişim kanallarını açmak ve mevcut olanları korumak için neler yapabiliriz?' sorusu üzerine kafa yormaktaydık. Dolaylı yaklaşımdan direk müdahale aşamasına geçince, kadın koalisyonunu kendimize örnek alarak tutum geliştirme yoluna girmekten kaçındık. Bunun yerine prensipler üzerine uzlaştık. Uzlaştığımız 3 tane temel prensip vardı. Bunlar: İnsan hakları, eşitliğe saygı ve katılımcılığın önemiydi. Biri Protestan biri de Katolik iki liderimiz vardı ve bütün sorunları bu prensipler üzerinden değerlendirmekteydik.

Barış sürecinin ilk yıllarında sembolizmi kabul etmek çok önemliydi. Tarafların liderlerinin, askeri yapılanma ve mücadele dışında da ilerleme sağlanabileceğini, kendi destekçilerine bir mesaj olarak iletebilmelerine ihtiyaç vardı. Ateşkes kararlarından hemen önce çok önemli bir adım atılmıştır. Dönemin İrlanda Devlet Başkanı Mary Robinson¹⁰, Belfast'taki bir halk etkinliğine gittiğinde orada Gerry Adams¹¹ ile el sıkıştı. Dışardan bakıldığında İrlanda ve Britanya hükümetleri açısından devlet başkanı sadece toplum gönüllülerini ziyaret etmekteydi ancak el sıkmak gerçekten çok önemli bir gelişmeydi. Bunun yanı sıra Amerika'daki İrlanda Diasporası devlet başkanı Bill Clinton¹²'i ikna ederek IRA¹³ temsilcilerine vize verilmesini; bu sayede onların ABD'ye gidip kendilerini diasporaya anlatmasını sağlamışlardır. Bu ziyaret, diasporası çok güçlü olan ve hatta bazı gelişmeleri zapt etme gücü olan Katolik milliyetçi kesimler için çok önemliydi.

10 Mary Robinson 1990-1997 yılları arasında İrlanda Devlet Başkanlığı görevini yürütmüştür.

11 Gerry Adams önce 1983-1992 yılları, daha sonrada 1997-2011 yılları arasında Belfast West bölgesini temsilen milletvekilliği yapmıştır. Kuzey İrlanda'nın ikinci büyük siyasi partisi ve en büyük Cumhuriyetçi ve Milliyetçi Partisi olan Sinn Féin'in başkanıdır. Sinn Féin eskiden beri silahlı bir örgüt İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (Provisional Irish Republican Army) ile ilişkili bir siyasi partidir.

12 Bill Clinton 1993-2001 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanlığı görevini yürütmüştür.

13 İrlanda Cumhuriyetçiler Ordusu (IRA), Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallıktan ayrılarak İrlanda Cumhuriyetine dahil olmasını isteyen silahlı bir örgüttür. 2005 yılında silahlı mücadeleyi bırakmasına rağmen İrlanda Cumhuriyetinde yaşadığı bir örgüt olarak görülmekte, Birleşik Krallık'ta terörist örgütler listesinde yer almaktadır.

Avila Kilmurray

Ateşkes sonrası döneme geçerse, o dönem gerçekleştirilen G7¹⁴ inisiyatifi en büyük çalışmaydı. Bu inisiyatif ile adeta G8¹⁵'e bir karşılık verilmiştir. Bu inisiyatif işveren örgütleri, yöneticiler enstitüsü, sendika hareketi ve çiftçi hareketlerinden 7 kurumun bir araya gelmesiyle oluşmuştur. G7 İnisiyatifi, süreci resmen bir amigo gibi desteklemiş, detaylarına kesinlikle müdahale etmemiştir. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra, çeşitli olanaklardan mahrum kalan kesimlere fırsat imkanları yaratmak için barışa ihtiyacımız olduğu mesajını vermiştir. Ateşkes bozulduğunda dönüp siyasetçilere 'Panik yapmayın, uzun vadeli hedefleri gözetmemiz lazım, barışa ihtiyacımız var' demeyi

14 İrlanda Yediler Grubu (The Irish Group of Seven -G7) 1996 yılında Kuzey İrlanda'nın önde gelen iş örgütleri ve iş insanları tarafından kurulmuştur. Bu grup barışın ekonomik getirileri üzerine özel sektör ve siyasetçiler arasında arabulucu olarak hareket etmiştir.

15 Gelişmiş Sekizler Grubu (The Group of Eight - G8) veya G8 ülkeleri, dünyanın en zengin sekiz ülkesinin hükümetlerinin oluşturduğu bir forumdur. Üye ülkeler arasında Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Rusya yer almaktadır.

bilmişlerdir. Çok ciddi boyutta silahlı infazların yaşanıp, bütün programın tehlike altına girdiği dönemlerde sendikalar toplumun tepkisini sergilemek üzere tepki yürüyüşleri düzenlemiş ve süreci ilerletmeye çalışmışlardır.

Ateşkes döneminde önemli olan küçük bir başka şey daha vardı ki ondan da bahsetmek gerekir. Devlet kanalı BBC¹⁶ hergün sabah haberlerinden sonra 5 dakikalık bir bölüm yayınladı. Yayınlanan her bölümde bir birey çatışmalara neden dahil olduğunu, barış sürecinin ne demek olduğunu ve kendileri için ne ifade ettiğini anlatmaktaydı. Bu yayınlarda cumhuriyetçi bir eski mahkumu, bir polis memurunu, çocukları öldürülmüş bir anneyi görebiliyordunuz. Bu sayede değişimin mümkün olduğuna dair bir siyasal kültür yaratılmaya çalışılıyordu.

Sivil toplum örgütlerinin oynadığı bir diğer rol ise süreçte neler yaşandığına dair açıklayıcı bir rol oynamasıydı. Çünkü sivil toplum örgütlerinin her biri farklı rollerden gelmekteydi. Kısa süre içinde çok yaygın bir durum olduğunu farkettiğimiz bir diğer şey ise, çatışmalardan dolayı her insanın kendi öykülerinin oluştuğu, ama bu öykülerin birbiriyle çeliştiği gerçeğiydi. Bir seferinde bir grupla sohbet ediyordum. Onlara ‘Ateşkes neden bozuldu?’ diye sordum. Bana yanıt olarak ‘Biz ateşkesin tehlikede olduğuna dair dışarıya çok mesaj verdik. Kimse bizi ciddiye almadı ve sonuçta bizde IRA’yı daha fazla kontrol edemedik’ dediler. Bende biz herhangi bir mesaj görmedik dedim. Eğer bu mesajları kendi iç

16 Açılımı The British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu) olan BBC, Birleşik Krallığın bağımsız yayın yapan kamusal yayın kurumudur.

organlarınızda yayınlarsanız kimse sizin mesajlarınızı görmez. Bu tür toplumların içinde çalışan sivil toplum örgütlerinin ‘Bu iş ciddi bir iş. Propaganda falan değil. Gerçekten ciddi bir iş’ diyebilmesi çok önemlidir.

Başka bir konuya kısaca değinmek istiyorum. Geleneksel sivil toplum, özellikle de toplumla direk çalışan kurumlar dedikoduların önünü kesmekte daha başarılı olabilir çünkü dedikodular barış sürecini raydan çıkarabilir. Eğer medya bu dedikodulardan birini seçip manşet yaparsa bu dedikodu kısa sürede gerçeğe dönüşebilir. Belli silahlı kesimlerle irtibatı olan sivil toplum aktivistleri arasında bir cep telefonu hattı vardı. Bu hat üzerinden bu aktivistler birbirlerini bilgilendirebiliyorlardı. Diyelim ki ortaya bir bomba patlayacağı söylentisi atıldı, işte tam o sırada bu aktivistler irtibatlı oldukları silahlı gruptan insanı arayıp bunu sorabiliyor, karşıdan ‘Hayır bu doğru bir bilgi değil’ yanıtını alabiliyorlardı. Biz sürekli olarak muhtemel sorunları ve sorun süreçlerini azaltmaya çalışıyorduk.

Önemli bir diğer konu daha vardı ki o da şiddet mağdurları ve eski siyasi mahkumlarla sürdürülen çalışmalardı. Bizim yaşadığımız çatışmalar o dönem hiç bir zaman hükümet tarafından savaş veya siyasi mücadele olarak adlandırılmamıştır. Çatışmanın tarifi ‘ağır suç dalgası’ olarak belirlendiği, mağdurların da savaş kurbanı gibi muamele görmedikleri için çektikleri kahır daha da artmaktaydı. Bunun yanı sıra devam eden bir barış görüşmesi süreci vardı. Barış sürecine karşı olan siyasetçiler işte bu durumdan faydalanıp

kısa sürede bu mağdurları harekete geçirebiliyorlardı. Bu açıdan mağdurlara seslerini duyurma imkanı vermek, onları dinlemek çok önemliydi. Mağdurlar için hikayelerini anlatmak çok önemliydi. Sıklıkla belli önemli olayların hep hatırlanacağını, ama onların kızları ya da oğullarının öldürülmesinin bir daha akla gelmeyeceğini düşünüyorlardı. Bu hassas duruma en uygun şekilde yaklaşabilmek için drama ve sanatın önemli bir rol oynadığını söyleyebilirim.

Barış sürecinin ilerlemesinde siyasi mahkumlar can alıcı bir öneme sahiptiler. Benim çalıştığım kurum 30 milyon avroluk AB fonlarını idare etmektedir. Siyasi mahkumlar konusunda hükümeti işe dahil etmeyen bir çalışma yürüttük. Hem cezaevleri içindeki bazı projeleri destekledik, hem de silahlı grupların projelerini destekledik. 1,5 milyonluk nüfus içinde 5 silahlı grup ve 30.000 siyasi mahkum vardı ve bu insanlar genelde en yoksul yerlerde kümeleşmişlerdi. Bu insanlarla beraber çalıştık ve onlar da kendi yardım gruplarını kurdular. Başlangıçta da söylediğim gibi eğer eski siyasi mahkumlar için bir düzenleme yapılmamış olsaydı bu insanlar istikrarsızlık yaratan gruplar haline dönüşebilirlerdi. Eski siyasi mahkûmların inandırıcı bir yönü olduğu için, çatışmanın tarafı gruplar ve müzakereciler barış sürecinde neler olduğunu onlar üzerinden kendi kitlelerine daha rahat anlatabiliyorlardı.

İzin verirseniz size zamanında ters bir etki yapan ama şimdi geriye dönüp baktığımızda sembolizmin gücünü gösteren bir

şeyi tarif etmek istiyorum. Hem milliyetçi Cumhuriyetçilerin yaşadığı bölgelerde, hem de Birlikçilerin yaşadığı bölgelerde Sıkıntı Yılları döneminde (çatışmalarda) ölen savaşçıları anmak üzere yapılmış duvar resimleri ve yazılmış yazılar görürdünüz. O zaman çatışmaya dahil olan kesimler bu yolla kendi taraftarlarına ödenen bedellerin boşa gitmediği mesajını veriyordu. Barış sürecine girmiş bir kesime kendi kitlesi içinden ‘Bu mücadele için kendini feda eden benim oğlumun ve kızımın fedakarlığına ne olacak?’ şeklinde yönelen bir sese karşı artık bu gruplar biz onların verdiği bedeller sayesinde başka bir metodla mücadeleyi yürütüyoruz ve bu yolda ilerleme kaydediyoruz diyebilmektedirler.

Bir toplum vakfı olarak 1990’lı ve 2000’li yıllarda barış görüşmeleri döneminde toplum içinde yürütülen ve bir kısmından yukarıda bahsettiğim yaklaşık 3000 insiyatife kaynak sağladık. Faydasını gördüğümüz bir diğer çalışma ise diğer çatışma alanlarından konuşmacıları davet etmektir. Eğer ben Kuzey İrlanda’da bir şey ifade etsem insanlar beni sözlerimden hareket ederek Dublin’den gelen Milliyetçi ve Cumhuriyetçi biri olarak görürler. Biz örnek olarak çoklukla Güney Afrika’yı kullanırız. Oradan insanlar nasıl değiştiklerinden, karşı karşıya oldukları sorunların üstesinden nasıl geldiklerinden genişçe bahsederler. Bunları duymak özellikle tam bir ‘olur – olmaz’ meselesine dönen silahların bırakılması noktasında çok faydalı olmuştur. Ayrıca Nikaragua ve Kamboçya’da baktığımız diğer örnekler olmuştur çünkü kendinize neyin uyup neyin uymadığını anlamak ve sonuçta kendi sorununuza adapte edebilmek için elinizde bir çeşit ‘menü’ olması gerekir.

Bizim müzakerelerimiz 1996 yılında başladı. 1998 yılında da barış anlaşması imzaladık. Yani şu anda anlaşmanın üzerinden tam 15 yıl geçmiş durumda. Bir grup sivil toplum örgütü bu alandaki tecrübesini ve birikimlerini barış sürecine aktarmıştır. Görüşmelerde yeni seçilmiş partilerden insanlar da yer almaktaydı ve bu kesimler özellikle tehlikeye en açık olarak gördükleri insan hakları, kadın sorunu, şiddet sorunu ve siyasetin yeniden yapılandırılması gibi anayasal sorunları gündemleştirmelerine rağmen talepleri gözden kaçırılmaktaydı. Belirlenmiş ana müzakereciler olan İngiliz ve İrlanda hükümetlerinin gözettiği en temel çıkar ise silahların siyasetin dışına çıkarılmasıydı. İnsan hakları bunun yanında onlar için tali bir konuydu.

Daha sonraysa insan hakları grupları biraraya gelip brifing dosyaları hazırladılar ve bu dosyaları barış görüşmelerine taşıdılar. Bizim için en önemli sorunlardan birisi azınlık dilleriydi. Dil grupları sonuçta ne istiyorlarsa elde ettiler. Bunların tümü elbette uygulanmadı ama Hayırlı Cuma Anlaşması'nda yer aldı ve biz hala bunların uygulanmasının takibini yapmaktayız. Dilin önemli olduğu noktasına dönersek, insan hakları yönündeki talep Milliyetçi Cumhuriyetçi kesimlerden gelen bir talep olarak görüldüğü için karşı tarafça yani Birlikçilerce bloke edildi. Bu kesim bir yandan sivil haklardan bahsederken ve aslında sivil haklar ile insan hakları arasında çok büyük bir fark yokken yine de bu talep bloke edilmiştir.

Sonuç olarak pek çok şey denedik ve bunların bir kısmı gerçekleşti, bir kısmı ise gerçekleşmedi. Sivil toplumun kendi arasında uzlaşmasını beklemedik. Sivil toplumun farklı kesimleri farklı zamanlarda ilerlemelerini sürdürdüler. Gerek olduğu zamanlarda ise prensipler çerçevesinde platformlar oluşturup konsensüsler sağlayabiliyorduk. Siyasetle yüzyüze gelmek açınsındansa, sivil toplumun seçilmiş siyasetçileri ele geçirmek gibi bir çaba içine girmemesi çok önemlidir. Gerginliklerden, katılımcı demokrasi ile temsili demokrasi arasındaki tamamlayıcılıktan uzun uzadıya bahsettik. Siyasetçiler seçimlere dayalı demokratik sistemin temsilcileriirken, sivil toplum katılımcı demokrasiyi temsil eder. Aktif yurttaşlığın daha az zarar verici olduğundan bahsettik. Siyasete dahilimizden bahsederken politikayı büyük P ile değil küçük p ile yaptığımızdan bahsettik. Bu insanları mutlu eder. Sözlerimi bu noktada tamamlamak istiyorum.

Moderatör - Bejan Matur

Seçkin fikirlerinizi ve tecrübelerinizi bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ediyorum. Söyledikleriniz arasında çok çarpıcı şeyler vardı. Özellikle de bütün kurumların ve hükümetin barışa olan ihtiyaç üzerine yaptıkları deklarasyonlar çok önemliydi. Türkiye’de de bizim sürekli olarak sesimizi yükseltmemiz ve duyulduğumuzdan emin olmamız lazım. Aynı zamanda kalıcılığı sağlamak için yaratılması gereken kültürden bahsettiniz. Bizim için bunun anlamı muhtemelen söylemimizi değiştirmek ve paradigmayı anlamaktır. Bu sayede sürekliliği destekleyebiliriz. Çok teşekkür ediyorum.

Katılımcı

Sivil toplum örgütlerinde 18 yıllık tecrübesi olan bir kişi olarak Etyen'in sivil toplumun katılımı ve süreçte bir aktör olması yönündeki görüşlerini desteklediğimi ifade etmek istiyorum. Aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin kendilerini eleştirmelerine, daha fazla sinerji oluşturmak için aralarındaki iletişimi geliştirmelerine ihtiyaç vardır. STK'ların sayısında önemli bir sayı artışı olduğunu biliyoruz. Ancak STK'ların kendi sorunları vardır. Örneğin pek çoğu çok uzun süredir başkanlarını değiştirmediler. Bence STK'lar öncelikle kendi sorunlarına çare bulmalı, daha sonra çatışmaya çözüm aramak için işbirliği yapmalıdırlar. Aynen İrlanda örneğinde olduğu gibi bizimde STK'lar arasında işbirliğine ihtiyacımız var. Herkesin öncelikle kendi içine bakması gerek. Daha sonra yaklaşımızı, dilimizi, davranışlarımızı gözden geçireceğiz ve akabinde diğer STK'lar ile işbirliğine gireceğiz. Bunları gerçekleştirdikten sonra çatışmaların çözümü sürecine dahil olabiliriz diye düşünüyorum.

Katılımcı

Muhtemelen söyleyeceklerim sabah oturumunda tartıştığımız çatışmaların çözümünde STK'ların rolü konusuna daha uygun düşebilirdi. Özellikle bizim bölgemizde son 35 yılda gerçekleşen süreç bize çok şey öğretti. Ben Doğu Anadolu'dan bu toplantıya katılıyorum. 1993 yılından itibaren özellikle Ankara'da çok sayıda faaliyete ve toplantıya katıldım. Yakın dönemde Türkiye'deki siyaset gündeminde çok hızlı değişimler yaşandı ve bu hem STK'lar olarak bizleri hem de medyayı etkiledi.

Görünen o ki herkes ‘Kim ne yapıyor?’ ‘Kim doğru, kim yanlış yapıyor?’ gibi sorular soruyor. Herkesin kafası fazlasıyla karışık gibi. Sanki bu süreç hiç bitmeyecekmiş gibi bir bekleme durumundayız. Bizim herhangi bir kafa karışıklığına sebep olmamamız, bunun yerine hükümete yardımcı olmamız lazım. Görünen o ki hükümet bir kumar oynuyor. Şimdi genelde insanlarda ‘bekleyelim bakalım hükümet ne yapacak, ona göre destekleyip desteklemeyeceğimize karar veririz’ gibi bir yaklaşım var. Şu anda ülkedeki sivil toplum örgütleri böyle bir noktadalar.

Katılımcı

Etyen Mahçupyan STK’ların özeleştirel olması gerektiğini ifade etti. Kendisine katılıyorum. Ancak ilk bölümde de ifade edildiği üzere bizim öncelikle çatışma atmosferini iyi incelememiz, daha sonra sivil toplum yapılanmasına gerçekten sivil olup olmadığını anlamak için bakmamız lazım. Sivil olmak barış sürecine sivil toplumun katılabilmesi için çok önemlidir. STK’ların hem özgül, hem de entellektüel birer yapı olması lazım. Öte yandan fikirlerin daha açık ifade edilmesi ve müşterek diyalogların yürütülmesi gerekir. Bizlerin talepleri bunlardır. Ancak hem çatışma öncesi, hem çatışma sırasında hem de sonrasında süreci gerçekten iyi analiz etmeli ve kalıcı barış için gerekli atmosferi yaratmalıyız. Bu sebeple bugünkü toplantının çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Ayşegül Doğan ve Cengiz Çandar

Katılımcı

Sonuçları itibariyle elbette barış süreci çok önemlidir. Kürt halkı ile Türk halkı arasında barışı sağlamak için Türkleri ikna etmeli, Kürtleri de memnun etmeliyiz. İnsanlar sadece Türkleri ikna etmekle meşgul oldukları için Kürtlerin memnuniyeti konusunda bir gerilemenin olduğunu farketmekteyiz. Siyasetçiler oy kaybı kaygısı duydukları için kendilerince hassas davranıyorlar. Burada bulunan ve barış sürecine katılmak isteyen bütün STK'lar siyasetçilerin yapamadığını yapmalıdırlar. Oy kaygımız olmadığı ve siyasi parti olmadığımız için bizim daha cesur olmamız lazım. Sesimizi yükseltmemiz gerek çünkü eğer bu süreç Kürtlerin taleplerini karşılamazsa sorun da çözülmeyecektir.

Doğu Anadolu'da yaşayan köylüler PKK'nin silah bırakmasını kabul etmeyeceklerdir. Kabul etmemelerinin sebebi bunun anlamının Kürtlerin taleplerinin Türkler tarafından karar verilecek bir meseleye dönüşecek olmasıdır. Bu sebepten dolayı

neyin doğru olduğu, hangi barış sürecinin uygulanmasının Türkiye'deki duruma uygun olduğuna bakılarak o yöntem örnek alınmalıdır. Bunun için ilk adım yurttaşların temel haklarını tanımlamaktır.

Sürecin bütün adımlarını tartışıyoruz ama bunların nasıl gerçekleştirileceğini bilmiyoruz. Silahlı grupların ülke sınırları dışına çıkması çok önemlidir. Şimdi başbakan bunu düzenleyen bir yasayı kabul ederse bunun sorun çıkaracağını düşünüyor. Bunun yanı sıra Kürt tarafı da geçmişte benzer durumda neler olduğunu bizlere hatırlatmakta. Kürt tarafı 'Gerillalarımız geçmişte çekilirken hayatlarını kaybettiler' demekte. Yakın dönemde STK'lar olarak gözlemci pozisyonuna geçtik. Biz süreci takip ediyoruz ama bir yandan da STK'ların sürece dahil olması için bir baskı var. Kürt sorunu pek çok perspektiften tartışılacaktır. Bizim STK'lar olarak bir yol haritası hazırlamamız ve bu yol haritasını takip etmemiz gerekir.

Moderatör - Bejan Matur

Az önceki konuşmacımız 'önce takip edelim sonra harekete geçelim' dedi ancak diğer konuşmacılar 'daha aktif olalım ve değişimi yaratalım' diyorlar. Aynı bölgeden iki farklı katılımcı birbirlerinden farklı şeyler ifade ediyor.

Katılımcı

Kürtçe’de bir deyim vardır der ki ‘bir hayvanı birden fazla sebep için öldürebilirsiniz’. Bir insan bacağı için, bir başkası sırtı için öldürebilir. İnsanlar gerillaların başka bir ülkeye geçmesinden bahsediyorlar ama bahsettiğimiz insanlar az sayıda insan değildirler. Çatışmada bugüne kadar aralarında siviller, gerillalar ve askerlerin olduğu yaklaşık 50,000 insan hayatını kaybetmiştir. Bu ölenlerin büyük çoğunluğu Kürtlerdi. Kürt halkı hapislere atıldı, kendi topraklarını terke zorlandı. Şimdi bu insanlar ülkenin batısında ya da büyük şehirlerde yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Kürtlerin partisi BDP barış istiyor ancak bu süreçte onurumuzda kaybetmek istemiyoruz. Biz süreci radikalleştirmeye ya da kesmeye çalışmıyoruz. Tam tersine hapse atılmaktan korkuyoruz. Eğer PKK silahları bıraktıktan sonra birşey elde etmezse o zaman onun yerine adı başka olan partiler ortaya çıkacaktır. Onlar herkesten daha fazla barışı istiyorlar.

Katılımcı

Bir şeyi düzeltmek istiyorum. Katıldığım bir konuyu açıklığa kavuşturmak istiyorum. Sürecin iki aktörü vardır. Bunlardan birisi başbakan Erdoğan ve ekibi diğeri ise sayın Öcalan ve arkadaşları. Birlikte bir yol haritası hazırlıyorlar. Biz ise sadece bu süreci takip ediyoruz. Bir kaç ay bekleyip neler olacağını görmek daha faydalı olabilir.

Katılımcı

Bir anekdot paylaşmak istiyorum. Bir seferinde otobüsteyken bir kişi şarkı söylemeye başladı. Sözleri ‘Gerillalar insanları öldürüyor, elleri kana bulaşmış’ şeklinde birşeydi. Bunun üzerine bir kişi daha barışçıl bir şarkı söylemesini istedi. ‘Barış’ derken neden bahsediyoruz? Sayın Öcalan’ın mektubu okunduktan sonra oturduğum platformdan aşağı inip inşaat işinde çalışan bir kişiyle konuştum. Bana oğlunun halen cezaevinde olduğunu, kendisinin 1970’li yıllarda işkence görüp cezaevinde kaldığını söyledi. Kendisine ‘barıştan ne anlıyorsun?’ diye sordum. Bana barışın güzel ve iyi bir şey olduğundan bahsetti. Bir kaç kelime konuştuktan sonra ağlamaya başladı. Belli ki Öcalan’ın mektubundan tatmin olmamıştı.

Öcalan 1999 ve 2013 yıllarında duruma dair mektuplar yayınladı. Şunu söyleyebilirim ki eski ve yeni mektup neredeyse aynı cümleleri içeriyorlar. Kendisi ifade şeklini değiştirmede. Kürt halkının kendisinden büyük beklentileri olduğu için bu mektuplar yeterli gelmedi. Sessiz kalmamızın barışa bir katkısı olmadığını anlamaya başladık. İnsanların geniş bir hafızası var. Bunun farkındayız. Eğer sessiz kalıp konuşmazsak sorun çözülmeyecek daha da kötüleştirecektir. Barışın çıkarı için gazetecilerin ve STK’ların konuşmalarına ihtiyaç vardır.

Katılımcı

Ben de bu savaşa ilişkin hatıraları olan bir kişiyim. İzin verirseniz sayın Etyen Mahçupyan’ın söylediklerine bir ekleme yapmak

istiyorum. Kendisi konuşmasında çatışmanın Türklerin ve Kürtlerin sorunundaki öneminden bahsetti. Etyen Mahçupyan ancak ‘çatışma’ olarak tanımlayabileceğimiz bir durumu çözebileceğimizden bahsetti. Buradaki sorun çatışmayı çözmenin onu nasıl tanımladığımıza bağlı olmasıdır. Belki tanımlamamızın daha belirgin ve açık olması gerekir. Daha iyi açıklayabilmek için daha orta yollar bulmamız lazım. Çatışmanın çözümünden bahsederken barışın anlaşılmasından bahsediyoruz ama bundan neyi kastediyoruz? Barışı anlamıyoruz. Kürdistan’da başka bir barış İstanbul’da başka bir barış olduğunu kastetmiyorum. Bence farklı bir yaklaşım sergilememiz lazım.

Katılımcı

Ben de Kürt öğrenci hareketinden bir kişiye ‘Barıştan ne anlıyorsun?’ diye sordum. ‘Barıştan özgürlüğü anlıyorum, eğer özgürsek barış vardır.’ dedi.

Katılımcı

Hepimiz barışa ulaşmak için birlikte konuşmayı öğrenmekten bahsediyoruz. Bunu yapabilmek için bütün tarafları ve etkilenen kesimleri bir araya getirecek arabulucular olması lazım. Bu görevi siyasetçilerin yapmasını bekleyemeyiz. Eğer bunu siyasi aktörlerden beklersek o zaman bu süreç bizden ziyade onların kontrolünde olacaktır. Bunu kimin yapacağını bilmiyorum. Belki STK’lar, belki medya belki de başka bir kesim. Ancak bunun sivil toplumun sorumluluğu olduğunu düşünüyorum. Bugünkü toplantı gibi etkinlikler çok önemlidir. Bu sorunların kapalı

kapılar ardında konuşulduğunu düşünmeden, barış sürecinin bir parçası olmak için insiyatif alabiliriz. Neden açıktan yapmayalım ki?

İstanbul'da bu konuda çok sayıda konferans yapılmaktadır. Diğer şehirlerde yapılan herhangi bir konferansı hatırlayanınız var mı? Bu tür konferansların sadece Ankara ve İstanbul'da değil, ülkenin bütün şehirlerinde yapılması gerekir. Ülkenin Doğu Anadolu bölgesine sesimizi duyurmaya çalışıyoruz ama birbirimizle dahi konuşmuyoruz. Dünyanın doğusundaki sivil toplum kuruluşlarıyla konuşmuyoruz bile. Moderatör Kürt halkının kafasının karışık olduğuna dair bir yorum yaptı. Ben kafalarının karışık olduğunu düşünmüyorum. Bu koşullarda dahi barışın gerçekleşme imkanı oldukça yüksektir. Uzun yıllardır tartışılan, ancak tarihte ilk kez hükümet tarafından dile getirilen konular var. Hükümet bu anlamda bir risk de almaktadır.

Bir keresinde hatırlıyorum başbakan Hollanda'yı ziyaret ediyordu. Medyanın kafası karışmış gibiydi. Başbakanın canlı yayında konuştuğu programı izliyordum. Konuşmasında Öcalan'dan bahsetmedi hatta 'bebek katili' ifadesi de kullanmadı. Ancak izlediğim televizyonun kadın programcısı 'Başbakan bugün konuştu ve bebek katilinden de bahsetti' şeklinde verdi haberi. Kullanılan dil buydu. Öcalan'dan gelen bir talimat olduğunu düşünmüyorum. Ben o mektubu barış sürecinin bir parçası olarak değerlendiriyorum. Siz Kürtlerin barışın altını süreklilik, hakkaniyet ve adalet ile doldurmak istediğinden

bahsettiniz. Bence onlar bunun farkındalar. Kürtler barış için yeteri kadar olgundurlar. Özellikle yakın dönemde iki tarafın değil de tek bir tarafın sorumluluklarından ve hassasiyetlerinden bahseden konuşmalar ve yaklaşımların moral bozucu olduğunu söyleyebilirim.

Katılımcı

Ben tam tersini düşünüyorum. Siz Kürtlerin barışı olgunlukla yorumladığını söylediniz ama ben bunun doğru olduğunu düşünmüyorum çünkü devam eden bir savaş var. Orada yaşayan insanlar ile burada yaşayan insanlar birbirinden farklılar. Ama bir tarafın diğerine oranla daha olgun olduğunu düşünmüyorum. Bu sorumluluğu sadece Kürtlerin omuzlarına yükleyemezsiniz.

Katılımcı

Söylediğim şey o değildi. Kürtlerin barışın manasını tam olarak dolduracağını söyledim. Kürtler barışın manasını biliyorlar ve bunu anlayabilecek olgunlukta. Bekleyip görelim. Biz sadece aptalca birşeye bakıp izleyecek değiliz. Ortada başka alternatifler de vardır. Özellikle de Suriye sorunun etkilerinden sonra .

Moderatör - Bejan Matur

Sessiz kalan kesimlerin seslerini duymak açısından bu tartışmanın çok manalı olduğunu düşünüyorum. Bu noktadan itibaren tartışmaya katılmanız için sözü siz katılımcılara vermek

istiyorum. Daha sonra sözü yeniden bu bölümde konuşan iki konuşmacımıza vereceğim. ‘STK’lar bu süreçten ne yapabilir?’ şeklinde bir sorumuz vardı. Belki ilginizi bu nokta üzerine yoğunlaştırabilirsiniz. Bunun yanı sıra aramızda akıl insanlar heyetinden bazı isimler var. Sözü onlara bırakıp, onların da görüşlerini alabiliriz.

Katılımcı

Sabahki bölümde de ifade ettiğim üzere bu toplantının ana amacı sivil toplumun ne türden çalışmalar yapabileceğine bakmaktır. İkinci bölümde ise Etyen Mahçupyan tarafından ortaya konulan çerçeve üzerine düşünmenin daha uygun olduğunu düşündüm. Ancak ikinci konuşmacımız dikkate alınması gereken ilginç bir tartışma başlattı. Bundan 5-6 gün önce bir otelde Dışişleri Bakanlığı’ndan bir yetkiliyle sohbet ettim. Kendisi benimle ‘Yeni Ortadoğu’ kavramı üzerine görüşlerini paylaştı. Farkına vardığım en ilginç şey ise Sayın Öcalan ile Sayın Etyen Mahçupyan tarafından ortaya konulan çerçeveler arasındaki benzerliktir.

Sayın Öcalan 2000 yılında Kürt halkının mevcut sınırlara saygı duyacağını, ancak kültürel konularda kendi sivil toplum örgütleri üzerinden bir birlik içinde hareket edeceğini ifade etti. Kendisinin öngördüğü bir ütopya idi. Biz sınırların, mezheplerin, dinlerin ve çatışmaların çok gergin olduğu bir coğrafyada yaşıyoruz. Bu koşullarda yeni bir Osmanlı İmparatorluğu kurmak mümkün müdür? Belki ütopycılıktır ama yine de bunları hayal etmek bile

güzel. Bu fikir insanlara çekici geliyor. Soruna geri dönmemiz gerekirse, Kürtlerin kendi arasında neler yaşandığına dair bir tartışma devam etmektedir. ‘Acaba Öcalan bizi aldatıyor mu?’ diye soranlar var. ‘Bir şeyleri ilerletmeye mi çalışıyorlar?’ Ya da ‘silahlı Kürt mücadelesini kontrol altına mı almak istiyorlar?’ diye soranlar da var. Kafalardaki bir diğer soru da ‘imhaya mı yöneliyorlar?’ sorusudur. Bu tür ciddi tartışmalar yürütülüyor ama bu tartışmalar hala özel alanda yürütülüyor. PKK’nin lider kadrosu Sayın Öcalan tarafından ortaya konulan çerçeveyi ikna edici bulurken orta kademe kadroların henüz tam olarak ikna edilemediği bilinmekte. Bu kesimler ‘Biz yıllardır savaşıyoruz şimdi ise savaşı durdurmamızı istiyorsunuz’ diye soruyorlar.

Son iki yıl tam bir kabus gibiydi. Yaklaşık 1500 PKK üyesi çatışmalarda hayatını kaybetmiştir. Başka raporlara göre ise bu sayı 517’dir. PKK geçen yıl ciddi bir savaş pratiği gerçekleştirdiğini, sorunu belli bir noktaya taşıdığını ama aynı zamanda büyük kayıplarda yaşadığını düşünüyordu. Bu noktadan itibaren yeni bir yol belirmiştir. Şimdi kendilerinden çekilmelerini isteyen bir mektup vardır ve bu gelişme hem PKK hem de Kürtler için sarsıcı olmuştur. Kürtler arasında tartışmalar devam etmekte ama bundan sonra ne olacağı, bunun bir kırılma veya kriz yaratıp yaratmayacağı hala belirginleşmemiştir. Kürtler bir şekilde kendilerine güveniyorlar. Niyet ve hislerinde bir birlik olduğunu söyleyebiliriz. Ortadoğu’daki varlıklarının daha fazla hissedildiğinin farkındalar. Şimdi barışçıl mücadele yollarıyla da kendi haklarını savunup onları elde edebileceklerine inanıyorlar.

Bu onların kendine olan güveninin göstergesidir.

Kürtler arasında demokratik yöntemlere bir ilginin olduğunu söyleyebiliriz. Yasadışı yöntemlerden ziyade bu demokratik yöntemlerin onların daha fazla ilgisini çektiğini söyleyebiliriz. Seçimleri önemli bir yol ve yöntem olarak görüyorlar. 1999 yılında başlayan süreç yıllarca hem örgüt içinde hem örgüt dışı platformlarda geniş bir şekilde tartışılmıştır. O zaman süreç nasıl kendi yolunu bulmuş idiye ben bu sürecin de kendi yolunu bulacağına inanıyorum. Kendi tecrübelerimden hareket ederek PKK'nin son derece örgütlü bir yapı olduğunu söyleyebilirim. Gücünü çok rahat bir şekilde arttırabilecek ve kendisini yeniden üretebilecek bir yapıdır. Örneğin 1999 yılında bir kriz içine girse de, 2004 yılında yeniden kendisini bir gerilla hareketi olarak ortaya çıkarabilmiştir. Bu yeni yaklaşımın bir deprem etkisi olsa da sonrasında barışçıl çözüme yaklaşımına evrileceğini düşünüyorum. Umutluyum ve iyimserim.

Katılımcı

Bazen paradigmaların değişmesi krize sebep olsa da bu yeni süreç bizim daha önce tecrübe etmediğimiz bir şeydir. PKK yeni bir sürece girdiğini ifade etmiştir. Kürt halkı da son derece güvenli bir şekilde hareket ediyor, PKK'ye bağlılığını sürdürüyor, onların kendilerini yarı yolda bırakmayacağına inanıyor. PKK'nin onları yarı yolda bırakması ihtimaline rağmen güvenli halleri değişmiyor çünkü her zaman yeni çözümler geliştirebileceklerine inanıyorlar. Peki, biz STK'lar olarak bu yönde nasıl hareket edebiliriz?

Siyasetin içine giremediği bu alana biz nasıl girebiliriz? STK'lar olarak etkimizi nasıl kullanabiliriz? Nasıl katkı sunabiliriz? Kendi amaçlarımızı ve hedeflerimizi nasıl gerçekleştirebileceğiz? Bizim sadece hangi türden çözüm seçeneklerinin olduğunu tartışmamamız, asıl olarak bu sürece nasıl yardımcı olabileceğimiz üzerine yoğunlaşmamız gerek.

Hamza Aktan ve Kadri Salaz

Katılımcı

Sizleri İnsan Hakları Derneği adına saygıyla selamlıyorum. Verilen arada Sayın Bejan Matur ile sohbet ettim ve kendisine sabahki oturumdan bu yana konuşulanları dinlediğimizi ifade ettim. Akil insanlar heyetinden bahsettik ama siz heyet üyelerinin kim olduğundan, ne yiyip ne içtiğinden bahsetmedik.

Eski alışkanlıklar devam ediyor. Öznel değerlendirmeleri engellemek için sivil toplumun uygun bir şekilde bilgilendirilmesi gerekir. Televizyonlarda ve medyada çıkan haberler genelde

öznel ve bu türden öznel fikirlere güvenemeyiz. Süreci bizim kendimizin takip etmesi, ayaklarımızın yere tam olarak basması gerekir. Yaşanan insan hakları ihlallerini tespit etmemiz, raporlar hazırlamamız ve gerçekleri ifade etmemiz gerek. Biz ‘Sürecin selameti için gerçekleri söylemeyelim’ diyecek değiliz elbette. Bütün STK’ların kendi kuruluş ilkelerine bağlı kalması gerekir ki bu süreç için çok önemli bir şeydir.

Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde hükümet işkencenin yaygın bir uygulama olmadığına dair bir propaganda çalışması başlattı. Bu propaganda yüzünden bizim işkenceyle doğru düzgün mücadele etmemiz mümkün olamamaktadır. Türkiye’deki pek çok sivil toplum örgütü Avrupa Birliği ile uyum süreci başlasın diye ülkede sistematik işkence olduğu gerçeğini inkar etmiştir. Peki, sonuç ne oldu? Bu tür bir propaganda çalışması yüzünden işkence hala sistematik olarak devam ediyor.

Akil insanlar heyeti taraflarca üzerinde anlaşılmış bir heyettir. Sadece hükümet tarafının belirlediği bir liste değildir. Sayın Öcalan ile yapılan müzakereler sırasında üzerinde anlaşılan, Barış ve Demokrasi Partisi’nin de (BDP) isimler için önerilerde bulunduğu ama en sonunda başbakan ve ekibinin yer alacak isimleri belirlediği bir listeden oluşmaktadır. Başbakan ‘Siyasi riski ben alıyorsam isimleri de ben belirleyeceğim’ demiştir. Başbakan heyet üyelerine konuşma yaptıktan sonra onlardan gelen soruları yanıtlamış ve tatmin edici yanıtlar almıştır.

Hükümet yeni bir dil kullanması gerektiğinin farkındadır. Başbakan Akil insanlar heyetinin bağımsız olacağını, bu heyetlerin kendi gündemlerini kendilerinin belirleyeceklerini, programları çerçevesinde ziyaretler yapacaklarını ve sonrasında hazırladıkları ve hükümete sunacakları raporun hükümet tarafından değerlendirileceğini ifade etmiştir. Ben akıl insanlar heyetinin oldukça etkili olacağına inanıyorum. Bu insanlar bölgeleri ziyaret edecek, insanları dinleyecek ve onların ne düşündüğünü anlamaya çalışacaktır. Bu ziyaretlerde kendi görüşlerimizi ifade edecek, sosyal çevreler, azınlıklar ve geniş halk kesimlerini dikkate alarak kendi raporlarımızı hazırlayacağız. Amacımız toplumun görüşlerine dair geniş ve büyük bir fotoğraf çekmektir. Raporun hazırlanmasından sonra süreç devam edecektir. Heyetin çalışmasıyla ilgili eksiklikler hali hazırda belirlenmiş ve hükümete iletilmiştir. Bu eksikliklerin giderileceğini ve yeni isimlerin de belirleneceğini umut ediyoruz.

Şunu ifade etmeme izin verin: benim kişisel gözlemim süreci uygun bir şekilde takip etmemiz gerektiğidir. Bu yeni bir süreç değildir. Sayın Öcalan'ın rolüne ilişkin olarak iki örnek vermek istiyorum. İlk sorumluluğunu açlık grevleri sırasında yerine getirdi. Süresiz açlık grevi Sayın Öcalan'ın çağrısı sonrası hemen sona erdi. İkincisi ise esir alınan insanlar sorunuydu. HPG¹⁷ esirleri bazı talepler karşılığında serbest bırakmak istiyordu ancak Öcalan'ın verdiği talimat ile birlikte PKK bütün taleplerinden vazgeçerek

17 Türkçesi Halk Savunma Güçleri olan HPG, PKK'nin silahlı kanadını temsil etmektedir. PKK'nin ilk silahlı kanadı olan ARGK'nin (Kürdistan Ulusla Kurtuluş Ordusu) yerine oluşturulmuştur.

esirleri koşulsuz serbest bıraktı. STK'lar olarak bu süreci takip etmeliyiz. Siyasi partiler belki kendi aralarında müzakere ederler, bir adım ileri ya da geri atarlar. Ancak barışın inşası ve şiddetin ortadan kaldırılması için STK'lar olarak bizim çabalarımızı sürdürmeye devam etmemiz ve süreci desteklememiz lazım.

Katılımcı

Bu kadar kritik bir dönemde bu toplantıyı düzenledikleri için Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne ve Berghof Vakfı'na, ayrıca değerli konuşmacılarımıza çok teşekkür etmek istiyorum. Her iki bölümde de son derece yararlı şeyler öğrendim. İzin verirsiniz görüşlerimi ifade etmek istiyorum. Öncelikle akıl insanlar tanımlamasının abartıldığını düşünüyorum. Bu heyetin nasıl kurulduğunu bilmiyorum. Bunun için hükümet, PKK ve BDP arasında bir anlaşma olup olmadığını da bilmiyorum. Eğer bana sorarsanız Sayın Cengiz Çandar'ın ve Sayın Bejan Matur'un, bunun yanı sıra başka arkadaşların bu heyette yer alması gerekirdi. Şimdi önümüzde böyle bir tablo var. Bu heyetin oluşturulması sürecinde neler yaşandığını bilmiyorum ama bence akıl insanlar heyeti daha zenginleştirilebilirdi.

Bu sorun Türkiye'nin en büyük sorunudur. İlk kez hükümet resmi devlet kurumlarının ötesine geçerek bir sorunu çözmek üzere sivil toplumu devreye sokmaktadır. Bu heyette yer alan insanlar bu çalışmada yenidirler. Bu çalışmada karşılaşacağımız sorunların nedeni de budur. Ben bu heyetin hakem olma sorumluluğuyla görevlendirilmesini arzu ederdim. Akıl insanlar heyetinin taraflar

arasındaki çıkmazları çözecek bir güce sahip olmasını arzu ederdim. Devam eden bir süreç olduğu için belki heyet böyle bir sorumluluğu da üzerine alabilir. Eğer bu olursa o zaman akıl insanlar heyetinin daha belirgin bir fonksiyona kavuşacağını düşünüyorum. Ancak bir önceki konuşmacının ifade ettiklerinden çıkardığım üzere ‘Hele bir başlayalım belki ilerde o yetkide olur’ şeklinde bir yaklaşıma sahip olduklarını düşünüyorum. Bizden beklenen ülkenin Batı ve Doğu kesimlerindeki bazı şehirlerde sürecin ihtiyacı olan halkla ilişkiler çalışmasını yürütmektir. Barış sürecinin ülkeyi bölme girişimi veya toplumun bir kesimini baskı altına almayı amaçlamadığı gerçeğinin altını çizmek gerekir. Biz ülke içinde bir birlik oluşturmaya çalışıyoruz. Bu çalışma birlik yönünde atılmış bir adımdır.

Eti için bir koyun ya da ineğin kurban edildiğini düşünen ama sonuçta masada et göremeyen insanlar dönüp size o kurbanı niye kestini diye soracaklardır. Elbette hadi gelin barışalım demek doğru birşeydir ama nasıl bir barış? Barış içindeki Türkiye ile savaş içindeki Türkiye arasında ne farklar olacaktır? Bu soruya yanıt bulunması gerekir. Sivil toplumun bu şekilde harekete geçirilmiş olması çok önemlidir. Bir diğer önemli konu ise barıştan konuştuğumuzda barışın dilini ve stilini kullanmamız lazım. Konuşmalarımızı barış cümleleri ile kurmalıyız.

Katılımcı

Barış hakkında cesur bir şekilde konuşmak önemlidir. Hem Etyen Mahçuyan hemde Avila Kilmurray yaptıkları konuşmada

siyasetin öneminden bahsettiler. Avila Kilmurray konuşmasının sonunda politikadan küçük “p” ile bahsetti. Politika ile büyük “P” olarak değil küçük “p” şeklinde başlayacak şekilde ilişkili olmalıyız. Açıktır ki biz siyaseti ortadan kaldırmayacak aksine siyasete dahil olacağız. Bir konuşmacımız süreklilik ve samimiyetin öneminden bahsetti. Bu noktada sivil toplumun en büyük başarısının sürece gerçek insanların dahil olmasına ve siyasetten etkilenmemesine dikkat etmek olduğunu sağlamak olacağını söyleyebilirim. Özellikle samimiyete vurgu yapmamız lazım.

Resme bir bütün olarak bakmamız lazım. Şimdiye kadar çatışmaya yoğunlaştık ama çatışma sonrası süreç ne olacak? Türkiye’de çelişki ve çatışma içinde olan çok sayıda farklı toplumsal kesim varken sadece Kürt sorununa yoğunlaşmak yeterli olmayacaktır. Bu sorun üzerine çalışırken kendi yerel bölgelerimizde bu sorun üzerine konuşmaya başlamamız daha doğru bir yol olabilir. Bunu yapmakta geç kaldığımızı biliyorum ama benim yaptığım bir özeleştiri. Ben bazen kendi içinde bulunduğum çevreyi ağır eleştiriler yaparak terk etmekteyim. Eleştirel yaklaştığı için kendi toplumumla köprüleri tümüyle atmanın doğru olmadığına inanıyorum. Kendi çevrelerimize, mahallelerimize geri dönmemiz ve barıştan konuşmamız gerek. Çatışmaya son vermek tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda çatışma sonrası süreci de inşa etmemiz lazım. Bunu sağlamanın en önemli unsuru da bu köprüleri yeniden kurmaktır.

*Avila Kilmurray ve Tahir Elçi İkinci Bölüm
için verilen ara sırasında.*

Katılımcı

Sayın Etyen Mahçupyan, bir sorunu o sorunu nasıl tarif ettiğimize bağlı olarak çözeceğimizden bahsetti. Daha sonra kadınların süreçten ne tür beklentileri olduğunu konuştuk. Bunun akabinde nasıl bir barış istediğimizden, ülkeyi fazlasıyla etkileyen, taraflar arasındaki mesafeyi açan ve bu yüzden insanların barışa olan umudunu sarsan açlık grevi sorunundan bahsettik. Bazı Türkler İstanbul'un, Ankara'nın ve İzmir'in elden gittiğini dahi düşündüler.

Görünen o ki barış için ciddi bir sürece girmiş durumdayız. Barış süreci başladıktan sonra yapılan bir araştırma solcu partilerin bu barış sürecine açık olduğunu göstermiştir. Siyasi partilerin barış sürecini riske atmaları onlar için çok pahalıya mal olur çünkü şu anda insanların barışa açık olduğu bir dönemi yaşıyoruz.

Yazdıkları çok değerli olan ama akil insanlar heyetinde yer almayan Sayın Cengiz Çandar gibi arkadaşlarımız var. Kendisi akil insanlar heyetinde olmasa da onlar kadar akil bir kişiliktir. Yine çok değerli fikirler taşıyan ve STK'lar ile hükümetdışı kuruluşlarda çalışan arkadaşlarımız vardır.

Hep birlikte her ne gerekiyorsa yapmamız lazım. Siyasetçiler insanların barışa dair hislerini, barış isteklerini riske atmayı göze alamazlar. Bu sürecin gerçek olmadığını iddia edemez, yalan olduğunu söyleyemezler. Hali hazırda bir sürece girdik ve bunu tamamlamamız lazım.

Katılımcı

Çatışmanın çözülmesi üzerine konuşmak istiyorum. Genellikle Kürtler hakkında konuştuk ve Kürtlerin memnun olup olmadığından bahsettik. Bunlar Kürtlerin kendi arasında sürdürdüğü ciddi tartışmalardır. Bence Kürtler soruna daha pratik yaklaşmakta ve çatışmanın çözülmesini istemekteler. Ben ayrıca demokrasi arayışı ve çatışmanın çözülmesi noktasında Kürtlerin daha güçlü bir irade sergileyeceğine inanıyorum. Ateşkes elbette hepimizi memnun etmiştir. Bu iyi niyet ifadesinden dolayı elbette hepimiz mutluyuz ancak öte yandan özellikle çatışmanın çözülmesi ve demokrasi için mücadele açısından bakıldığında basın özgürlüğünün üzerinden adeta silindir gibi geçilmektedir. Kürt halkı sürekli bunu sorgulamaktadır. Umarım barış gelir. Ben de Batman'lı biri olarak barış döneminde eskiden burada var olan Ermeni Katolik Okulu'na ne oldu diye sorabilirim. Ben

bir Kürt olarak bu tür konuları ya da diğer halklardan insanların hakları konusunu sorgulayacağım. Kürtlerin haklarını aldıktan sonra durmayacağız. Kürtler haklarını talep etmeye ve sorgulayıcı davranmaya alışkın bir halk haline geldi. O sebeple diğer sorunları sorgulamaktan da vazgeçmeyeceklerdir. Toplumun sağlaması gereken önemli bir ilerleme süreci vardır. Bu sürece sadece akıl insanların değil, sorumluluğumuz olduğu için bizim hepimizin dahil olması gerekir.

Katılımcı

Ben bizim bu işin altından kalkabileceğimize inanıyorum. Bir örnek vermek istiyorum: 2011 yılında ülkenin kuzeyinde yapılması gereken bir futbol karşılaşması vardı. Güney Doğu'dan gelen insanlara bir jest yapmak, gelen izleyicilere çiçek vermek istedik. İzleyici ilgi göstermese de bu pratik bile bizim için çok önemliydi.

Yaşanan değişimlere ilişkin bir başka örnek daha vermek istiyorum. Yıllar önce konuşma yapmak için bir yere gitmek istese bunu yapamayacak insanlar gelip konuşmalar yapmaya başladılar. Bana göre ortak çalışacağımız kurumlarla birlikte bazı şeylerin üstesinden gelip bir başarı elde edebiliriz. Unutmamamız gereken bir şey var ki o da bugün iktidarda olan ve islami kökeni olan bu parti geçmişten gelen sorunlardan sorumlu değildir. Bu hükümet kendisinin sebep olmadığı bir sorunu çözmeye çalışıyor. Anayasa değişikliği referandumunda insanların yüzde 82 oranında 'Evet' oyu verdiğini gördük. 'Evet' oyu Kürtlerin lehine bir oydu.

Katılımcı

Sivil toplumun rolünden bahsedildi ancak ben bu rolün pratikte uygulanabileceğine inanmıyorum. Bana göre bu fikirlerin hepsi soyut kalacak ve bir toplantıda konuşulmuş konulardan öteye geçmeyecek. Bizim ailelere ve çocuklara ulaşabilecek çalışmalar yapmamız lazım. Bu tür bir insiyatifin de sivil toplum kuruluşları tarafından başlatılması lazım. Siyasi istekliliğin ötesine geçerek ciddi faaliyetler yürütmemiz lazım. Gençlik ve Spor Bakanlığı bir eylem planı hazırlamıştır ama bence bu tür bir planın bakanlık yerine STK'lar tarafından yerine getirilmesi gerekir.

Belli yaşlara gelmiş insanların hafızalarından artık bazı şeyleri atamazsınız. Bu insanlar gençlerin daha kardeşçe bir ortamda büyümesini istiyorlar. Sayın Ayşe Betül Çelik'in bahsettiği gibi toplumların daha fazla birbiriyle sosyallaşmasına imkan sağlamalıyız. Örneğin Türk ve Kürt şarkıcıları bir araya toplayabiliriz. Halka açık etkinliklerle konserler düzenleyebilir, film gösterimleri, tiyatro gösterileri hazırlayıp bilinçlenmeyi arttırabiliriz. Sanat üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarını biraraya getirebiliriz mesela. 27 Nisan tarihinde Sivil Toplum Platformu ile beraber Anayasa çalıştayını düzenleyeceğiz. Bu tür konferansların ve faaliyetlerin halk için yapılması lazım yoksa çok soyut fikirler olarak kalırlar.

Katılımcı

Göründüğü üzere akil insanlar heyeti aktif bir çalışma yürütecektir. Benim merak ettiğim bir şey var. Avrupa'nın yerel idare sistemi

Türkiye’den farklıdır. Türkiye anayasasında çocuklardan, savaşa, dilden eğitime kadar pek çok konuda maddeler vardır. Bu maddeler sebebiyle demokrasi üzerinde ciddi sınırlamalar vardır. Bu maddelerin çoğu Kürtlerin taleplerine karşı hazırlanmıştır. Bir bakanın da ifade ettiği gibi ‘Eğer ileri bir demokrasiye sahipseniz o zaman bu tür maddelerin yasalardan temizlenmesi gerekir’. Bu yasalar sebebiyle arkadaşlarımız Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurdular. Anayasa, Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu’ndaki maddelerin tümüyle gözden geçirilmesi gerekir. Kürtler bu anayasada kendilerine yer bulamamıştır. Öncelikle tarafların dahil olduğu bir çalışmayla anayasal değişiklikler yapılmalı, daha sonra da şehirlerin idari yapısına ilişkin bir tartışma yapılmalıdır.

2004 yılında idari sistem ile ilgili yeni bir yasa hazırlandı ancak dönemin cumhurbaşkanı bunu veto etti. Ben en temel ihtiyaçlardan birinin yerel idarelere yetki verilmesi olduğuna inanıyorum. Bir köyün sorununu İstanbul’dan ya da Ankara’dan halletmek mümkün değildir. Benim kişisel önerim bu yönde olacaktır. Başbakan ‘Ben Öcalan ile görüşmedim sadece arkadaşlarına bir röportaj verdim’ demiştir. Bu ifadeden insanlar sanki bir mahkuma iyilik yapmış gibi sonuçlar çıkarmaktadır. Daha modern bir ülke olabilmemiz için arkadaşlarımızın söylemlerini değiştirmesi gereklidir. Fikirlerini bizimle dürüstçe paylaşmaları gerekir.

Katılımcı

İçinde bulunduğumuz süreç bir kaç aydır tartışılmaktadır ancak ben ifade özgürlüğü konusunda ciddi sıkıntıların olduğunu fark etmeye başladım. Bir Kürt olarak pek çok şeyden kaygı duymaktayım ancak onları korkumdan dolayı ifade edememekteyim. Yine aynı şekilde sürece zarara vermemek için sessiz kalmayı tercih eden çok sayıda Kürt tanıyorum. Peki, bu durum çatışmanın çözülmesi noktasında PKK ve hükümet için bir sorun haline gelecek midir? Ya da barış ancak uzun süren bir süreçten sonra mı gelecektir?

Tartışılması gereken bazı kaygılar vardır ancak bunları rahatlıkla tartışacak açık bir ortam mevcut değildir. Son bir kaç yıldır hükümeti Ergenekon¹⁸ davası sebebiyle eleştiren çok sayıda gazeteci tutuklanıp hapse atılmıştır. Öyle bir noktaya geldik ki hükümeti her kim eleştirirse Ergenekon destekçisi olarak görülmeye başlanmıştır. Bu sebepten dolayı pek çok insan konuşmaktan çekinmektedir. Ancak eğer süreç şeffaf yürüyecekse o zaman kimsenin konuşmaktan çekinmemesi gerekir. Herkesin kendi fikrini rahatça ifade edebileceği şeffaf bir açık kültür ortamı yaratmamız lazım. Medya'nın önde gelen isimleri ve STK'lar bu amacın gerçekleşmesinde yardımcı olabilirler.

18 Kamuoyunda Ergenekon davası olarak bilinen dava AKP hükümetini devirmek üzere aşırı milliyetçi gizli bir örgüte karşı yürütülen soruşturma ve davayı içermektedir. Ergenekon yapılanması içinde asker ve polislerin yanısıra silahlı örgütler, hükümet dışı kuruluşlar, organize gruplar, gazeteciler, siyasetçiler, hakimler ve bürokratların bulunduğu gerekçesiyle 2007 yılında soruşturma başlatılmıştır. Şu anda davada 276 şüpheli kişi yargılanmaktadır.

Hükümet ile PKK arasındaki çatışma kolaylıkla çözülebilir. İki taraf aralarında anlaşır ve PKK çekilebilir. Ancak eğer Türk milliyetçiliği varlığını yerel yönetimlerde ya da hükümette sürdürürse o zaman bu sorun PKK olsun ya da olmasın devam edecektir. Koruculuk sisteminin kaldırılması gerekir. Son 30 yıllık süre içinde PKK amaçları çerçevesinde etkisi ve boyutları Türkiye sınırlarını aşan bir hareket yaratmayı başarmıştır. PKK'nın Irak ve İran'daki Kürtlerle bağlantıları vardır. Türkiye Kürtleri, Suriye'de, İran'da ve Irak'ta bulunan Kürtleri harekete geçirmekte de başarılıdır. Bu bölgesel bağlantılara bakmamız lazım çünkü Türkiye'deki Kürt sorunu bitse bile İran'daki Kürtlerin sorunu çözülmüş olmayacaktır. Bu sebeple Ortadoğu'da bulunan STK'larla aramızda köprüler kurmalıyız.

Çok önemli olmasa da son bir noktaya işaret etmek istiyorum. Devletin resmi yayın kurumu olan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) askerlere ilişkin bazı diziler yayınlamaktadır. Son derece ayrımcı dili olan bu diziler her gün yayınlanmaktadır. Özellikle Kürtlere açıktan karşıt bir dil kullanılmaktadır. Kamusal bir yayın organının bunu yapabileceğine hala inanmıyorum. Eğer hükümet partisi bir yandan akıl insanlar heyeti kurup öte yandan bu tür dizilerin yayınlanmasına izin veriyorsa biz bu hükümetin niyetlerine nasıl inanacağız?

Moderatör - Bejan Matur

Son bahsettiğiniz konunun o kadar önemli olmadığını söylemeniz de bence son derece önemli bir nokta. Bu dizilerde ciddi bir ayrımcılık var. Bunlardan fazlasıyla etkilenen insanlar olduğunu biliyorum.

Katılımcı

2 Nisan'da bir kutlama yapılıyor. Bu kutlama programı sırasında aktörler Ermenileri öldürme provası yapıyorlar mesela. Çok saçma sapan bir durum.

Moderatör - Bejan Matur

Bir televizyon programı var ve o programda köyü korumak için kadınları ve çocukları kullanıyorlar. Bir sonraki konuşmacımız akil insanlar heyeti üyesi. Belki kendisi bu sorunu hükümetin gündemine taşıyıp bu dizilerin yayından kaldırılmasını sağlayabilir.

Konuşmacı Etyen Mahçupyan, DPI Uzmanlar Konseyi Üyesi ve moderatör Bejan Matur, Konuşmacı Avila Kilmurray

Konuşmacı - Etyen Mahçupyan

Ermenilerin olmadığını söyleyemezsiniz. Din değiştirmiş olan gizli Ermeniler var ve onların dahi artık kendini saklaması mümkün değil. Türklerin devlet kurma planları sebebiyle bu insanlar kendilerini uzun süre saklamışlardır, hala kimliğini açığa çıkarmayanlar da mevcuttur. Akil insanlar konusuna gelirsek, bunun gerekçesi sivil toplumun süreci yeteri oranda desteklememesidir. Borsalar Birliği ve bazı diğer kurumlar STK'ların bu sürecin yanında duracağını düşündü. Bunun böyle olmadığı görüldüğünde bunun yerine suni bir sivil toplum hareketi oluşturuldu. Bir kaç ay sonra ciddi bir şekilde sivil toplumun sürece dahiliyeti gerekecektir çünkü anayasa taslağı süreci başlayacaktır. Sivil toplumun bu sürece dahil olması hükümet için faydalı olacaktır.

Akil insanlar heyetinden insanlar hala gazetecilere mülakat veriyorlar. Ana akım siyaset, gazetecilerin katılımı olmadan devam ediyor. Kimse ne olduğunu bilmiyor. Bir anda bundan 10 gün sonra birileri ‘sınırlar içinde hiç bir gerilla kalmadı’ diye bir ilanda da bulunabilir. Gazetecilerin bu tür gelişmeler üzerine yayınlar yapmaları lazım. Şimdi sessiz kalma sorunu üzerine Kürt arkadaşlarıma bir şeyler söylemek istiyorum. Sessiz kalanlar kendi sessizliklerinin sorumluluklarını alıyorlar demektir. Eğer sivil toplum siyasete katılmak istiyorsa o zaman onlar da siyasete kendi yaptıkları müdahalelerin sorumluluklarını almış olurlar. Buna dikkat ederler ya da etmezler bilemem ama yaptıkları ve yapmadıklarının sorumluluğunu üzerlerine almış olurlar. Kullanacağınız tonu dengelemelisiniz ama bunun yanı sıra konuşmalı ve katılım sağlamalısınız.

Burada en büyük sorumluluk Kürt siyasetine düşüyor. Kürt halkı mağdur olmuştur ve PKK önemli bir aktör olarak ayakta kalmıştır. Siyaset idare etmektir. Hem kendini hem de diğerlerini idare etmektir. Kürt halkının siyasete katılmak için kendisini nasıl idare edeceğini göz önüne getirmesi gerekiyor. Geçmişte iyi mi yoksa kötü mü yaptığımızı sorgulayabilmeliyiz. Verilen bedellerden fedakarlıklardan bahsettik. Belki de ödenen bazı bedeller yanlıştı. Gerektiğinde kendimizi eleştirebilmeliyiz. Eğer PKK tam zafer için ısrar ediyorsa o zaman ortaya çıkacak bedelden onlar sorumlu olacaklardır. PKK’nin kendi toplumuyla barış ve Kürtlerin hedeflerine dair konuşması gerekir. Bir zamanlar neden tam zafer doğru seçenektir, şimdi neden barış

doğru seçenektir üzerine konuşmaları gerekir. Siyasetçi ve sivil toplumun bu konuları tartışabilmesi Kürt halkının ve PKK'nin sorumluluğundadır.

Konuşmacı - Avila Kilmurray

Tartışmada bahsedilen bir kaç konuyu bizim Kuzey İrlanda'da tecrübelerimiz çerçevesinde tartışmak istiyorum. Bizim de çok sayıda farklı sivil toplum aktörümüz vardı ancak barış süreci açısından en önemli olanlar mahalle grupları, toplum içinde örgütlenmiş kurumlar, mağdurlara yardım grupları, eski savaşçılar ve eski mahkumlardı. Ateşkes yürülüğe girer girmez çok basit bir anket çalışması yaptık ve yüzlerce gruba önceliklerinin ekonomik mi, sosyal mi yoksa siyasal sorunlar mı olduğunu sorduk. Bunu yeniden yapılanma ve barış sürecinin gündemine etkide bulunmak amacıyla yaptık. Bu sayede yerel gruplara seslerini duyurma ve sürecin sahibi oldukları hissi vermek istedik. Yerel birimlerde buna benzer konferans ve toplantılar yapıldı ki böylece hem tabandaki örgütlerden hem de büyük kurumlardan fikirler alma şansımız doğmuş oldu. Buradaki en önemli şey insanlara sürecin sahibi oldukları hissinin verilmesiydi. Herhangi bir pankarta isimlerini yazmak zorunda olmadıkları için de kendilerini ifade etme konusundaki korkuları ortadan kalktı.

Mahalle gruplarının yoksul toplulukları temsil edip etmediği konusunda yeteri kadar zaman harcamadık. Britanya yanlısı olan

yoksul kesimlerin kendi meramını anlatmaktan en yoksun kesim olduğunu gördük. Uluslararası kesimin baskı altına alınmış ve en mağdur kesim olduğunu düşündüğü azınlık durumundaki Katolik milliyetçi kesimler ise ne istedikleri konusunda çok netti, derdini daha kolay ifade edebiliyordu. Protestan yoksul kesimler ise derdini anlatma konusunda oldukça zayıf kalıyordu. Süreç boyunca bu kesimlerin seslerini yeterince duyamadığımız için bu gruplar şimdi kendilerini sürecin kaybeden kesimi olarak görmektedirler. Bunun sonucu olarak bu kesimler sürecin altını kazmaya çalışıyorlar.

STK'ların yaptığı bir diğer şey ise siyasetçilerin boynuzlarının takılabileceği siyasi baskı noktalarının tespit edilmesiydi. Mahkumların her yıl düzenli olarak serbest bırakılması bunun en kilit örneğidir. STK'larda çalışan bazı insanlar bir araştırma çalışmasına başladılar ve bu amaçla Güney Afrika, İspanya (muhtemelen en iyi örnek bu değildir), İtalya (Kızıl Tugaylar) ve Ortadoğu ziyaretleri gerçekleştirdiler. Bu araştırmacılar siyasi mahkumların serbest bırakılmasının olumlu ve olumsuz sonuçlarına bakıyorlardı. Britanya hükümeti bu konuyu hiçbir zaman için gündemine almayacağını söylese de gerçekte gündemlerinde olan bir konuydu. Siyasetçilerin bakış açısına göre, bu konu ana akım siyasetin gündemi dışında toplumun kendi içinde yapılan bir tartışma olmuş, daha sonra da anlaşmanın bir parçası haline gelmiştir. Buna benzer bir şekilde polis kuvvetleri konusu - ki bu konu bazı toplumlar için çok hassastı - tartışılan bir başka sorun olmuştur.

İşin bir diğer ucu güven inşasına kadar uzanıyordu. Büyük siyasi sorunları en başta gündeme almanın faydasının olmadığını gördük. Silahların bırakılması konusu barış sürecini neredeyse rayından çıkarıyordu. IRA bu sebepten dolayı 1995 yılında ateşkesi de bozdu. Bir barış sürecine girecek idiysek anlaşmak için girecektik, bir ultimatoma sebebiyle değil. Siyaseten söylediğimiz ‘Herşey üzerinde anlaşma sağlamadan hiçbir şey üzerinde anlaşma olmadığıydı’. Bu sebeple bazı tartışmalı konuları bir kenarda tuttuk. Daha fazla Katolik kökenli insanın polis kuvvetlerinde görev alabilmesi için bir çalışma yaptık. Bu konudaki sorumluluğu bir komisyona devrettik. Bir başka komisyona da mahkumların erkenden serbest bırakılmaları konusunun sorumluluğunu verdik. Bir diğer komisyona da silahların bırakılması sorununun sorumluluğu verildi. Bazı komisyonların 2010 yılında dağıtıldığı dikkate alındığında sürecin ne kadar uzun sürebileceğini görmüş olursunuz. Ama bu konuların herhangi birini ön şart haline getirmiş olsaydık o zaman süreç bütünüyle rayından çıkmış olacaktı. Güven inşasını sağlamak için ekonomik sorunlar ve dil gibi küçük sorunlardan başladık işe. Böyle yaklaşmak seçimlere yaklaştığımız için de çok önemliydi. Seçimler barış sürecinin başının belasıdır çünkü bu tür dönemlerde yapılan seçimler sırasında insanlar sandıklara gittiklerinde genelde en katı yaklaşımlara oy verirler. Siyasetçilerin başka şeylerle meşgul olduğu bu dönemde sivil toplumun neler yapabileceğini düşünüyorduk. Siyasetçiler seçim sürecinden çıktıktan sonra yeniden barış sürecine devam edebilirsiniz.

Önemli olan bir diğer konu daha vardı ki bu konu anlaşmanın kabul görmesinde kilit bir rol oynamıştır. Bu da özelemlerin birbirine denk olduğunun kabul edilmesi idi. Kuzey İrlanda'nın anayasal sınırları belirlenirken Cumhuriyetçiler bir gün İrlanda ile birleşeceklerine dair özelemlerinin hala bir kabul içerdiğini görebilmekteydi. Ama gelinen noktada bunun için artık şiddet kullanmamaları gerekiyordu. Anayasal sınırların dışındaki ekonomik ve sosyal konulara baktığımızda durumun normal olduğunu görürüz. Barış sürecinden önce sınırlar ötesi geniş işbirliğini gösterebilmek için Avrupa Konseyi modelini kullanırdık. Bir ara ekonomik bir koridor açmaktan da bahsettik. Aslında oldukça siyasi anlamı olan konuları siyaset dışına çıkarmaya, herkesin çıkarına olacak bir hale sokmaya çalışıyorduk. Herkes için 'Kazan – Kazan' formülünün işleyeceği durumların arayışındaydık. Aralarında Amerikalı İrlandalılar ve Avusturalyalı İrlandalılar olan ve şu anki İrlanda nüfusundan daha fazla sayıda İrlandalı, İrlanda toprakları dışında yaşamaktadır. Milliyetçiliği, devleti ve kültürel kimliği çözmeye, daha geçirgen hale getirmeye çalışıyorduk. İnsanlara kendinizi 'İrlandalı ya da Britanyalı' olarak tanımlayacağınıza 'Britanyalı İrlandalı' ya da 'Amerikalı İrlandalı' ya da 'Britanyalı' olarak tanımlayın diyerek 'siz hepiniz burada yaşadığınız için tümüyle aynı kültür ve kimliği taşıyorsunuz' hissinden de uzaklaştırmaya çalıştık.

Bölgenin karanlıkta olduğu yıllar süresince dahi sivil toplumun 'çatışma sonrası dönemi' gözönünde tutması bizim için çok önemliydi. O dönemde dahi ateştes sonrası dönemin uzun

vadedeki hedefi ne olmalı sorusu sorulmaktaydı. Bu, sınırlar hesaba katılmadan, insanların nasıl yaşadığı sorusu üzerinden siyasetin nasıl yeniden kavramlaştırılacağına sorgulanması anlamına geliyordu. Üzerinde ilk konuştuğumuz konu siyasete hakim olan militer durumunun ortadan kaldırılmasıydı. Britanya devleti, IRA, diğer silahlı gruplar, Birlikçi örgütler bunların hepsi militerleşmiş kesimlerdi. Burada üzerinde düşünülen soru ‘Siyasete hakim olan militarizmi nasıl ortadan kaldırır, kültürel kimliklerine bakmadan bütün yurttaşların hakları için zemini nasıl yaratırız?’ sorusuydu. Yani bahsedilen konu insan haklarıydı.

Sorduğumuz son soru ise ‘İlerleme sağlamak için aktif yurttaşlık yapısını nasıl oluşturabiliriz?’ idi. Bu anlamda barış anlaşmasına bir sivil forum oluşturulmasını koymakta başarılı olduk. Bu sivil foruma emek hareketi, çalışanlar, kadın grupları, toplumsal kesimler ve eğitim grupları temsilci önermekteydiler. Ancak bizim yeni kurulan hükümetimizin ilk terkettiği şeylerden biri de bu forum oldu. İsrail’de Hemen Barış (Peace Now in Israel) isimli örgütten bir konuşmacının 1999 yılında bize söylediği ‘Anlaşmanızı yaptınız ama daha sonra ne olacağına dair gözlemci yanınızı kaybetmeyin’ sözünü sürekli olarak hatırlayacağım. Haklıydı çünkü biz elde ettiklerimizi korumak için yeteri kadar çaba göstermedik. Barış anlaşması sonrasındaki sürecin başından itibaren iyi planlanması gerekir.

Moderatör - Bejan Matur

Çok teşekkür ediyorum. Benim de ifade ettiğim, konuşmacı konuğumuzun da örneklerle detaylandığı üzere silahsızlanma ve ateşkes daha kapsamlı sorunların tartışılmasına başlamak için olanak sağlamaktadır. Asıl sorunlar ondan sonra başlamaktadır. Bütün katılımcılara tartışmamıza yaptıkları yorum ve katkılar için çok teşekkür ediyorum.

*Gönül Karahanoğlu, Selçuk Küpçük, Ayşegül Doğan ve
DPI Uzmanlar Konseyi üyesi ve toplantının konuşmacılarından
Cengiz Çandar*

Kapanış Konuşması

Cengiz Çandar¹⁹ tarafından yapılan kapanış konuşması

Demokratik Gelişimi Enstitüsü'ne ve Berghof Vakfı'na bu ilginç tartışma ve etkileyici sunumları duyma imkanı bulduğumuz

¹⁹ Tecrübeli bir gazeteci olan Cengiz Çandar Radikal Gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Eski bir savaş muhabiri olan Çandar Ortadoğu üzerine uzmandır. DPI Uzmanlar Kurulu üyesi olan Çandar geçmişte merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a danışmanlık yapmıştır. İran, Filistin ve Ortadoğu üzerine çok sayıda makale ve kitabı mevcuttur.

toplantının düzenlenmesi olanağını yarattıkları için teşekkür etmek istiyorum. Her iki kurumun yürüttüğü çalışmalar konusunda elinizdeki dosyalarda bazı bilgiler mevcuttur. Bunun yanı sıra her iki kurumun websitelerini de inceleyebilirsiniz. Ayrıca DPI'nın websitesinde yapılan bütün çalışmalara ilişkin raporları da bulabilirsiniz. Kendisine yöneltilen bazı eleştirilere rağmen DPI son derece şeffaf bir kurumdur. DPI çatışmaların çözümü çerçevesinde Londra'ya, Dublin'ne, Belfast'a ve Galler'e karşılaştırmalı çalışma gezileri düzenlemiştir. Bu gezilerin raporlarını da yine DPI'nın websitesinde bulabilirsiniz.

Ben Türkiye'deki mevcut durum, özellikle Kürt sorunu üzerine konuşmak istiyorum. DPI tarafından düzenlenen karşılaştırmalı çalışma gezilerinde bize ev sahipliği yapanlara, sürekli olarak onlara kendilerini dinlerken aynı zamanda buradan elde edilen derslerin Türkiye'deki sorunlara nasıl uygulanabileceğini düşündüğümüzü ifade ettik. Dublin'de, CapeTown'da, Sri Lanka'da veya Filipinler'de olabiliriz ama kafamızın arkasında bir yerde bu öğrendiklerimizi Türkiye'deki Kürt sorununa nasıl yorumlayabiliriz diye düşünüyoruz. Çatışmayı da içeren bu sorun bizim sorunumuzdur. Geçmişte hiçbir zaman barış konusunda bu kadar umutlu olmamıştık. Herkes şimdi daha iyimser durumda. İyimserlik çiçekleri açmaya başladı.

Bu sabahki oturumdan bu yana sivil toplum üzerine konuşuyoruz. Ancak ben sizin dikkatinizi bir kaç konuya çekmek istiyorum. Herkes sürece zarar vereceğinden korktuğu için konuşmaktan

korkuyor. Çünkü süreç kanlı ve karmaşık bir süreci sona erdirecek bir çözüme gidebilir ve biz bu süreci koruma hassasiyetiyle hareket ediyoruz. Akil insanlar heyeti ve sivil toplum arasında bir ilişki kurmak istiyorum. Başından itibaren konuştuğum herkesin ‘acaba başbakan Erdoğan bizi kandırmaya mı çalışıyor’ şeklindeki sorularıyla karşılaştım. ‘Kendisi samimi mi?’ ‘Seçimlerle bir ilgisi olabilir mi?’ şeklinde sorular soruyorlar çünkü seçimler yaklaşmakta, öte yandan Başbakanın Başkanlık hedefi de bulunmakta. Biliyorsunuz yerel ve genel seçimler gündemde. İnsanlar ‘Acaba bütün herşey bu hesaplarla mı ilişkili?’ diye sorular soruyorlar kendilerine.

Benim görüşüme göre bu sürecin kendi zamanı ve dinamikleri vardır. Bu süreç ilk amaçlananın ötesine geçmekte ve giderek kendisini başlatanların niyetlerinden bağımsızlaşmaktadır. Süreç adeta kendini yaratanları esir almaktadır. Arkasındaki samimiyeti sorgulamanın pek bir manası olmayacaktır çünkü biz hiç bir zaman Başbakanın bu konudaki gerçek niyetini bilemeyeceğiz. Süreci rayından çıkarmak üzere bazı müdahaleler de yapılmıştır. Belki de seçim hesapları vardır. Ancak hem Kürt siyasal hareketinde hem de Türk siyasal güç kesimlerinde süreci riske edip kesintiye uğratmayacak dinamikler mevcuttur. Sürece ve çözümler üretmeye devam etmelidirler. Bu çözümlerden bir tanesi de akil insanlar heyetidir. Sayın Erdoğan’ın akil insanlar heyetinden anladığıyla diğer insanların anladıkları birbirlerinden farklıdır. Bu çözümü daha önceden oluşturmayı akil etmediler. Bu daha yeni geliştirilmiş bir çözüm yöntemidir. Bir kaç ay önce

iki ay sonra akıl insanlar heyeti oluşturabileceklerine dair bir planları yoktu. Bunu sürecin dinamikleri geliştirdi. Biliyorsunuz ‘Türk modeli’ ifadesi kullanılıyor. Türklerin ve Kürtlerin kendine has bir stili var. Onlarda batı medeniyetinin pozitifist geleneği yoktur. Bizim kültürümüz ‘Hele bir işe başlayalım daha sonra gerekli önlemleri alırız’ şeklindedir.

Türk devletinin planı nedir? Kürt dâhisi Öcalan’ın planları nelerdir? Bu soruların hepsinin bir önemi vardır. Bu çok tarihsel bir dönemdir ve öyle olduğu için de süreci yönlendirmektedir. Son 15 yıldaki gelişmeler Kürt halkında ciddi bir kendine güven geliştirmiştir. Kuzey Irak’ta adına Kürdistan denilen bir bölge vardır. Bu kavramdan Türkiye’de bahsetmek sorun olsa da Irak’ta bu isimle neredeyse bağımsız bir Kürdistan var. ABD’nin Irak’ı işgali sonrası bu bölge kendi kontrolünü sağlamış ve bu durum anayasal bir güvenceye bağlanmıştır. Kürtler yaklaşık 10 senedir burada kendi kendilerini yönetiyorlar. Bu model Kürtlerin kendi meclisleri, kendi güvenlik ve askeri güçleriyle birlikte kendi kendilerini yönetebileceklerini gösteren demokratik bir modeldir. Bir ütopya ya da projeden ziyade incelenecek somut bir model vardır ortada.

Suriye’deki gelişmelerin de benzer bir sonuç vermesi muhtemeldir. 2013 yılı itibarı ile Türkiye’nin bu süreçlere müdahale etme gücü kalmamıştır. Türkiye dünyanın en önemli 10 ekonomisinden birine sahip olduğunu söylüyor. Yeni bir sistem uyguladıklarını ve Türkiye’nin 2030 yılına kadar çok zengin bir ülke olacağını

söylüyorlar. Hükümet bir sonraki iki seçimi de kazanırlarsa devlet başkanı yetkilerinin uygulanmış olacağını söylüyor. Yeni bir anayasa tasarlıyorlar. Belki Sayın Erdoğan 10 yıl başbakanlık yaptıktan sonra görevi bırakır, devlet başkanı olur ve bir 10 yılda devlet başkanı olarak görevde kalır. Eski türden düşüncelerin önüne geçmek ne yazık ki mümkün değil. Belki Başbakan eski çarelere başvurmadan sorunları çözemeyeceğini düşünüyordur.

DPI Uzmanlar Konseyi üyesi ve toplantının konuşmacılarından Cengiz Çandar

Az önce de ifade ettiğim üzere Kürtlerin kendine ciddi bir güveni var. İyi ya da kötü Kürtlerin Irak'ta bağımsız bir devleti var, benzer bir oluşum Suriye'de de geliyor. Kürtlerin nüfusunun büyük çoğunluğu Türkiye'de bulunuyor, mecliste 30'un üzerinde temsilcileri var ve bu tablo onların güvenini arttırıyor. Belki bir sonraki seçimde Kürtler hükümet ortağı bile olabilirler. Öcalan'ın perspektifine göre Kürt siyasal hareketi

büyüyecektir. Belki de meclise 50-60 milletvekili gönderecekler. Öcalan'ın demokratikleşen ve ekonomisi gelişen bir ülkede Kürtlerin durumuna dair bir vizyonu vardır. Mektubunun girişinde helalleşmekten bahsetti Öcalan. Son 30 yılda devam eden çatışmalarda 40.000 insan öldü ve bunların 30.000'i PKK üyesiydi. Öcalan bütün bebekleri kendi eliyle öldürmedi. Kendisi bir seri katil değil. İsyanın parçası olarak bu olaylar gelişmiştir. Kendisi 30.000 üyesi hayatını kaybetmiş bir hareketin lideridir.

Bu noktada şöyle bir sorun tespit edebiliriz. Sayın Etyen Mahçupyan konuşması sırasında mevcut sürece dair bazı sorunları tespit etti. Kendisi sorunun çözümünün sorunun tespiti ve tanımlamasına bağlı olduğundan bahsetti. Hükümet bu sorunu terörizm olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşıma göre ortada bir terörist örgüt vardır ve bu çatışmayı başlatmıştır ve şimdi de bu örgütün üyeleri ülkeyi bir şekilde terketmelidir. 15 gün sonra sınırlar içinde hiç bir gerilla kalmadığını öğrenmemiz de sözkonusu olabilir.

Başbakan 'Kürt sorunu yoktur, Kürt kardeşlerimizin sorunları vardır ve biz o sorunlarla ilgileneceğiz' demektedir. Kürt halkı bu sorunu bir terör sorunu olarak görmüyor. Ne onlar PKK'yi terörist olarak görüyor ne de PKK kendisini terörist olarak tanımlıyor. Onlara göre Kürtler tarihin bu döneminde yeniden diriliyorlar ve kendi ülkelerinin olması gerektiği gerçeğinin kabul edilmesini istiyorlar.

Resmi çevrelerce ortaya konulan tabloyla Kürtlerin beklentileri arasında büyük bir uçurum vardır. Toplantının başında bunun üzerine konuştuk. Eğer etini yemeyeceksek neden koyunu kurban ettik? Resmi kanallara göre ortada bir et yoktur, akıl insanlara da bu konuda toplumu ikna etmeleri söylenmiştir. Ancak sürecin başına dönersek, sürecin kendi dinamiklerini ürettiğini görürüz. İşte bu dinamikler süreci yönlendirecek ve süreç gelişecektir. Her iki taraftaki aktörlerin sürecin uygunluğuna dikkat etmesi gerekir.

En önemli konu anayasadır. Dün bütün partilerin kendi taslaklarını sunduğu Anayasa Uzlaşma Komisyonuna ilişkin gelişmeleri takip ettik. Özellikle Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) iyi bakmak gerek. Kürt sorunu açısından anayasanın çatışmanın çözümü için yasal bir çerçeve içermesini bekliyoruz. Anayasanın kendisi çatışmanın çözümünü sağlamayacaktır ancak çatışmanın çözülmesi için bir çerçeve imkanı sunacaktır. En önemli iki taslak Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) tarafından sunulmuştur ama bu her iki taslak da birbirinden çok farklıdır. Örneğin Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) 'Kürt milleti' derken Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) 'Kürt halkı' demektedir. Diğer örneklerde baktığımızda yetki devri ya da otonomilerde farklı idari yapıların olduğunu görmekteyiz. İspanya 17 otonom bölge ve 2 otonom şehirden oluşmaktadır. Hükümet biz federalizm ya da otonomiden bahsettiğimizde şaşırıyor çünkü bölünmemizden korkuyor. Şu anda Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)

tarafından hazırlanan anayasa taslaklarının harmanlanması mümkün değildir. Ama harmanlanabilmesi gerekir.

PKK liderlerinin silahların bırakılması noktasındaki en önemli sebeplerinden birisi de Kürtlerin de kendi temsilini bulacağı yeni anayasa konusundaki beklentiydi. Ama eğer yeni anayasada Kürtlere ekmek yoksa, eğer Kürtler yeni anayasada kendilerini göremezlerse, eğer yasal değişiklikler yapılmazsa o zaman Kürtler de koyun kurban etmekten vazgeçebilirler. PKK fedakarlık yapmaya hazırdır ancak anayasada yapılmasını arzu ettikleri değişikliklerin yerine getirilmemesi ihtimalinden dolayı da bir çekingenlik içindedirler.

Elbette taslaklardan bahsediyoruz. Taslak dediğiniz şeyin adı üstünde zaten. Hem hükümet için hem de Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) için geri çekilebilecek birşeyden bahsediyoruz. Eğer ortada siyaset varsa STK'ların görevi daha da önemlidir. Bütün büyük siyasi hareketler Büyük "P" ile politika yaparlar, STK'lar ise küçük "p" ile politika yaparlar ama ister büyük istek küçük "p" ile olsun yapılan politikadır, siyasettir. Bir tarafta Öcalan'la görüşmek için İmralı Adası'na giden bir müsteşar var. Daha sonra Öcalan bir mektup yazıyor ve bu mektup parlamenterler üzerinden bir Avrupa ülkesine gidiyor. Sonra oradan bir cevap geliyor. Bu tür bir iletişim Türkiye tarihinde ilk kez yaşanmaktadır. Ömrümün önemli bir bölümünü birlikte paylaştığım bir kısım arkadaşım, şu anda mecliste Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ile birlikte çalışıyor. Çok yakın

arkadaşlarım olmalarına rağmen hiçbir zaman adadan gelen mektupların içeriğini kimseye açıklamıyorlar. Konuşulan şeyler var ancak kamuoyu ile paylaşılmamaktadır.

Öte yandan da aynen bugün bizim yaptığımız gibi aynı anda konuşan çok sayıda insan var. Evet, akıl insanlar heyeti var ama peki onların görevlerinden ne haber? STK'ların başından sonuna kadar katılımının olması gerekir. Akıl insanlar heyetinden bazı insanlar bugün aramızdalar, peki onların katkısı ne olacaktır? Başbakan akıl insanlar heyetini 7 bölgeye ayırmış ve onlara bu bölgelere gidip insanlarla konuşmalarını söylemiştir. Heyet üyelerinden birisi beni arayıp benden irtibatlar istedi mesela. İşin gerçeği şudur: Akıl insanlar bu bölgelerdeki STK ve vakıflara gideceklerdir. Başka bir yere gidip başka insanlarla konuşmaları mümkün değildir. Peki, akıl insanlar heyeti çat kapı gidip insanlarla mı konuşacaklardır? Yok, yapacakları şey muhtemelen STK'ları, vakıfları ve yerel idareleri ziyaret etmek olacaktır.

DPI yakın dönemde STK'ların arabuluculuk rolüne ilişkin ilginç bir çalışma yayınlamıştır. Bunun bir örneğini size dağıtılmış olan dosyada bulabilirsiniz. Bu çalışmada sivil toplum çok açık bir şekilde tanımlanmıştır. Eğer üniforma giyerseniz Türkiye'de sivil toplumdan sayılmazsınız. Eğer üniforma giymiyorsanız o zaman sivil toplumdansınızdır. STK'lar hükümetten bağımsız olan ve gerek olduğunda hükümeti denetlemesi gereken kurumlardır. Az önceki sunumlarda Kuzey İrlanda tecrübesinden, STK'ların oradaki rolünden ve bir bütün olarak STK'ların Kuzey İrlanda'daki

öneminden bahsedildi. Sendikalar STK değildir. Sendikalar çalışanların haklarını işverenlere karşı koruyan örgütlerdir. STK derken gerçekten de hükümet dışı olan kuruluşlardan bahsediyoruz. Bu türden kurumların siyasete katılma ve hükümeti denetleme amaçları vardır. STK'ların arabuluculuk fonksiyonu vardır ve bu rolü özellikle çatışma bölgelerinde kullanırlar.

Bu sürecin en sorunlu yönü ise kontrolün hükümette olmasıdır. 1940'lı yıllarda Ankara'nın faşist bir valisi vardı ve o kişi 'Eğer memleketin komünizme ihtiyacı varsa onu da bir getiririz' diyebiliyordu. Türklerin de böyle bir yaklaşımı olabilir: 'Eğer Kürt sorununa bir çözüm bulunacaksa onu da biz bulur uygularız' diyebilirler. Bu sorun bir tarafın ya da diğer tarafın sorunu değildir, bizim hepimizin sorunudur. Peki, hükümet de bizim gibi mi düşünüyor? Hükümet partisi Kürt sorununu çözeceğini söylüyor ama bu sorun 100 yıllık bir sorundur. Bir yürütme organının bu sorunu tek başına çözmesi mümkün değildir. Onlar çözüm yolunu açabilirler ancak çözüm ancak STK'lar da dahil bütün kesimlerin katılımı ile gelir. İki tane önemli lider vardır. Bunlardan bir tanesi başbakan Recep Tayyip Erdoğan, diğeri ise ömür boyu hapis cezasını çekmek üzere cezaevinde bulunan PKK lideri Abdullah Öcalan. Bu iki lider şimdi arabulucular ve haberciler üzerinden süreci yürütmektedirler.

Bu süreç o kadar çok dinamik yaratmıştır ki insanlar bu sürecin bir parçası olmak istiyorlar. STK'lar bu sürecin bir parçası olmak istiyorlar ve olurlarsa yapıcı bir rolde oynayabilirler.

Akil insanlar heyeti de anlamlı bir rol oynayarak bölgede aktif olan STK'lara bakarak onları sürece katılmaya davet edebilir. Yapmamız gereken şey *konuşmaktır*. Bölgede yaşanan da budur. Öte yandan Öcalan'ı destekleyen ama sonuçta elde edeceklerinin beklentilerinin altında olacağını düşünen kesimler de vardır. Bunun yanı sıra sürece zarar vermek isteyenlerin bir üçüncü taraf oluşturduğundan bahsedebilirim.

Başbakan süreç için 'Baldıran zehirini de içerim' ifadesini kullanmıştır. Gelin bu süreci destekleyelim. Konuşmak çok önemlidir ve Türkler ile Kürtlerin konuşması lazım. Bu süreci idare edenler neler konuşulduğunu duyacak, bu görüşleri dikkate alarak bizlere barışı getireceklerdir. Çok tarihi bir dönemden geçiyoruz ve çözüm için ilerleme kaydediyoruz. Çözümün ne olduğunu sorduk. Arkasından çözümün ne anlama geldiğini sorduk. İşte bu sebeple sivil topluma ihtiyacımız var. Bu ümit verici bir sürecin başlangıcıdır. Bu süreç ile birlikte önümüze bakacak, ileri doğru yürümeye devam edeceğiz.

Hepinize katıldığınız için çok teşekkür ediyorum. Çok değerli bir tartışma oldu. Sizlerin yaptığı katılardan çok memnun oldum ve çok şey öğrendim. Tekrar Berghof Vakfı'na ve Demokratik Gelişim Enstitüsü'ne bu toplantıya imkan sağladıkları için teşekkür ediyorum.

Sonuç

Demokratik Gelişim Enstitüsü ve Berghof Vakfı tarafından Nisan ayında İstanbul'da 'Çatışmaların Çözümünde Sivil Toplumun Rolü' üzerine düzenlenen yuvarlak masa toplantısı bu alandaki bir dizi soruna dikkat çekmiş, katılımın yüksek olduğu değerli ve önemli bir tartışmaya imkan sunmuştur. Toplantıya sivil toplum kuruluşlarından pek çok katılımcının yanı sıra gazeteciler, akademisyenler, aktivistler ve bunun yanında yakın zamanda kurulan akıl insanlar heyeti üyeleri de katılmıştır. Farklı kesimleri temsil eden katılımcı sayısı oldukça yüksek olurken, İstanbul ve Ankara dışındaki farklı şehirlerden de son derece fazla katılımcı toplantıda yer almışlardır. Toplantı süresince moderatörler, konuşmacılar ve katılımcılar STK'ların barış sürecine ilişkin muhtemel rolleri ve sorumlulukları, sivil toplum ile medya arasındaki ilişkiler, sivil toplumun bir bütün olarak çatışmaların çözümü sürecine katılımını sekteye uğratan engeller ve muhtemel çözümler gibi konuları geniş bir şekilde ele alıp tartışmışlardır. Tartışmalar sırasında çok sayıda örnek verilmiş, uluslararası örneklerden elde edilen dersler ve bunların Türkiye'ye uygun olup olmadığına da değinilmiştir. Bir bütün olarak yuvarlak masa toplantısı çok başarılı geçmiştir. Umut ederiz yapılan tartışmalar bu önemli konunun anlaşılması için faydalı olmuştur ve gelecekte de olmaya devam edecektir.

Demokratik Gelişim Enstitüsü (DPI) hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde benzer yuvarlak masa toplantıları düzenlemeye devam edecektir. DPI, Berghof Vakfı ile bu alandaki işbirliğini

gelecekteki çalışmalar içinde sürdürmeyi arzu etmektedir.

DPI ve Berghof Vakfı bütün herkese bu etkinliğe olan değerli katılımları için teşekkür eder.

Ek1:Katılımcı Listesi

Türkiye'den Katılımcılar

- Neslihan Akbulut, Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği (AK-DER) Yönetim Kurulu Üyesi
- Ahmet Akgül, Uluslararası Stratejik Tahlil ve Araştırmalar Merkezi (*USTAD*) Başkanı
- Irfan Aktan, Serbest Gazeteci, Ekspres Dergisi
- Prof Dr. Cengiz Aktar, Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi ve *Taraf* Gazetesi Köşe Yazarı
- Mehmet Alpcan, Anadolu Platformu
- Ateş İlyas Başsoy, *Birgün* Gazetesi Köşe Yazarı
- Yavuz Baydar, *Sabah* Gazetesi Okur Temsilcisi
- Ali Bayramoğlu, *Yeni Şafak* Gazetesi Köşe Yazarı ve Siyaset Yorumcusu

- Ayhan Bilgen, Barış Aktivisti, İnsan Hakları Savunucusu, *Özgür Gündem* ve *Evrensel* Gazeteleri Köşe yazarı, İMC Televizyonu Ankara Temsilcisi
- Raci Bilici, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Başkanı
- Cengiz Çandar, Gazeteci ve *Radikal* Gazetesi Köşe Yazarı
- Prof. Ayşe Betül Çelik, Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi
- Murat Çiçek, Mazlum-Der Batman Şubesi Başkanı
- Ayşegül Doğan, İMC TV Programcısı
- Av. Nuşirevan Elçi, Şırnak Barosu Başkanı
- Av. Tahir Elçi, Diyarbakır Barosu Başkanı
- Mehmet Ali Eminoğlu, Anadolu Öğrenci Birliği
- Dilara Gerger, Şehir Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
- Gönül Karahanoğlu, Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
- Rober Koptaş, *Agos* Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni
- Selçuk Küpçük, Serbest Gazeteci
- Etyen Mahçupyan, *Zaman* Gazetesi Köşe yazarı ve TESEV Danışmanı
- Bejan Matur, Yazar ve Şair
- Nil Mutluer, Fatih Üniversitesi Öğretim Üyesi

- Koray Özdil, TESEV Program Sorumlusu
- Kadri Salaz, VANGİAD Başkanı, Eski Köşe Yazarı ve Televizyon Programcısı
- Cafer Solgun, Yüzleşme Derneği Başkanı
- Öztürk Türkdogan, İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı
- Ahmet Faruk Ünsal, Mazlum-Der Genel Başkanı

Diğer Katılımcılar

- Katharine Cornish, Stajyer, Demokratik Gelişim Enstitüsü
- Hans-Joachim Giessmann, Berghof Vakfı Genel Müdürü
- Eleanor Johnson, Demokratik Gelişim Enstitüsü Program Sorumlusu
- Esra Elmas, Demokratik Gelişim Enstitüsü Baş Danışmanı
- Avila Kilmurray, Kuzey İrlanda için Toplum Vakfı (Community Foundation for Northern Ireland) Müdürü
- Vanessa Prinz, Berghof Vakfı Proje Sorumlusu
- Catriona Vine, Demokratik Gelişim Enstitüsü Müdür Yardımcısı

Ek 2: Avila Kilmurray tarafından hazırlanan rapor

Çatışmaların Dönüşümü ve Barışın İnşasında Uygulanabilecek Sivil Toplum Etkinlikleri²⁰

Giriş

Aynen barış inşasında ve çatışmaların dönüşümü süreçlerinde olduğu gibi, çatışma toplumlarında yaşanan şiddetli çatışma ve çatışmasızlığa geçiş dönemlerinde sivil toplum örgütlerinin müdahalelerine dair düşünce ve öneriler konusunda genellikle Kuzey İrlanda'nın deneyimlerden yararlanılmaktadır. Bu deneyimler farklı koşullara bağlı olarak değiştirilebilmekle beraber, temel bazı ilkelere dayanırlar:

- (i) Özellikle şiddetli çatışmadan en çok etkilenen mahalleler, toplumsal kesimler ve bölgeler başta olmak üzere bütün toplumsal kesimlerden insanlara umutlarını, korkularını ve deneyimlerini paylaşmak için fırsat verilmesi.
- (ii) İnsanlara, seslerini duyurabilecekleri güvenli alanlar yaratma gerekliliği.
- (iii) Sıklıkla ötekileştirilen ve susturulan grupların (kadınlar, gençler, azınlıklar, vs.) seslerinin duyulmasının önemi.
- (iv) Şiddet görmüş veya şiddetten etkilenmiş kişilerin, şiddet mağdurlarının, siyasi mahkumlar ve onların ailelerinin, eski

²⁰ Bu el kitabı, yuvarlak masa toplantısının konuşmacılarından Avila Kilmurray tarafından hazırlanmıştır.

savaşçıların, zorla yerinden edilmiş toplulukların seslerini süreçlere dahil etmenin gerekliliği.

- (v) Halkları, kendi dillerinde, kendi sözleri ve sanat biçimleriyle dinlemenin ve anlamamanın önemi.
- (vi) Sivil Toplum Örgütlerinin ve topluma dayalı örgütlerin çeşitliliğinin kabul edilmesi ve bu kesimlerin her türlü farklı görüşü ifade etme özgürlüklerinin tanınması.

Bu müdahalelerin çoğu, öğrenme ve dinlemenin öneminin kabulüne dayanır. Zira uzun süren şiddetli çatışmalar, hem korkudan kaynaklanan sessizliğe neden olurlar, hem de karmaşıklığı ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımının –ötekinin- yapmacık basitliğine indirgerler.

Sivil toplumun bu müdahaleleri ve farklı etkinlikleri, ateşkes sonrasında uygulanabilirler. Ancak ateşkesin bozulması sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bunun yanı sıra etkinliklerin değişen koşullar altında dahi devam ettiği örnekler de bulunmaktadır. Bu gibi zamanlarda, Gandi’nin sözlerini anımsamak yararlı olabilir:

‘Düşüncelerinize olumlu tutun çünkü sözcüklerinize dönüşürler. Sözcüklerinizi olumlu tutun çünkü davranışlarınıza dönüşürler. Davranışlarınızı olumlu tutun çünkü, alışkanlıklarınıza dönüşürler. Alışkanlıklarınızı olumlu tutun çünkü karakterinize dönüşürler. Karakterinizi olumlu tutun çünkü geleceğinizi belirler’

Bu el kitabı, Sivil Toplumun müdahalelerine ilişkin aşağıdaki örnekleri sunmaktadır:

- A Ses için Alan Yaratma
- B Yerel Etkinlikler ile Güven Artırma
- C Yanlış Bilgi ve Dedikodu Yayılımını Önleme
- D Çatışmayı Toplum için Anlaşılır Kılma
- E Geçmişle Hesaplaşma
- F İnsan Hakları- Temel Dayanak
- G Kadınlar Nerede?
- H Maliyeti Ölçme
- I Sivil Katılım

Bir araya getirilen vaka analizlerinden elde edilen çıkarımlar, el kitabının sonunda sunulacaktır.

Avila Kilmurray

akilmurray@communityfoundationni.org

2013

A Ses için Alan Yaratma

Uzun süreli çatışmalarda ilk ortaya çıkan olgulardan biri, karmaşanın ortadan kayboluşudur. Çatışmanın anlatımı, ‘bizim taraf’ ve ‘onların tarafı’ olarak basitleşir. İnsanların karşına ‘bizim mi yoksa onların mı destekçisinin’ diye çıkılır. Kendi toplumu/ tarafı ile ayrı düşen bireylerin hain veya daha kötüsü, işbirlikçi olarak görülme tehlikesi sürekli olarak mevcuttur. Süreç içerisinde, bu keskin ayrımdan doğan farklı anlatımlar, ‘doğru’nun yani gerçekten ne yaşandığının farklı anlatımlarının reddedilmesiyle birleşerek, çatışmanın varoluş sebebi haline gelebilir. Bu duruma örnek olarak, toplumun genellikle tek kimlikli topluluklar halinde ve yüksek ‘barış duvarları’nın ardında birbirinden ayrı yaşadığı, birçok örgütün, paramiliter şiddeti desteklediği gerekçesiyle hükümet tarafından yasaklandığı Kuzey İrlanda gösterilebilir. Bu sorunlardan yola çıkılarak, çeşitli görüş ve deneyimlerin paylaşılmasını sağlamak ve karşılıklı anlayışın gelişimine temel hazırlamak amacıyla birçok girişimde bulunuldu ve inisiyatifler geliştirildi.

Yurttaş Soruşturması 1992

1991 yılında yani paramiliter güçlerce ilan edilen ateşkesten üç yıl önce, sivil toplumda ve akademide faaliyet gösteren bir grup insan Kuzey İrlanda’nın açmaza giren siyasi ortamına çözüm olabilecek bağımsız bir yurttaş soruşturması planlamak adına bir araya geldi. Kişiler, yerel gruplar ve örgütler, fikir

ve görüşlerini paylaşmak üzere davet edilecek, soruşturma komisyonu ise hiçbir görüşün dışlanmamasını sağlayacak şekilde açık ve kapsayıcı olacaktı. Kurulan Yönlendirme Grubu, Kuzey İrlanda ve ötesinden 150 kişi seçerek, farklı siyasi, dini ve mesleki arka planlardan gelen bu bireyleri projenin koruyucuları olarak görevlendirdi. Bunu takiben, koruyucular ve Yönlendirme Grubu, Soruşturma Komisyonu'nda yer almak üzere saygın ve bilgili yedi üye belirlediler. Bu üyeler arasında yer alan isimler şöyleydi; Profesör Torkel Opsahl (Norveç), Profesör Pdraig O'Malley (ABD), Profesör Ruth Lister (İngiltere), Leydi Faulkner (Birlikçi Gelenek- Kuzey İrlanda), Dr. Eric Gallagher (Protestan Din adamı- Kuzey İrlanda), Eamonn Gallagher (Milliyetçi/Cumhuriyetçi Gelenek- Kuzey İrlanda) ve Profesör Marianne Elliott (İngiltere). Finansman, birçok bağımsız hayır kuruluşu, vakıf ve kurum tarafından sağlanırken, yönetim amaçlı küçük bir sekreterlik kuruldu.

Bir yıllık süreç içerisinde, Kuzey İrlanda, Londra (Britanya) ve Dublin'de (İrlanda Cumhuriyeti) 29 halka açık toplantı düzenlendi. Çatışmanın ön saflarında yer alan topluluklar arasında, gizliliğin esas alındığı altı Odak Grup görüşmesi yapıldı. Okullarda bir girişim başlatılarak gençlerin seslerinin işitilmesi sağlandı. Kuzey İrlanda'daki bütün tutuklulara davetiye gönderilerek, düşünceleriyle katkıda bulunmaları istendi. Çeşitli siyasi partilerin ve grupların temsilcileriyle, içeriği gizli tutulan görüşmeler yapıldı. Sonunda geri dönüş olarak 3.000 kişiyi temsilen 554 yazılı bildirim toplandı. Sosyal Hizmet

görevlileri, yerel topluluklarda mülakatlar yaptılar ve çok sayıda sözlü bildirim Soruşturma Komisyonunun açık oturumlarında dinlendi. Elde edilen bilgiler Yurttaşın Soruşturma Raporu adı altında yayımlandı ve geniş çevrelere ulaştırıldı. Rapor, dört ana tema etrafında şekillendirilmişti (i) Siyaset ve Anayasal Konular; (ii) Hukuk, Adalet ve Güvenlik; (iii) Ekonomi ve Toplum; (iv) Kültür, Din, Kimlik ve Eğitim. Çalışmanın parçası olarak Komisyon, hem Cumhuriyetçi ve Birlikçi paramiliter örgütlerle hem de devlet güçleriyle iletişim halindeydi. Her çeşit görüşün tartışılması ve üzerine düşünülmesi için gerekli olan alanın yaratılmasını sağlamak, projenin odak noktası olmaya devam etti.

Nefreti Aşmak Konferansı

Özgür tartışmaya alan açmayı hedefleyen yerel girişimlere bir diğer örnek, 1994 ateşkesinden iki yıl önce, 1992 yılında Derry’de düzenlenen ‘Nefreti Aşmak’ konulu konferanstır. Resmi başlığı ‘Nefreti Aşmak: En Derin Farklılıklarımızla Yaşamak’ olan ve Derry Belediyesi tarafından düzenlenen konferansa yirmi beş ülkeden katılımcılar dahil oldu. Toplantıya katılan ya da mesajlarını gönderen uluslararası konuşmacılar, Güney Afrika, Orta Doğu, Balkanlar, ABD ve Kamboçya’nın aralarında bulunduğu geniş bir yelpazeden geliyorlardı ve nefreti aşmayı başarmalarını sağlayan yöntemleri paylaştılar. Konuşmacıların ardından her türlü siyasi görüşü temsil eden yerel dinleyiciler, bu görüşlerin Kuzey İrlanda ile nasıl ilişkilendirilebileceği

üzerine konuşmacılarla fikir alışverişinde bulundular. Daha fazla düşünmeyi ve tartışmayı teşvik edeceği umuduyla rapor haline getirilen konuşma metinleri, daha sonra yerel gruplara dağıtıldı.

Kuzey İrlanda Toplum Vakfı- Tartışma Alanı

Kuzey İrlanda Toplum Vakfı bağımsız bir hayır kurumudur. Aynı zamanda 1995-2008 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) Barış Programı fonlarının idaresiyle ilgilenmiştir. Bağışta bulunduğu girişimlerin ve halka dayalı örgütlerin çoğu, Katolik/Milliyetçi/Cumhuriyetçi veya Protestan/Birlikçi gibi tek kimlikli alanlarda faaliyet gösteriyorlardı. Kuzey İrlanda Toplum Vakfı, bu grupları barış sürecine dair konuları tartışmak üzere bir araya getirebilmek amacıyla 2-3 günlük konferanslar serisi düzenlenmesine öncülük etti. Konferansların gününbirlik olmaması, farklı topluluklardan ve arka planlardan insanların tanışmalarını ve birbirlerini daha doğru tanımalarını sağladı. Çatışmayla mücadele etmiş ve çatışmasızlığa geçmiş farklı toplumlardan gelen konuşmacılar, kendi tecrübelerinden yola çıkarak, olumlu sonuç veren uygulamalar ile sorun yaratan uygulamalar konusunda katılımcılara yol göstermeye çalıştılar. Tartışılan konular arasında Hakların Korunması, İdareye Yeni Yaklaşımlar, Şiddet Mağdurları ve Şiddetten Kurtulanlara Dair Hükümler; Siyasi Değişime Destek; Ortak Bir Gelecek için Stratejiler Üretmek ve daha niceleri bulunmaktaydı. Bu konferanslara ek olarak, eylemcilerin umutlarını ve korkularını

keşfetmek amacıyla Güney Afrikalı bir konuşmacı tarafından Kuzey İrlanda'nın birçok yerinde bölgesel çatışma dönüşümü konferansları düzenlendi. Bu etkinliklerin, barış sürecinin belirsiz ya da gergin olduğu süreçlere denk getirilmesine çoğu kez özen gösterildi.

Farklı birçok sivil toplum kuruluşu da benzeri tanışma ve iletişim kurma amaçlı etkinlikler düzenlediler. Bu etkinlikler genelde çatışmanın gençler üzerindeki etkilerinden, ekonomik kalkınmanın barış için önemine kadar geniş bir yelpazede yer alan konulardan birine odaklanıyordu.

B Yerel Etkinlikler Yoluyla Güven Artırma

Kuzey İrlanda hakkında sıklıkla belirtilen konulardan birisi, yerel silahlı grupların üyelerinin akşam dağdan dönüp sabah yeniden ortadan kaybolmadığı, aksine gerçek anlamda toplumla bir arada yaşadıklarıydı (buna istisna düzenli Britanya Ordusu'ydu). Dolayısıyla, yerel toplum girişimlerinde çoğunlukla, silahlı kesimlerle ilişkili veya onlara yakın olan eylemci ya da örgütler bulunurdu. Bu gerçeklikten, hem şiddetli dönemlerde hem de geçiş döneminde, toplumlar arası güven artırmak ve iletişim kurmak amacıyla faydalanıldı.

Karşılıklı Etkileşim (Inter-Action) Belfast Projesi (eski Springfield Müşterek Kalkınma Projesi)

Batı Belfast'ta gerilimin yüksek olduğu kesişim noktası Springfield Yolu'nda yer alan organizasyon, 1994 ateşkesi öncesinde kurulmuştu ve biri Protestan/Birlikçi; biri Katolik/Milliyetçi/Cumhuriyetçilerin bölgesinde ve biri kesişimde olmak üzere üç noktada etkinlik gösteriyordu. Organizasyonun, kesişimin iki tarafından insanların ilgi gösterdiği bir Daimi Konferansı ve yine her iki toplumdaki aktivistlerin temsil edildiği bir Yönlendirme Grubu bulunuyordu. Aynı zamanda, biri Cumhuriyetçi diğeri Birlikçi olmak üzere iki eski hükümlüyü bünyesinde çalıştırmaktaydı. Girişim, yerel katılımı arttırmaya ve katılımcı sayısında istikrar sağlamaya büyük önem veriyor; yörede yaşayanlar için önem teşkil eden yenileme ve işsizlik gibi konular üzerinde çalışıyordu. Proje, bir Yetişkin Eğitim Merkezi ile ilişki kurarak yerel halka toplum liderliği eğitimleri sağlanmasına aracılık etti. Karşılıklı Etkileşim Belfast'ın kuruluş amacı ve ilkeleri şu şekilde belirlenmişti: (i) kapsayıcı iletişime duyulan inanç; (ii) kesişim bölgelerine dair karar verme konusunda siyasi partilerin ve hükümetin rolünün tanınması; (iii) toplumsal insiyatiflere ekonomik yatırım yapılmasının önemi; (iv) toplumlararası kültürel girişimler ve halka dayalı tek kimlikli projeler üzerine çalışmak; (v) tüm toplumu ilgilendiren konular ve tek kimlik çalışmaları yoluyla mezhepçiliği azaltmak. Bu hususlar toplumsal kalkınma, toplumsal ilişkiler ve çatışma dönüşümü arasında bir devamlılık olduğunu kabul etmektedir.

Çalışma ilişkisi sayesinde yaratılan güven, projede yer alan iki eski hükümlünün de kendi örgütlerine geri bildirimde bulunmalarını sağlamıştır. Bunun sonucunda örgütler de, olası bir barış sürecine dair diyaloga girme konusunda cesaretlenmişlerdir. Bu örnekte, toplumsal kalkınma, erken siyasi kalkınma için dayanak oluşturmuştur.

Onarıcı Toplumsal Adalet

1996 yılında NIACRO (Kuzey İrlanda Mahkumların Yeniden İskan ve Bakımı Derneği) isimli bir Sivil Toplum Kuruluşu, bir dizi eski siyasi mahkuma davetiye göndererek, kendi toplumlarının güvenliğini sağlarken aynı zamanda şiddette de sebep veren paramileterler konusundaki alternatiflere bakmak üzere onları NIACRO uzmanları ile birlikte çalışmaya davet etmiştir. Bu kişileri genellikle, dışlanma, dövülme, dizlerinden vurma gibi eylemlerin kurbanı olmuş, antisosyal davranmakla ve/veya devlet güvenlik güçleriyle işbirliği yapmakla suçlanmış genç erkekler oluşturmaktadır. Barışçıl esaslı ve insan hakları temeline dayanan ‘geleneksel adalet’ yaklaşımlarını tartışmak üzere birçok seminer ve konferans düzenlendi. Bu tartışmalara katılanlar arasında paramilerlerin cezalandırma birliklerinde yer alan kişiler de bulunmaktaydı. Üzerinde fikir birliğine varılan alternatif yaklaşım, uzlaştırma ve halka dayalı onarıcı adalet – mağdurları ile failleri bir araya getirerek, mağdurun, uğradığı zararı anlatmasına fırsat tanınan ve iyileşmesi için yapılabilecekler

konusunda anlaşmaya varılan düzenleme- uygulaması oldu. Bunun yanı sıra, faillerin özel ihtiyaçlarının bulunduğu durumlarda (uyuşturucu/alkol bağımlılığı; kişisel destek eksikliği, vb.), bu ihtiyaçlarının giderilmesine yarayacak yoğun programlar hazırlandı. Kuzey İrlanda'daki birçok yerel toplulukta devletin bir parçası olarak görülen polis, kabul görmemekteydi dolayısıyla Onarıcı Toplumsal Adalet projeleri, uzun yıllar boyunca polis düzeninin haricinde faaliyet göstermiştir. Ancak barış sürecinin ilerlemesiyle beraber polis konuya daha fazla dahil olmuştur. Buna karşın, hala Kuzey İrlanda Polis Servisi ile herhangi bir bağ kurmamakta ısrar eden az sayıda onarıcı adalet programı bulunmaktadır ve bu projeler aslında, birlikte çalıştıkları grupların siyasi görüşlerini yansıtır şekilde hareket etmektedirler. Onarıcı Toplumsal Adalet, hem Birlikçi hem de Cumhuriyetçi topluluklarla projeler geliştirebilmiştir.

Öğrenmek ve Paylaşmak için Alan Yaratmak

Kısa adı CSLSP olan Öğrenmek ve Paylaşmak için Alan Yaratmak isimli inisiyatif, yerel toplumların 'öteki' taraf ile tanışması ve ortak çalışmasının zorluklarının farkında olan Kuzey İrlanda Toplum Vakfı tarafından geliştirilmiş bir girişimdir. CSLSP'nin karşı karşıya bulunduğu zorluklardan birisi yerel gruplar ile topluma dayalı grupları, mevcut faaliyetleri üzerinde olumlu etki sağlayabilecek çatışma dönüşümü ve barış yapımı konularını belirleme hususunda desteklemektir. Kuzey İrlanda Toplum

Vakfı bu amaçla daha önce barış yapımı konusuyla ilgilenmekte zorlanmış veya toplumlararası çalışmalarda bulunamamış, hatta bu konuları öncelik olarak görmemiş olan mezhepsel olarak birbirinden ayrılmış her iki taraftan kurumların bir listesini çıkarmıştır. Vakıf aynı zamanda yerel toplumlarla çalışma deneyimi olan bir grup danışmanla anlaşarak, ihtilaflı konuların onların gözetmenliğinde tartışmaya açılmasına öncülük etmiştir. Öğrenmek ve Paylaşmak için Alan Yaratmak projesine katılmayı kabul eden gruplar, yalnızca danışmanlık desteğinden değil, aynı zamanda yerel bir Barış Yapımı Hareket Planı için danışman gözetiminde kullanılacak 2,500 Sterlin değerinde bir hibeden de faydalanabildiler. Güven duygusu inşa edildiğinde, farklı kimliklerden ve siyasi görüşlerden grupların bir araya gelerek tanışmaları teşvik edildi. Amaç, tecrübeleri paylaşmak; farklılıkları ve bölünmüşlükleri tartışarak bir diğerinden öğrenmeye çalışmak; müşterek konuları belirleyerek uzlaşma için gerekli kapasiteyi geliştirmektir. Bu, bazı nedenlerle gerçekten rağbet gören bir program oldu. Öncelikle, tek kimlik grupları, ‘zorluk görevi’ üstlenen danışmanlara dayanarak diğer yerel katılımcılara normal şartlarda yanıtlamakla uğraşmayacakları konu ve sorular yöneltebiliyorlardı. Program sayesinde aynı zamanda, gruplara düşünmek için alan tanınmış, farklı siyasi kimlikleri olsa da benzer konularla uğraşan insanların birbirleriyle tanışmalarına vesile olunmuş, kendi Barış Yapma Hareket Planlarını uygulayabilmeleri için ufak da olsa fon sağlanmıştır.

C Yanlış Bilgi ve Dedikodu Yayılımını Önleme

Vahşeti ve korkuyu artırmanın en kolay yolu ‘öteki taraf’ın komplo düzenlediğine ya da şiddetli bir saldırı hazırlığında olduğuna dair yalan dedikodular çıkarmaktır. Bu, özellikle tek kimlikli toplulukların birbirlerinden fiziksel olarak ayrı yaşadıkları ve bilgi edinme kaynaklarının da ayrıştığı durumlarda geçerlidir. Kuzey İrlanda’da tek kimlikli topluluklar genellikle farklı gazeteleri okurlar ve farklı siyasi partileri dinlerler. Fakat ortak olarak kabul edilebilecek bilgi kaynaklarının neler olduğunu belirtmek faydalı olabilir.

1994 ateşkesi sonrasında, BBC’nin Kuzey İrlanda biriminin radyosu günlük olarak şiddetten etkilenmiş kişilerin yaşadıklarını haberleştirip 5 dakika süreyle yayınlarak çok faydalı bir işe imza attı. Bu yayın, hergün sabah haberlerinden hemen sonra yorumsuz bir şekilde yayınlanıyor, çatışmanın tüm taraflarından kişisel hikayelere yer veriliyordu. Bu, siyasi şiddetin Kuzey İrlanda’nın her yanında ve tüm topluluklarınca tecrübe edildiğini göstermek açısından, medyanın çok etkin bir kullanımı anlamına gelmekteydi.

Toplumsal İletişim

Bu girişim, hükümet dışı Sivil Toplum örgütleri tarafından, yerel topluluklara devam eden barış süreci hakkında bilgi sağlamak amacıyla düzenlenmişti. Barış görüşmelerinin çoğu kapalı kapılar

ardında gerçekleştiği için, yerel topluluklar neler olduğunu öğrenebilmek için ‘kendi’ siyasi temsilcilerine bağımlıydılar. Aynı zamanda, olanlar hakkında sıklıkla endişe duyuyorlardı. Toplumsal İletişim İnisiyatifi toplumsal bölünmenin her iki tarafından aktivistlerden oluşuyordu. Bu aktivistler basitçe yazılmış bilgilendirme yazıları ve broşürler hazırlıyorlardı. Böylece barış sürecinde neler olduğuna dair bilgiler ve anlamaya varılan konuların özeti halka sunuluyordu. Bu yazılı kaynaklar, topluluk toplantıları ve tartışmalarla desteklendi.

Cep Telefonu Ağı

Kuzey İrlanda’da yerel toplumların ‘barış duvarları’ ile fiziksel olarak ayrılmış olmaları nedeniyle ortaya çıkan iletişim eksikliği sebebiyle dedikodulara fazlasıyla zemin hazırlanacağına dair endişeler bulunmaktaydı. Bazı durumlarda yanlış bilgilendirme nedeniyle korkulu anlar yaşandı. Örneğin, genç erkeklerden oluşan büyükçe bir grubun toplanarak kesişim alanına ya da barış duvarına doğru tek kimlikli topluluk halinde ilerlemeye başladıklarının rapor edilmesi üzerine, olası bir saldırıyı önleyebilmek adına karşıt grupta da benzeri bir hareketlenme yaşandı. Ancak sonrasında, ilk grubun yalnızca futbol maçından eve dönen gençler olduğu ortaya çıktı. Bu olayın sonucunda, toplumsal kesişim bölgelerindeki aktivistlerden oluşan bir iletişim ağı oluşturuldu ve aktivistlere cep telefonları verildi. Böylece gerilimin yükseldiği zamanlarda kolayca haberleşerek

dedikoduların doğruluğunu teyit edebiliyorlardı. Hızlıca açıklığa kavuşturulan olaylar hemen topluluk liderlerine iletilerek ortaya çıkması muhtemel şiddet olayları dindiriliyor ya da tamamen engellenebiliyordu. Cep telefonu sahipleri ayda bir ya da daha sıklıkla buluşturulmaya başlandı. Rahatsızlık yaratan olaylar konuşuluyor ve tartışılıyordu. Çok sayıda cep telefonlu aktivist, çatışmanın her iki tarafından eski savaşçılar veya eski siyasi hükümlüler arasından seçilmişti.

D Çatışmayı Toplum için Anlaşılır Kılmak

Uzun çatışmalar toplumun her kesimini etkilerken, şiddetten toplumun diğer bölümlerine oranla daha fazla etkilenen toplum ve topluluklar bulunmaktadır. Bunlar arasında öne çıkanlardan ikisi, şiddet mağdurları (çatışmada yaralananlar ya da yakınlarını kaybedenler) ile daha geniş bir kesim olan eski savaşçılardır. Çatışmanın zayıflatlarını insanileştirmek, yalnızca bu bireylerin ve ailelerinin toplumla yeniden bütünleşebilmeleri için değil, aynı zamanda siyasal uzlaşma ve anlaşmaların toplumda kabul görebilmesi açısından da önemlidir.

Kulak Verme Servisi

Kendi kendine yeten birçok mağdur grupları, çatışmanın her kanadından insanı temsil eden Kulak Verme servisleri geliştirdiler.

Bu servis, çatışmada yakınlarını kaybetmiş ya da yaralanmış kişileri dinlemek üzere gönüllüleri eğitmeyi gerektiriyordu. Gönüllülükle ilgilenenlerden, konuyla ilgili başvuru formu doldurmaları ve referans göstermeleri isteniyordu. Seçilen gönüllülere sağlanan eğitimlerde, bu görevin nasıl yapılacağı öğretilirken aynı zamanda gizliliğin önemi de vurgulanıyordu. Ayrıca, gönüllüler için de bir merkez açılarak, düzenli aralıklarla destek almaları ve denetlenmeleri sağlanmaktaydı. Bu yaklaşımın temelinde, şiddetten kurtulan veya şiddet mağduru olmuş birçok kimsenin, şiddete uğradıkları yıllar süresince biriktirdikleri öfke ve kırgınlıklarını paylaşp, başkaları tarafından yargılanmadan ya da duruma bir tıbbi tanı konmaya çalışılmadan çözülmesi için bir zemin olması yatıyordu. Kulak Verme Servisi, bu açığı gidermeyi hedefliyordu.

Danışmanlık ve Kişisel Gelişim

Çatışmadan kurtulanlara, mağdurlara ve eski savaşçılara danışmanlık ve psikoterapi yardımı sunmak üzere birçok Danışmanlık ve Kişisel Gelişim Merkezi hizmete açıldı. Bu hizmetler söz konusu olduğunda, kabul görmüş kalite standartlarına uyulması ve gerekli eğitim, destek ve denetimin sağlanması asli önem taşımaktadır. Bu merkezlere gelenler yalnızca danışmanlık hizmetlerinden değil, stres/kaygı yönetimi tekniklerinden de faydalanmak isteyebildikleri için merkezlerde stresle başa çıkma amaçlı alternatif terapiler de sunulmaktaydı

–müzik terapisi, sanatla terapi, refleksoloji, reiki, aromaterapi, vs. Eski savaşılar söz konusu olduğunda ise, grupların kendi eğitimli danışmanlarını kullanmaları gerektiği ortaya çıktı. Zira Kuzey İrlanda'daki yasalara göre danışmanlar, danışanlarının seans sırasında kabul ettikleri tüm suçları polise bildirmekle yükümlüydüler. Bu yükümlülük, çatışmadan çıkmakta olan bir toplumun eski savaşçılardan oluşan grupları için uygun değildi.

Hikâye Anlatımının Önemi

Hem mağdurlar hem de eski hükümlülerden oluşan gruplar, insanların çatışmaya nasıl dahil oldukları ve çatışmanın kendileri, aileleri ve toplumları üzerindeki etkilerinin aktarıldığı bireysel ve toplu hikayelerin önemini vurgulamışlardır. Hikayeler, çatışmanın maliyetini istatistiki veriler üzerinden konuşmak yerine insanileştirmenin en iyi yollarından biridir. Bireylerin hikaye anlatım sürecine katılımını sağlayabilmek amacıyla bazı yaklaşımlar denenmiştir; sanatsal çalışma, drama, yama işi yorganlar dikmek gibi. Örneğin, ailesinden birini kaybetmiş bir kişi, yorgana kaybettiği kişiyi temsilen bir yama hazırlıyordu (bu, o kişinin gelinliğinden veya futbol formasından kesilmiş bir parça olabilir). Daha sonra bu parçalar yorgan haline getirilmek üzere dikiliyordu. Bu çalışmanın en büyük faydası, yorgan hazırlanırken, mağdurların birbirleriyle paylaştıkları hikayelerdi. Ancak unutmamak gerekir ki bu anlatımlar kırgınlık ve kızgınlıkların su yüzüne çıkmasına neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda gerekli desteğin sağlanması elzemdir.

Eski Siyasi Hükümlülerin Yeniden Entegrasyonuna Destek

Eski siyasi hükümlülerin uzun süre tutukluluk yaşamış olmaları muhtemeldir ve bu, yalnızca toplumlarına entegre olmalarında değil, aileleriyle ilişkilerini yeniden inşa etmelerinde de güçlüklerle yol açar. Bu sebeple, Kuzey İrlanda'da bu tür insanlara tavsiye vermek ve destek olabilmek için birçok Eski Siyasi Hükümlü Destek Merkezi açılmıştır. Merkezlerin çoğunluğu, hizmet alan eski hükümlülerin bağlantılı olduğu siyasi örgütün temsilcileri tarafından idare edilmektedir. Bu projenin destekçilerinden Kuzey İrlanda Toplum Vakfı, eski hükümlü merkezlerinin çoğunu 'Hapisten Barışa Ortaklık' başlığı altında bir araya getirdi. Bu ortaklığın kurucuları arasında 5 farklı paramiliter örgüt bulunmaktaydı. Bu örgütler, üzerinde beraber çalışmak istedikleri konuları belirleyip harekete geçmekle birlikte, kendi Destek Merkezleri'nin idari özerkliğini de korudular. Geçtiğimiz yıllarda Okullar için Eğitim Paketi (DVD ve müfredat materyalleri) üzerinde çalışarak, gençlere şiddetin nedenlerini, hapisane koşullarını ve barış sürecini desteklemenin neden gerekli olduğunu hep beraber anlattılar. Hapisten Barışa Ortaklığı aynı zamanda birçok örgüte, gergin zamanlarda birbirlerine bilgi verme olanağı tanımaktadır.

Sanattan Faydalanmak

Kuzey İrlanda'daki çatışmayı hem insanileştirmek hem de

sorgulamak amacıyla sanatın birçok formundan faydalanılmıştır. Açık Semt Atölyesi tarafından geliştirilen ‘Barikat’ Projesi’nde bir grup Protestan genç kız, yakın çevrede yaşayan Katolik kızlarla yaşadıkları hayali bir karşılaşmayı tasvir eden bir video/DVD hazırladılar. Projenin ikinci adımı, katılımcılarla yakındaki komşu bir belediye mülkünde yaşayan ailelerin kızlarının yan yana getirilmesi oldu. Kızlar beraberce ortak tecrübelerini ve bakış açılarını yansıtan bir tiyatro oyunu hazırladılar. Yerel halka dayalı Tiyatro Grupları daha önce çatışmanın farklı yorumlarını yansıtan dramalar yazmış ve sahnelemişlerdi. Bu oyunlarda, aktörler genelde çatışmadan etkilenen topluluklardan seçiliyordu ve oyunun sahnelenmesinden sonra seyircilerle konuşma ve tartışmalar teşvik ediliyordu. Özellikle Derry Tiyatrosu, çatışmayı yansıtan oyunlar üretme konusunda ciddi tecrübe sahibiydi. Topluluk seviyesindeyse yerel festivaller, değişik kutlamalar, müzik etkinlikleri ve sanatsal faaliyetler yoluyla ‘öteki taraf’ın da görüşlerini yansıtan tartışmalara imkan sağlıyorlardı.

E Geçmişle Hesaplaşmak

Kuzey İrlanda’da geçmişle -çatışmanın doğasının ve nedenlerinin hala tartışmalı olduğu dönemle- hesaplaşmak, süregelen bir meseledir. Bu, bir kişinin ‘özgürlük savaşçısı’ olarak gördüğünün diğeri tarafından ‘terörist’ (ya da Kuzey İrlanda’daki Britanya Hükümeti örneğinde ‘suçlu’) olarak algılandığı birçok şiddetli çatışma için de kaçınılmaz gerçektir. Her ne kadar Kuzey

İrlanda'da geçmişin mirasıyla mücadele etme amaçlı bağımsız bir toplumlararası Komisyon kurulduysa da, sonuçta önerileri üzerine herhangi bir uzlaşya varılamadı. Ancak konuyla ilgili birçok gönüllü girişim ortaya çıktı.

Hatırlayarak İyileşmek

Hatırlayarak İyileşmek, farklı siyasal görüşlerden birey ve gruplar tarafından oluşturulmuş olan ancak kendisine geçmişin çatışmayla olan ilişkisinin Kuzey İrlanda'daki yansımalarıyla ilgilenmeyi ortak hedef olarak belirlemiş toplumlararası bir örgüttür. Örgüt ilk kurulduğunda insanların geçmişi nasıl anımsamak istediğine dair geniş bir halk çalışması yürüttü: 56 yerel gazeteye reklam verildi; 5.000 ilan dağıtıldı ve 400'ün üzerinde örgütle iletişime geçildi. Alınan geri bildirime dayanarak çalışılmak üzere ana temalar belirlendi – (i) Anma ve hatırlama projeleri ağı; (ii) Yansıtma Günü belirleme; (iii) Ortak hikaye anlatımı ve arşivleme süreci; (iv) Kalıcı bir Yaşayan Anma Müzesi geliştirme; (v) Geçmişin kabullenilmesi ve gerçeğin gerekliliği üzerine eğilme. Son madde, içlerinde en zoru olarak öne çıktı ve konuyla ilgili çalışmalar devam ediyor. Hatırlayarak Gelişmek insiyatifi bu amaçla atölye çalışmaları sunmakta ve aynı zamanda geçmişle ilgili sergilere ve tartışma toplantılarına sponsorluk yapmaktadır.

Gerçeğin Tabandan Söylenmesi

Ardoyne Anma Projesi, topluma dayalı bir gerçeği söyleme girişimiydi ve Kuzey Belfast'ın Ardoyne bölgesindeki insanlarca yürütülüyordu. Bu küçük Katolik/Milliyetçi/Cumhuriyetçi bölge, 1969-1998 arasındaki çatışmada yaşamını kaybeden 99 kişinin akraba ve arkadaşlarının ifadelerini kaydedip kitap olarak yayınlamıştır. İki akademisyenin yardımı ile hazırlanan kitap 'gizli bir tarihin' hikayesini anlatmaktadır. Bölgede yaşayan birçok insan, mülakatları gerçekleştirme, veritabanı tanımlama, kopya etme, imla hatalarını düzeltme ve benzeri görevler üstlenerek projeye dahil olmuştur. Zaman alan bir çalışma olmasına rağmen bu çalışma yerel halkın projeyi sahiplenmesine neden oldu ve aynı zamanda bazı becerilerini geliştirdi. Proje kapsamında görüşülen ailelerin birçoğu, çatışma yılları boyunca dışlanmış hissettiklerinden bahsetmişlerdir. Proje için yapılan görüşmeler, insanların bir araya gelerek birbirlerini destekleyen bir ortamda bilgi paylaşması için iyi bir yoldu. Ardoyne Anma Projesi Komitesi, toplumsal gruplardan ve mağdur örgütlerinden temsilciler, eski hükümlüler, mağdurlar ve toplumsal eylemcilerden meydana geliyordu. Yerel düzeyde sağlanan katılım, toplumun gözünde projeye meşruiyet sağladı.

F İnsan Hakları – Temel Dayanak

Şiddetli çatışmaların ilk kurban ettiği husus genellikle insan haklarına saygıdır. Öte yandan uluslararası standartlar insan haklarına, hem çatışma süresince hem de barışçıl topluma geçiş sürecinde saygı duyulmasını talep eder. Kuzey İrlanda'da insan haklarına dair kaygıları en sık dile getirenler Sivil Toplum kuruluşlarıdır.

Adalet Yönetimi Komisyonu (CAJ)

CAJ, Kuzey İrlanda'da kurulu bulunan ve her iki toplumdan karşılıklı üyeleri bulunan bağımsız bir insan hakları örgütüdür. Kuruluş tarihi 1981 olan örgüt geniş yelpazede insan hakları konularında lobi yapmakta, kampanyalar yürütmektedir. CAJ, aynı zamanda kendini hükümetin uluslararası hukuktan ileri gelen yükümlülüklerine uyup uymadığının takibine adanmıştır. Bu amaca uygun olarak insan hakları ihlallerini araştırır ve bunlara dair raporlar yayımlar, çeşitli yasalar ve uygulanan politikalara dair harekete geçer. Aynı zamanda Kuzey İrlanda'daki insan hakları ihlali mağdurlarına (veya mağduriyet olasılığı bulunanlara) bilgi sağlar, tavsiye verir ve gerekli durumlarda onları temsil eder. Geçmiş insan hakları ihlallerinin nasıl idare edildiğini de denetler. CAJ birçok kuruma insan hakları eğitimi sağlamaktadır.

İnsan Hakları Konsorsiyumu

İnsan Hakları Konsorsiyumu 2000 yılında Kuzey İrlanda Haklar Beyannamesi'ne toplumsal desteği teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Bir kampanya örgütü olup birçok kesimden destek görmektedir. Destekçileri arasında bireyler, sendikalar, toplumsal örgütler ve sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Haklar Beyannamesinin (ki Belfast/Hayırlı Cuma Anlaşması 1998 ile vaat edilmiştir) toplumun geniş çevreleriyle tartışılmasını teşvik eder.

G Kadınlar Nerede?

Ulster Üniversitesi'nin 2010 yılında yaptığı bir araştırmayla 1990 ile 2010 yılları arasında yapılmış 585 barış anlaşmasını incelenmiş bu anlaşmalardan yalnızca %16'sında kadınlara referansta bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı sene (2010) UNIFEM (Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu) tüm müzakerecilerin %10'unu, barış anlaşmalarında imzaları bulunan insanların da sadece yüzde %3'ünü kadınların oluşturduğunu belirtmiştir. Soru şudur; kadınlar nerede?

Kuzey İrlanda'da, STK'larda ve halka dayalı örgütlerde görev yapan birçok kadın tarafından müdahalelerde bulunulmuştur.

Kadın Bilgilendirme Grubu

Kadın Bilgilendirme Grubu, Belfast bölgesindeki tüm yerel kadın gruplarının iletişim ağı işlevi gören bir şemsiye gruptur. 1981 yılından başlayarak, hem çatışma döneminde hem de barış süreci boyunca her ay bir gün olmak üzere buluşmaya devam ettirmişlerdir. Başlangıçta merkezi ve ‘nötr’ bir adreste buluşulurken, daha sonra her toplantıya farklı bir grubun kendi toplumunda ev sahipliği yapmasına ve böylelikle herkesin ‘öteki tarafı’ ziyaret etmesine karar verilmiştir. Ulaşım, çocuk bakımı ve öğle yemeği masrafları grup tarafından karşılanmıştır. Katılımcılar, okul üniformalarının fiyatından, sağlık sorunlarına kadar tartışmak istedikleri konuları kendileri belirlemişlerdir. Ancak genellikle bu tartışılan konular büyük siyasal gerilim ve karşıtlık yaratan meselelerden seçilmemiştir. Kadın Bilgilendirme Grubu’nun amacı, katılımcı kadınların özgüvenlerini artırmak, endişelerini öğrenmek ve kadınların ‘öteki’ topluluklara dair hizipçi önyargılarının önüne geçmektir.

Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu

1996 yılında barış görüşmelerini yürüteceklerin görevlendirileceği seçimler duyurulduğunda, sivil toplumdan bir grup kadın, müzakere sürecinde kadınların sesinin yeterince temsil edilmeyeceği endişesiyle bir araya geldi. Mevcut siyasi partilerin kadın üyelerinin bulunmasına karşın, esasen erkek

egemen olduklarına inanılıyordu. Sivil toplum kuruluşlarından kadınların katılımıyla yapılan iki toplantı sonucunda Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu kuruldu. Koalisyon, 6 haftalık başarılı bir seçim kampanyası organize etti ve finansmanını, hem yerel hem uluslararası çalışmalar sonunda 25.000 Sterlin değerinde bağış ile sağladı. Detaylı politikalar üretmek yerine, üç temel ilke benimsedi –Eşitlik; İnsan Hakları; Katılımcılık- ve bölünmüş toplumun her kesiminden kadını bu prensipler etrafında birleştirdi. Koalisyonun iki ana gelenekten birer kişi olmak üzere iki lideri vardı. Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu’nun odak noktası barış süreciydi. 2004’te kendini feshetti.

Kuzey İrlanda Kadın Yardım Federasyonu

Kadın Yardım Örgütü, aile içi şiddete uğramış kadınlar için kurulmuş birçok sığınagın yönetiminden sorumludur. Çatışmaya dayalı şiddetin sonlanmasından itibaren, aile içi şiddete dayalı sığınma taleplerinde artış olduğunu ifade edilmektedir. Her ne kadar birçok savaşta tecrübe edilen çatışmaya dayalı cinsel şiddet Kuzey İrlanda örneğinde yaşanmamış olsa da, aile içi şiddette artış rapor edilmiştir. Bu, şiddetli çatışmanın sık rastlanan sonuçlarından biridir.

Kadın Gücü ve Gelişimi Birimi (WRDA)

WRDA, vizyonu ‘hayatın her alanında güçlü, etkili ve görünür görevler üstlenen, değer ve saygı gören özgüvenli kadınlardan oluşan bir toplum’ olan yerel bir kadın örgütüdür. WRDA, kadınların çatışmaya dair –şiddet sürecinde aile hayatını düzenlemek ve devamlılığını sağlamak da dahil olmak üzere– çok farklı ve çeşitli tecrübeleri olduğu temeline dayanan, ‘Kadın ve Çatışma’ başlıklı bir çalışma yürütmüştü. Proje kapsamında değişik coğrafi bölgelerde toplantılar ve atölye çalışmaları yapılarak kadınların tecrübeleri hakkında konuşmaları teşvik edildi. İlk aşamadaki grupların, aynı ya da benzer toplumsal kimliğe sahip kadınlardan oluşmasına dikkat edildi. İkinci aşamada hedef ise, farklı gruplar arasındaki benzerliğin ne seviyede olduğunun tespit edilmesiydi. Bu bilgiden yola çıkılarak, farklı toplumlardan kadınlar arasında iyi ilişkiler olasılığını ölçmek üzere özel bir atölye çalışması planlandı. Çalışmanın sonuçlarını içeren rapor, günümüzde (2012/2014) AB PEACE III programı tarafından desteklenen ‘Kadın ve Barış Yapımı: Öğrenmeyi Paylaşmak’ çalışması ile güncellenerek devam ettirilmektedir.

H Maliyeti Ölçmek

Kuzey İrlanda’daki çatışmanın gizli kalmış yönlerinden biri, çatışmanın, insanların hayatına etkisi üzerinden hesaplanan gerçek maliyetiydi. Britanya Hükümeti, Kuzey İrlanda sorununu

artan suç oranıyla mücadele edilen bir alan olarak gördüğü için örneğin patlayan bombaların ve askerleri hazırda tutmanın ekonomik maliyeti düzenli aralıklarla raporlanmaktaydı ancak çatışma mağdurlarının sayısı ya da eski siyasi hükümlülerden ileri gelen maliyet genellikle kayıt altına alınmamıştır. Bu durum, özellikle çatışmanın sonuçlarıyla mücadele etmeyi amaçlayan programlar ortaya çıkmaya başladıkça, önemli bir sorun olarak belirdi.

Olayların Maliyeti Çalışması

*The Troubles*²¹ (Sıkıntı Yıllarının) maliyetini ölçmeyi hedefleyen bu çalışmanın ilk aşaması, 1998 ateşkeslerinden hemen sonra bazı topluluklarla ilişkili akademisyenler tarafından yürütülmüştür. Kimin kimi nerede öldürdüğüne dair istatistiki veriler toparlanmıştır. Haliyle, şiddetten daha çok etkilenmiş bölge ve grupları incelemek üzere daha fazla kaynak ayırmak gerekti. Buna ek olarak, şiddetin ne kadar karmaşık bir olgu olduğuna dair farkındalık artışı da bu çalışmayla yaşandı. Zira, yalnızca topluluklar arasında değil, toplulukların kendi içlerinde de cinayetler işlendiği ortaya çıktı.

21 Kuzey İrlanda'nın çatışma yılları *The Troubles* (Sıkıntı Yılları) olarak isimlendirilmiştir.

Siyasi Çatışmanın Kuzey İrlanda'daki Çocuklar Üzerinde Etkisi

İkinci bir çalışma, çatışmanın çocuklar ve gençler üzerinde etkisini ölçmek amacıyla gerçekleştirildi. Çalışma, 24 yaş ve altındakilerin çatışmadan fazlasıyla etkilendiklerini ve çatışmadan kaynaklı ölümlerin %40'ının bu yaş grubundan olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ölümler, yalnızca bölgeye göre değil, dini tercihlere göre de incelenmiştir. Ayrıca, *The Troubles* (Sıkıntı Yılları) ile ilişkili şiddet nedeniyle ölen ya da saldırıya uğrayan çocuklarla/gençlerle görüşmeler yapılarak ruhi sıkıntıları anlaşılmaya çalışılmıştır. Olayların, öğrenim hayatı üzerindeki olumsuz etkileri de dikkate alınmıştır.

Katılım

Şiddetli çatışma ve barış yapımı süreçlerinde, sivil toplumda rol alan bireyler ve örgütler etkin rol oynayabilirler. Kuzey İrlanda'da, irtibat ağı kuvvetli kişiler alternatif öneriler geliştirerek, yoruma açık noktaları netleştirerek, mesaj ileterek çatışmada önemli rol oynayan bireyler ile arka planda iletişim kurulmasını sağladılar. Buna ek olarak sivil toplum kuruluşları da, çatışan örgütler arasında gayri resmi diyalog kurulması için alan yaratılmasını sağladılar. Tabii ki daha resmi girişimler de bulunmaktaydı.

G-7 Girişimi

1994 ateşkesini takiben, İngiliz Sanayi Konfederasyonu'nun (CBI) Kuzey İrlanda şubesi, 'Barış - zorlu yeni dönem' başlıklı, barışın ekonomik gelişime destek olabileceğini ve ekonomik gelişimin barış sürecini pekiştirebileceğini inceleyen, bir rapor yayımladı. Bu rapor, sivil toplum örgütlerinin, barış sürecine ekonomik bir gerekçe sunmak adına nasıl beraber hareket edebileceklerine dair fikir tartışmalarına neden oldu. Sonuç olarak, Kuzey İrlanda Ticaret Odası; CBI; Yöneticiler Enstitüsü; Ulster Çiftçiler Birliği; İrlanda Sendikalar Kongresi (Kuzey İrlanda Komitesi); Kuzey İrlanda Tarım Üreticileri Derneği (NIAPA) ve Kuzey İrlanda Gönüllü Hareket Konseyi (NICVA)'dan meydana gelen G-7 oluşturulmuştur.

G-7, barış sürecinin amigosu gibi davranmış, İrlanda Sendikalar Kongresi ile birlikte ateşkes anlaşmasının kesintiye uğradığı her dönemde halkı eylem yapmaya çağırmıştır. G-7 aynı zamanda bazı ilkeleri kılavuz olarak belirleyerek, şirketlere, bölünmüş toplumlarda ne şekilde davranmaları gerektiğine dair yol göstermeyi hedeflemiştir. Bu maddelerin arasında şunlar yer almaktadır:

Şirketiniz...

1. Kuzey İrlanda'daki iki ana toplum tarafından nasıl görüldüğüne dair detaylı bilgiye sahip mi?
2. Bu imajın yarar ve zararlarını değerlendirdi mi?
3. En kazançlı imajın bu olduğu sonucuna ulaştı mı?
4. Firmanın ve çalışanlarının, resmi ve gayri resmi olarak, hangi ölçüde toplumla (örneğin, okullar, toplumsal örgütler, hayır kurumları) ilişkide olduğunu değerlendirdi mi?
5. İki toplumla kurulan ilişkinin dengeye oturtulduğunun sağlamasını yaptı mı?
6. Dilediği imaja sahip olabilmesi yerel topluluklar için gerekli katılımı planladı mı?
7. Toplumsal destek çalışmasında mezhebiyetçi olmayacağına dair kafalarda şüphe bırakmayacak bir açıklamada bulundu mu?
8. Mezhepçi olmadığını açıkça bütün çalışanlarına ilettili mi?
9. Toplumsal çalışmalara katılımda mezhepçi olmayan uygulamalar üretebilen üst düzey çalışanlara sahip mi?

Bu grup, 1990lar boyunca buluşmaya devam etti.

Sivil Forum

Sivil Forum, Belfast/Hayırlı Cuma Anlaşması kapsamında oluşturulmuş bir danışma organıdır. Devlet yetkisi ya da yasama gücü olmamakla birlikte, sivil örgütlerin üyelerinden meydana gelmekteydi ve bünyesinde aşağıdaki gruplardan temsilciler bulunmaktaydı:

- Sanat ve Spor (4)
- Kültür (4)
- Kiliseler (5)
- İşveren Kurumları (7)
- Sendikal Hareket (7)
- Tarım ve Balıkçılık (3)
- Toplumsal ilişki Lobileri (2)
- Terör Mağdurları (2)
- Gönüllü ve Toplumsal Sektörler (18)

Yukarıdakilere ek olarak, Birinci Bakan ve Birinci Bakan Vekili 3'er kişiyi aday gösterdiler. Gönüllü ve Toplumsal sektörlerin adaylıkları Kuzey İrlanda Gönüllü Hareket Konseyi tarafından yönetilmiş, sonuçta temsilciler arasında kadınlar, gençler, azınlık hakları savunucuları da yer almıştır. Sivil Forum 2000 yılında kurulmuştu ancak 2002 yılında Kuzey İrlanda Meclisi'nin lağvedilmesiyle beraber, askıya alındı. Bugün yeniden başlatılması için tartışmalar sürmektedir. Nisan 2013'te Kuzey İrlanda Meclisi, Sivil Forum'u geri çağırmaı oylamaya sunmuştur.

Son Söz

Bu çalışma, resmi siyasetin dışındaki alanlarda faaliyet gösteren kişilerin ve kurumların inisiyatif alıp girişimde bulundukları zaman yaratabildikleri geniş yelpazedeki değişime ışık tutmayı amaçlamaktadır. Paylaşılan düşüncelerin ve yaklaşımların farklı şartlarda uygulanabilmesini umut ederim.

Ek 3: DPI Yönetim Kurulu ve Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Kerim Yıldız (Direktör)

Uluslararası insan hakları hukuku ve azınlık hakları alanında uzmandır. Uluslararası insan hakları mekanizmaları ve uluslararası insancıl hukuk üzerine çok sayıda yazılı yapıtı mevcuttur. Çalışmaları sebebiyle bir dizi ödüle layık görülen Yıldız, 1996 yılında İnsan Hakları İçin Avukatlar Komitesi tarafından insan hakları ve hukukun üstünlüğünü koruma alanında yaptığı çalışmalar sebebiyle verilen ödülün yanı sıra, 2005 yılında Sigrid Rausing Vakfı tarafından Yerli toplumlar ve Azınlık Hakları alanında yaptığı çalışmalar için ödüllendirilmiş, 2011 yılında da Gruber Adalet ödülüne layık görülmüştür.

DPI Yönetim Kurulu

Nick Stewart QC (Yönetim Kurulu Başkanı)

Avukat ve Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi (Chancery and Queen's Bench Birimi) İkinci Hakimidir. Geçmişte İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi Başkanlığı (Bar Human Rights Committee of England and Wales) ve Uluslararası Avukatlar Birliği (Union Internationale des Avocats) başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Prof. Penny Green (Genel Sekreter)

İngilterede kurulu King's College isimli üniversitenin Hukuk Fakültesinin Araştırma ve Doktora Programlarının Başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda King's College öncülüğünde Harvard Humanitarian Initiative ve the University of Hull ile ortaklaşa kurulan Uluslararası Devlet Suçları İnisiyatifinde (ISCI) Başkanlığını yürütmektedir.

Priscilla Hayner

Geçiş Dönemi Adaleti için Uluslararası Merkez (International Center for Transnational Justice) isimli kurumun kurucularından olan Priscilla Hayner, Hakikat Komisyonları, Geçiş Dönemi Adaleti İnisiyatifleri ve Mekanizmaları konusunda dünyanın önde gelen uzman ve yazarlarından biridir. Ford Vakfı, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve daha pek çok kuruluşa danışmanlık yapmaktadır.

Arild Humlen

Avukat ve aynı zamanda Norveç Barosu Hukuk Komitesi direktörüdür. Uluslararası medeni hukuk ve insan hakları gibi yargı alanları üzerine çok sayıda yazısı yayınlanmıştır. Norveç'te ki bir dizi üniveritenin hukuk fakültelerinde dersler vermiştir. Oslo Barosunun Sığınma ve Göçmenlik Hukuku Dava Çalışma Grubu Başkanı olarak yaptığı çalışmalardan dolayı Oslo Barosu Onur Ödülüne layık görülmüştür.

Jacki Muirhead

Cleveland Hukuk Firmasının İş Direktörüdür. Daha önce Counsel's Chambers Limited isimli avukatlık odasında şef katip ve Avukatlar Fakültesinde (Faculty of Advocates) Pazarlama Müdürü olarak çalışmıştır. Geçmişte Batı Galler Barosunda da çalışmıştır.

Prof. David Petrsek

Geçmişte Uluslararası Af Örgütü Eski Genel Sekreterine başkanlık yapan Prof. David Petrsek, Kanada'da kurulu bulunan Ottawa Üniversitesi'nde Uluslararası Siyasal İlişkiler alanında Profesör olarak görev yapmaktadır. Uzun yıllar boyunca İnsan Hakları, İnsani Hukuk ve Uyuşmazlıkların

Çözümü konularında çalışmalar yürüten Prof. Petrasek aynı zamanda bu çalışma alanları üzerine önde gelen bir uzman ve yazardır. 1990-96 yılları arasında Uluslararası Af Örgütü, 1997-98 yılları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1998-2002 yılları arasında İnsan Hakları Politikası üzerine Uluslararası Konsey ve 2003-2007 yılları arasında da İnsani Diyalog Merkezinde Politika Bölümü direktörü olarak çalışmıştır.

Antonia Potter Prentice

İnsani durum, kalkınma, barış yapma ve barış inşaaası gibi konular uzmanlık alanlarıdır. Kadın, barış ve güvenlik konularının yanısıra stratejik konularda başta Centre for Humanitarian Dialogue (İnsani Diyakog için Merkez), Avrupa Barışın İnşaaası İrtibat Bürosu (European Peacebuilding Liaison Office), Kadın Barışyapıcılar Küresel Ağı (Global Network of Women Peacemakers), MediatEUr ve Uluslararası Federasyon (Terre des Hommes) gibi kurumlara konsültasyon hizmeti vermektedir.

DPI Uzmanlar Konseyi Üyeleri

Prof. Christine Bell

Temel uzmanlık alanları Geçiş Dönemi Adaleti, Barış Müzakereleri, Anayasa Hukuku ve İnsan Hakları olan Kuzey İrlanda'lı hukuk uzmanı Prof. Bell, aynı zamanda bu konularda diplomat, arabulucu ve hukukçulara eğitim vermektedir.

Cengiz Çandar

Kıdemli bir gazeteci ve köşe yazarı olan Çandar özellikle Kürt Sorunu üzerinde uzmanlaşmıştır. Bir dönem savaş muhabirliğide yapmış olan Çandar, Türkiye eski Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal'a özel danışmanlık da yapmıştır.

Yılmaz Ensaroğlu

Halen Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)'da, Hukuk ve İnsan Hakları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. İnsan Hakları Ortak Platformunun Yönetim Kurulu Üyeliğinin yanı sıra, İnsan Hakları Gündemi Derneği ve İnsan Hakları Araştırmaları Derneğinin üyesidir. İnsan Hakları İçin Diyalog Dergisinde Genel Yayın Yönetmenliğini yapmaktadır.

Prof. Mervyn Frost

Halen Londra'da kurulu bulunan King College'in Savaş Çalışmaları bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Evvelce Durban'da kurulu bulunan Natal Üniversitesinin Siyaset Bölümünün başkanlığını yapmıştır. Geçmişte Güney Afrika Siyaset Çalışmaları Enstitüsü Balkanlığı görevinde bulunan Profesör Frost, İnsan Hakları ve Uluslararası İlişkiler, İnsani Müdahale, Dünya Siyasetinde Adalet, Küresel Yönetimin Demokratikleştirilmesi, Yeni Savaşlar Döneminde Adil Savaş Geleneği ve Küreselleşen Dünyada Etik gibi konularda uzman bir isimdir.

Dr. Edel Hughes

East London Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk alanında uzman olmakla birlikte özellikle İrlanda'da kişisel özgürlükler, Terörle Mücadele Kanunu/Olağanüstü Hal Kanunu, Uluslararası Ceza Hukuku ve Türkiye'de İnsan Hakları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş süreci konularıyla ilgilenmektedir. Uluslararası Af Örgütünde araştırmacı olarak çalışmış ve Değişim için İnsan Hakları'nın kurucuları arasında yer almıştır.

Dr Salomón Lerner Febres

Peru Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu eski başkanıdır. Peru Katolik Üniversitesi (Pontifical Catholic University of Peru) Demokrasi ve İnsan Hakları Merkezi Başkanlığı görevini sürdürmektedir.

Martin Griffiths

Birleşmiş Milletler eski genel Sekreteri Kofi Annan’a Suriye konusunda baş danışmanlık yapan Martin Griffiths, İnsani Diyalog Merkezi (Centre for Humanitarian Dialogue) isimli kurumun kurucu başkanıdır. İngilterenin diplomasi servisine verdiği hizmetlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarında faaliyet yürütmüştür. Bir dönem Action Aid isimli sivil toplum kuruluşunun başkanlığında yapmıştır. Birleşmiş Milletlerin Cenevre Ofisinde İnsani Faaliyetler Bölümünde yönetici, Yine BM’nin New York ofisinde Acil Yardım Koordinatörü yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Bu görevlerinin yanı sıra BM için Büyük Göller (Great Lakes) bölgesinde İnsani Yardım Koordinatörü, Balkanlarda BM Bölgesel Koordinatörü ve BM Genel Sekreteri Asistanlığı görevlerinde de bulunmuştur.

Prof. Ram Manikkalingam

Amsterdam Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü’nde misafir Profesör statüsünde görev yapmaktadır. Sri Lanka devlet başkanına barış süreci için en üst düzey danışmanlık yapmıştır. Uzmanlık alanları arasında Çatışma, Çok kültürlülük, Demokrasi gibi konular bulunan Prof. Ram Manikkalingam, Laksham Kadirgamar Stratejik Çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü’nün kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesidir.

Bejan Matur

Türkiye'nin önde gelen şair ve yazarlarından biridir. 2012 yılının başına kadar Zaman gazetesinde yazdığı düzenli köşe yazılarında Kürt siyaseti, Ermeni sorunu, gündelik siyaset, azınlık sorunları, cezaevi yazıları ve kadın sorunu gibi konuları işlemiştir. Yapıtları 17 değişik dile çevrilen Matur çok sayıda edebiyat ödülü sahibidir. Diyarbakır Kültür ve Sanat Vakfı Kurucu Başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Jonathan Powell

Britanyalı eski bir diplomat olan Jonathan Powell, Birleşik Krallık Eski Başbakanı Tony Blair döneminde 1997- 2007 yılları arasında Başbakanlık Personel Daire Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1998 yılında imzalanan Hayırlı Cuma anlaşmasına kadar süren barış görüşmelerinde Birleşik Krallık adına başmüzakereci olarak görev almıştır. Halihazırda Birleşik Krallıkta kurulu bulunan Inter Mediate isimli, devletten bağımsız arabulucuk kurumunun İcra Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.

Sir Kieran Prendergast

İngiltere Dışişleri Bakanlığı bünyesinde aralarında Kıbrıs, Türkiye, İsrail, Hollanda, Kenya gibi ülkeler ve ABD'nin New York şehrinin olduğu alanlarda diplomat olarak çalışmıştır. İngiltere'nin Dışişleri ve Milletler Topluluğu Bürosuna (Foreign and Commonwealth Office) başkanlık etmiş, Güney Afrikadaki Apartheid rejimi ve Namibya konuları ile ilgilenmiştir. BM Genel Sekreterliği altında kurulu bulunan Siyasi İşler Bölümüne Barış ve Güvenlik konularında siyasi danışmanlık yapmıştır. BM Genel Sekreterinin Barış ve Güvenlik konulu Yönetim Kurulu toplantılarının düzenleyiciliğini yapmış, Afganistan, Burundi, Kıbrıs, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timor gibi bölgelerdeki barış çalışmalarına dahil olmuştur.

Rajesh Rai

1993 yılında İngiltere ve Galler Barosuna kaydolmuştur. İnsan hakları Hukuku, Göçmenlik ve Sığınma hakkı hukuku ile kamu hukuku temel uzmanlık alanlarıdır. Çevre ve çeşitli insani sorunlar üzerine hem Birleşik Krallık hemde dünyanın pekçok yerinde Sivil toplum kuruluşları ve şirketlerle yaptığı çalışmalar aracılığıyla önemli tecrübeler kazanmıştır. HIC isimli Kamerun'da kurulu bulunan Sivil Toplum örgütü ile Uganda'da kurulu Human Energy isimli şirketin kurucusudur. Bir dönem The Joint Council for the Welfare of Immigrants – JCWI – (Göçmenlerin Refahı için Ortak Konsey) isimli kurumun direktörlüğünü yapmıştır. Başta İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komisyonu adına olmak üzere uluslararası alanda özellikle Avrupa, Asya, Afrika, ABD ve Hindistan'da çok çeşitli hukuki konular üzerine seminer ve dersler vermiştir.

Prof. Naomi Roht-Arriaza

Amerika Birleşik Devletlerinde kurulu bulunan Berkeley Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapmaktadır. Geçiş Dönemi Adaleti, İnsan Hakları İhlalleri, Uluslararası Ceza Hukuku ve Küresel Çevre Sorunları gibi konular uzmanlık alanına girmektedir.

Prof. Dr. Mithat Sancar

Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü olarak görev yapan Prof. Sancar'ın temel uzmanlık alanları arasında Anayasal Vatandaşlık ve Geçiş Dönemi Adaleti yer almaktadır. Uzmanlık alanlarında çok sayıda yazılı eseri bulunan Prof. Sancar ayrıca günlük yayınlanan Taraf gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır.

11 Guilford Street
London WC1N 1DH
United Kingdom

+44 (0)203 206 9939

info@democraticprogress.org

www.democraticprogress.org